

ГЕОРГИ

РУСАФОВ

МОНТИ
приказки
взет



НАРОДНА МЛАДЕЖ

ГЕОРГИ РУСАФОВ
ЧУДНИЯТ ПРЪСТЕН
ПРИКАЗКИ

chitanka.info

БЕЛОШИЙКА

Една късна септемврийска привечер ятото на чичо Чурулик, в което беше и Белошийка, кацна край бреговете на реката Нил.

— Тук ще останем! Тук ще прекараме, докато премине кишавата есен и студената зима в нашата родина — каза чичо Чурулик и разпусна ятото.

Уморените ластовички свиха главички под топлите си крила и скоро заспаха. Бързо заспа и Белошийка. Но на сутринта тя се пробуди първа и същия миг започна безгрижният ѝ живот в непознатата страна.

Тя посрещаше слънцето във висините. Къпеше се по цял ден в топлите му лъчи, ловеше мушички, играеше с пискливите маймунки, гмуркаше белите си гърдички в тихите води на голямата река. А вечер, когато слънцето поемеше пътя към залеза, Белошийка отново литваше към него. Изпращаше го надалече с дивен полет и едва тогава се прибираще в подслона, дето вече сънливо писукаха нейните дружки. Така тя свикна бърже с новата страна. Свикна толкова много, че вече почти не си спомняше за останалата оттатък морето родина. Бялата стряха с топлото родно гнездо, розовият храст, който през цялото лято гиздеше многостеблената си снага с цвят, веселите деца със закачливите очи, които припкаха в двора под нейната родна стряха, среброструйната чешма край боровата горичка, дето излиташе да се разхлади през горещите дни — всичко, което и беше свидно и мило през цялото нейно първо лято, сега ѝ се струваше като някакъв далечен, отдавна сънуван, почти забравен сън. Сякаш винаги е била тук, край Нил. Къпала се е от малка в топлите води на голямата река. Играла е от рождение с палавите маймунки. Отрасла е край палмовите дървета...

Но един ден се случи нещо, което ѝ напомни със страшна сила за родината и събуди в сърцето ѝ непреодолим копнеж по нея.

В тоя ден — след свежото утро — настъпи нетърпима горещина. Слънцето — запряло като приковано на пепелявото небе — сипеше над земята сякаш не лъчи, а огнени игли. Над покривите, над

сведените клони на дърветата, над голямото опърлено поле и над огледалната повърхност на ленивата река затрептя тежка мараня. Ала и това не продължи дълго. Скоро черни облаци — допъзели кой знае откъде — затулиха неусетно разжареното слънце. И всичко стихна, смълча се, като че ли земята изведнъж заспа, в настъпилата тишина.

Белошийка — свита под един подслон — усети с цялото си телце, че идва нещо страшно, нещо лошо. И тя не се излъга: страшното не закъсня да дойде...

Най-напред потъмнялото небе се разпука на две от една безкрайна светкавица. А след нея оглушителна гръмотевица разтърси земята и небето. После рукна пороен дъжд и в падналия непрогледен мрак светкавиците поведоха жестока битка с огън, вода и трясъци.

Бурята гърмя дълго, дълго...

По едно време небето се проясни и над земята полъхна свежест. Маймунките разбраха първи, че бурята е преминала и тозчас наскочаха по клоните на дърветата. Напуснаха подслоните си и дружките на Белошийка. Но тя не мръдна от своето скривалище. Остана в него, притвори очи и неусетно заспа.

Тогава под глухия тътен на отминаващата буря Белошийка видя чуден сън. Видя едно гнездо под широка бяла стряха в далечна, но позната, мила и свидна страна. Нейната родина. От гнездото наднича тя, малко ластовиче с бяла шийка. Около нея подхвърка неспокойно майка ѝ.

— Хайде, рожбо, ела при мене! Само разпери крилцата си и вятърът ще те понесе... — мами я майката.

Белошийка се наклонява от гнездото. Младите ѝ крилца тръпнат, готови да се разперят. Но бездната, която зеленее под стряхата, я плаши. И тя остава в гнездото въпреки примамливия зов на майката и трепета на младите си крилца, тръпнещи да се разтворят за първи полет.

Майката е упорита. Тя отлита някъде, после пак се връща. Сега в човката ѝ шава една мушичка. И майчината човка с мухата се приближава до гладното ластовиче. То протяга шия. Разтваря човчицата си, иска да налапа мушицата. Но човката на майката се отдалечава бързо заедно със сладкия лов и Белошийка остава пак с празни устица.

Така няколко пъти и... чудото става.

Загледана в мухата, Белошийка се откъсва от гнездото. Полита надолу и — ах, майчице, загина твоето пиле! Но верният майчин гръб я подкрепва и тя след миг се сгущва отново в гнездото. Тоя път в човката ѝ пърха желаният лов. А в сърцето ѝ — радостта от първия полет.

Сетне започна къси стрелкания до близките дървета, до съседните стрехи. Шеметно се устреми към облаците, към слънцето. Хвана сама първата мушица...

Белошийка видя насън най-ранните си дни и се събуди.

Бурята си беше отишла. Измитото небе се смееше като щастливите очи на децата от двора под нейното гнездо в родната ѝ страна. Палмовите дървета кънтяха от веселата глъчка на маймуните и папагалите. Дружките и сновяха като стрели в свежия въздух. Всичко, всичко си беше като преди бурята. Само Белошийка сякаш беше станала друга.

Тя пак излиташе още в зори от подслона си, но бързаше да се прибере скоро в него. И там — загледана в синеещите се далечни планини — малката ластовичка се унисаше в спомени за оная страна, където остана нейното родно гнездо, скътано под широката бяла стряха. Там бяха сега сърцето ѝ, мислите ѝ, погледът ѝ...

Веднъж майката — видяла промяната в рожбата си — не се стърпя и я попита:

— Защо си така тъжна, Белошийке?

— Мъчно ми е, мамо, за оная страна, в която остана родното гнездо! Ах, не знаая дали ще изтрая... страхувам се да не тръгна сама!

— Защо сама? Мислиш, че само ти ли искаш да се върнеш там? Не, чедо. И аз, и лелките ти, и дружките ти... всички, всички искаме час по-скоро да се върнем в родните гнезда! Но знаеш ли какво е сега там?

— Как да не знам, когато все това е пред очите ми!... В горите бълболят пенливи поточета, под нашето гнездо цъфти розовият храст, децата от голямата къща припкат по широкия двор...

— О, ако беше така, чичо Чурулик нито минутка не би ни държал тука! Веднага щеше да събере ятото и всички щяхме да литнем нататък... Но не е така. Сега там е зима. Из горите и полята вият фъртуни, поточетата са оковани в лед, розовият храст е затрупан със сняг, във въздуха вместо мушички прехвъркат снежинки, които не се

ядат. А под нашата стряха зъзнат само самотните гладни врабци! Затуй потърпи: когато му дойде времето, всички ще тръгнем заедно, както дойдохме — без ятото всяка една от нас ще загине по трудния път до родината!...

— Но...

Подмамена от някакво насекомо, майката литна.

Белошийка остана пак сама.

Друг път я заговориха две любопитни маймунки:

— Белошийке, какво виждаш зад ония сини планини, та така си устремила поглед нататък?

— Там е България, моята родина...

— България? Каква е тя, красива ли е като нашата страна?

Ха, чувате ли ги? Те питат дали е красива нейната родина? Нима наистина тези мили глупави маймунки не са чували нищо за най-хубавата земя под слънцето!

И Белошийка започна да им разказва надълго и нашироко за родното си гнездо, за розовия храст под бялата стряха, който никога не остава без цвят, за децата със закачливите очи, които чуруликат като щастливи птички, за натежалите от плод дръвчета край пенливите реки...

Маймунките също не я изслушаха докрай — побягнаха към палмите, дето се боричкаха другарките им. Но Белошийка не спря своя разказ. Макар и сама, тя продължи да чурулика за красотите на своята родина и да мечтае гласно за деня, когато ще види пак родната страна, дето въздухът ухае на цъфнали рози, а в горите от ранна утрин до късна вечер кънтят птичи песни.

Но кога, кога най-после ще дойде тоя ден!...

Всичко си има край. Не остана без край и очакването на Белошийка.

Една синя мартенска утрин ятото на чичо Чурулик се събра, издигна се нависоко и литна към родината. Всички бяха като трескави от радост. Ала от всички най-радостна беше Белошийка.

Ето. Тя лети и чурулика. Очите ѝ се замрежват от силния полет. Но тя е устремила поглед в далечината, където я очаква топлото родно гнездо под широката бяла стряха, и е все първа...

Първа стигна и на острова, където ятото спря за продължителна почивка.

Там дружките ѝ скриха морни главички на завет сред скалите и задряха. Но Белошійка не остана между тях. Тя прелетя до най-високата скала, кацна на нейния връх и загледа в последните лъчи на залязващото слънце, се замисли пак за родното гнездо, в което усети за първи път милувката на топлите слънчеви лъчи, ласката на ветреца и сладкия трепет на разперените за първия полет крилца.

— Какво, Белошійке, родината ли търсиш? — сепна някой замислената ластовичка.

Белошійка се обърна и видя чичо Чурулик, който беше кацнал неусетно до нея. Гледаше я усмихнато с уморените си очи.

— Виждаш ли оная заснежена планина в далечината — продължи той, — дето сега върховете ѝ пламтят от залеза?... Преминем ли я утре, кажи-речи, вече сме у дома!...

Ластовичката само що не извика от радост... Нима са били толкова близо до дома! Та тогава защо спряха тук, сред тия голи скали?... Ах, дано само по-скоро дойде утрешният ден, че да литнат пак към родната страна — как леко се лети нататък!

Но така се случи, че ятото не тръгна на другия ден. Едни малки розови облачета изплашиха чичо Чурулик и той реши ятото да остане още едно денонощие на острова. Изморените ластовички посрещнаха с радост това решение на стария водач. Само Белошійка не се зарадва. Решението на чичо Чурулик не допадна на сърцето ѝ, което гореше от нетърпение час по-скоро да литне нататък — към родната страна.

Едно денонощие! След толкова време далече от родината — малко ли е това! Не, мъчно може да се изтрае, особено сега, когато знае, че тя е вече така близо!...

И Белошійка не изтрая. Кацнала пак на най-високата скала, одето вчера чичо Чурулик ѝ показва първата родна планина, тя неусетно разпери криле, издигна се високо, изви се над крилатата дружина и изчезна самичка на запад. Отначало другарките ѝ я видяха като малка топчица, после — като мушица, а след това я изгубиха от погледите си в далечината на необятната морска шир.

Чичо Чурулик отрони след нея с въздишка:

— Не изтрая сърцето ѝ! Зовът на родината победи... А бурята няма да закъснее. Дано само крехките ѝ крилца издържат в трудния път!...

Наистина към обед над морето се изви страшна буря.

Бурята настигна Белошийка далече от морския бряг. Беше много страшно. Черните облаци изливаха над самотната ластовичка дъждовни капки, тежки като оловни зърна. А под нея морската бездна — хапана от бурята — клопочеше и ревеше като ранен звяр. Вълните налитаха като бесни една върху друга. Боричкаха се с рев, после — видели устремената самотна птица, която пронизваше като стрела облаците — се нахвърлиха с гняв върху нея. Те пръскаха със студените си капки белите ѝ гърдички. Те я обливаха с ледената си пяна. Но Белошийка не спираше. Белошийка като че ли не виждаше и не чуваше нищо от това, което ставаше под нея и над нея. Слабите ѝ крилца се огъваха под камшика на бурята. Очите ѝ се замъгляваха. Но тя летеше упорито и знаеше само едно: там зад облаците е нейната родна страна с топлото гнездо и тя трябва да го стигне. Въпреки воя на вълните под нея и битката на огнените светкавици над нея Белошийка трябва първа от цялото ято да кацне върху розовия храст, който навярно се е разлистил вече под родното гнездо...

Напред!

* * *

Когато децата от голямата бяла къща видяха, че първата ластовичка долетя в техния двор, всички хукнаха към градината, за да вържат мартеничките си на розовия храст под гнездата на ластовиците. Но преди да стигнат до храста, крилатата гостенка пречупи криле. Олюля се и падна под напъпилите клончета.

Децата веднага познаха първата пролетна гостенка.

Беше тяхната любимка от миналото лято — Белошийка.

Но какво ставаше с нея?

Нежната човчица на Белошийка се разтваряше често-често от тежкото дишане. А очите ѝ — широко разтворените ѝ очи — бяха впити с непреодолим копнеж в гнездото под стряхата на тяхната къща...

— Нима ще умре?! — изплака с ужасени очи едно момиченце с дълги свилени плитки, което беше изтичало първо при падналата птичка.

— Не, не... сърцето ѝ още тупка! — отвърна уверено момченцето, което дотича след нея, и пое нежно ластовичката в ръцете си. — Ще направим всичко, но ще я спасим!

После децата хукнаха с любимата птичка към голямата бяла къща.

А след половин час от топлата стая на първия етаж ечна радостен детски вик:

— Хвърка! Ура-а-а-а... гостенката хвърка-а-а-а!...

Миг по-късно от отворения прозорец излетя Белошийка. Тя се издигна нависоко, спусна се пак ниско, погали с гърдичките си напъпилите рози и с ликуващо чуруликане се извиси отново нагоре — към бялата стряха, към родното гнездо.

ПАТИЛАТА НА ГОРДЕЛИВАТА ПИТКА

Някога в село Житен живял дядо Горун с баба Кротуша.

Една сутрин дядото се събудил рано и рекъл на бабата:

— Бабо, омръзна ми вече да ме гощаваш само с гъбена чорбица, бобена яхния и чер хлебец. Да знаеш — питка ми се яде, ама да не бъде каква да е питка, а питка от три пъти пресеяно бяло брашно!

— Добре си намислил, дядо, но откъде да взема брашно за такава питка, когато в нощвите ни отколе няма троха бяло брашно...

— Не знам: питка искам и толкоз! Ако за обед на софрата няма бяла питка, толкова чудо ще направя, та триста години за него да се разказва! — отвърнал сърдито дядо Горун и зачаткал с бастунчето си към кръчмата, за да погледа там как се веселят хората.

Изплашила се баба Кротуша от лютата закана на своя старец и припнала към килерчето. Грабнала метличката, отупала празната брашнена торбичка, изтърсила месала, изгребала нощвите и събрала шепа брашно, та измесила питка за сърдития дядо. Изпекла я, намазала я отгоре с яйчице и прясно масълце, па я оставила на прозореца да изстине.

Срещу прозореца — в клоните на крушата — бил кацнал врабецът Чик-Чик.

Щом зърнал бялата питка, старият врабец надул гърди, отворил гърло и викнал колкото му глас държал:

— Хеййй, мои сто братя, тичайте да видите баба Кротуша каква чудесна питка е изпекла! Такава питка няма и на царската трапеза!

Събрали се стоте врабци, стоте бърбиви братя на проскубания Чик-Чик, накацали около питката и започнали да се надпреварват:

— Ах, наистина, каква чудесна питка! Не, тази питка не е за дядовата Горунова трапеза... Вижте само как свети лицето й — сякаш месечника грее! — рекъл единият от братята.

— Да съм като нея, не бих стоял нито миг върху тоя окаден прозорец: ще скоча и право в отсрещната вила на лихваря ще ида —

само там, между тортите и баклавите на неговата богата кухня е мястото на такава красавица! — допълнил с възхитен писък друг брат.

— Каква ти вила на лихваря!... — изсмял се трети бърборко. — Та там нямат дори къде да сложат тази красавица! Не, в двореца, само в царския дворец е истинското място на такава слънчице!...

Питката чула похвалите и се възгордяла. Надула се, па си рекла:

— Прави са тия голтаци, мястото ми е само в двореца!

След туй затворила очи, престашила се, скочила от прозореца на дядо Горун и се търкулнала с все сила по пътя — право за столицата.

Тичала, тичала — стигнала до една гора. Дълбока, страшна, тъмна гора. А пред гората стоял с щръкнали уши Зайо Байо и сякаш само нея чакал. Щом я зърнал, веднага викнал:

— О, питке, добре си ми дошла!... Както съм гладен, ей сега ще те изям!

Питката се спряла, изгледала Зая отдалече, па му изпяла:

— Зайо Байо дългоухи, с мен не си играй! Страхливецо бързоноги, бърже път ми дай!... Аз съм малка, вкусна пита — радостна, честита! — от хамбар изгребана, от нощви пометена, със каймак замесена и във пещ опечена. От дома си бягам вече — хей натам далече! — към трапезите богати, в царските палати... През гори, поля, села — аз летя като стрела!...

Сетне питката се скрила в гората толкова бързо, че Зайо Байо едва я видял кога профучала край него. Останал си така с щръкнали уши и празни уста, зинали да я лапнат.

А в гората, клекнал на пътеката, дебнел един вълк. Щом зърнал питката, и той веднага скочил срещу нея:

— Стой, питке! Влизай скоро в устата ми, че умирам от глад!

Питката се спряла, изгледала проскубания гладен вълк от главата до лапите, па и нему изпяла:

— Кумчо Вълчо, стар гладнико, с мен не си играй! Горски скитнико, махни се, бърже път ми дай!... Аз съм малка, вкусна пита — радостна честита! — от хамбар изметена, от нощви пометена, със каймак замесена и във пещ опечена. От дома си бягам вече — хей натам далече! — към трапезите богати, в царските палати... През гори, поля, села — аз летя като стрела!...

И докато вълкът да разбере какво става, питката прелетяла бързо край него и навлязла още по-дълбоко в гората.

Там, седнала на един пън, Баба Меца сладко, се гощавала с медец от едно шарено гърненце. Облизвала се и час по час примижавала с очи, въздишала:

— Ех, че сладък медец — само една бяла питка ми липсва, за да съм най-щастливата баба на света!

И ето че в туй време срещу нея се задала питката.

Щом я видяла, тромавата горска баба се засмяла до уши и викнала с разтворени към нея лапи:

— Какъв късмет!... За питка си мислех, за бяла питка въздишах и тя на крака ми идва! Бързо, бързо, миличка, че от меда остана само на дъното, а баба ти Мецана най-много обича да си схруска бялата питка с медец!...

Питката се спряла, изгледала присмехулно рунтавата баба, па през смях така й рекла:

— Ой, Мецано, дебелано, с мен не си играй! Я послушай, повлекано, бързо път ми дай!... Аз съм малка, вкусна пита — радостна, честита! — от хамбар изгребана, от нощви пометена, със каймак замесена и във пещ опечена. От дома си бягам вече — хей натам далече! — към трапезите богати, в царските палати... През гори, поля, села — аз летя като стрела!...

И преди Баба Меца да разтвори устата си, пъргавата питка се търкулнала бързо край нея и изчезнала, та се не видяла. Спряла едва на другия край на гората.

А там — на припек върху една полянка — се излежавала хитрушата Лисана.

— Хей, Лисанке, накъде е пътят за столицата? — провикнала се питката отдалече към горската хитруша.

Лисанка вдигнала глава. Видяла питката и очите й светнали. Сетне се облизала скришом и запитала кротичко:

— А защо ти е столицата, красавице?

Лисанкината похвала харесала на питката. Затуй тя се приближила до хитрушата, па и на нея изпяла:

— Аз съм малка, вкусна пита — радостна, честита! — от хамбар изгребана, от нощви пометена, със каймак замесена и във пещ опечена.

От дома си бягам вече — хей натам далече! — към трапезите богати, в царските палати... През гори, поля, села — аз летя като стрела!...

— Аха! Сега разбирам каква е работата — тръгнала си за царските палати. Чудесно, чудесно! Добре си намислила, хубавелке, на такава красавица като тебе само там ѝ е мястото. Но видиш ли, аз ще ти покажа пътя за столицата, ако ми изпееш още веднъж песничката си. Много, много ми хареса!... Ела, миличка, на челото ми и оттам я повтори, че съм стара вече, та мъчно чувам!

При тази похвала питката се намерила на седмото небе от щастие и тръгнала радостно към хитрушата, която я чакала с изплезен език. Но направила-ненаправила десетина крачки, питката изведнъж се сепнала, ударила се по челото, врътнала се встрани и без да каже нещо, профучала като стрела край изплезената Лисанка...

Тук му е мястото да ти кажа, мое момче, че питката, приказката за която слушаш сега, не е същата питка от оная приказка, която ти е разказвала баба. Помниш, че питката от бабината приказка била много глупавичка. Тя послушала хитрушата, пяла ѝ на челото, сетне скочила да попее дори на езика ѝ, докато Лисанка рекла — ам! — и край. Край и на питката, край и на бабината приказка! Така беше, нали?

А чуй какво станало с нашата — дядовата Горунова и бабината Кротушина питка!...

Чак като отминала много далече от Лисанка, тя се обърнала назад и подвикнала на останалата с пръст в устата хитруша:

— Прощавай, кумичке, че не изпълних молбата ти! Но за това не се сърди на мене — без време, мила, ми показва езика си, на който някога, както разказва приказката, с песен като моята, свършила живота си горкичката ми прабаба!...

След туй питката хукнала отново с всички сили по пътя — право към столицата, която се белеела в далечината. Тичала, тичала — превалила девет баира, прескочила девет рекички, прекосила девет полета — накрая стигнала пред царския палат. Там издебнала пазачите, преминала двора. Изприпкала по едни мраморни стъпала и почукала върху вратата на царската кухня:

— Чук... чук... отворете! Чест невидждана ви се прави — на крак ви е дошла най-красивата питка на света, за да украсите с мене царската трапеза!

Вратата на кухнята мигом се отворила и навън показал главата си главният готвач:

— Кой чука? Кой крещи тука? — попитал сърдито той.

— Аз...

— Коя си ти?

Питката се надула и важно-важно запяла:

— Аз съм малка, вкусна пита — радостна, честита! — от хамбар изгребана, от нощви пометена, със каймак замесена и във пещ опечена. От дома...

Главният готвач не дочакал питката да довърши песента си. Взел я в ръце и започнал да я разглежда. Видял разкъсаната ѝ от храстите премяна, пошарил с пръсти по напрашеното ѝ от пътя лице, па се залюлял от смях и се провикнал с все сила:

— Хей, мои триста помощници, елате да видите каква красавица е дошла при нас да направи чест на царската трапеза...

Веднага около главния готвач и питката се събрали неговите първи помощници, помощниците на първите му помощници, техните помощници, помощниците на тези помощници, бъркачите на запръжките, разливачите на ястията и миячите на кухненските съдове. Като разбрали за какво ги вика главният готвач и като чули защо е дошла сиромашката питка в царската кухня, всички започнали да си подхвърлят горделивката от ръка на ръка и да се превиват от смях:

— Ха-ха!... Ще ни умори тази дрипла — чухте ли какво ѝ се приискало?!

— Хо-хо!... Пустата питка пепелива, не иска друго, ами направо на царската трапеза ѝ се доцяло да се разположи, като че ли там сега само за нея разтребват!... Хо-хоооо!

Това продължило дълго време.

А когато негостолюбивите стопани най-сетне се изморили от смях, главният готвач взел отново раздърпаната питка в ръцете си. Повъртял я, погледал я още мъничко, па се изсилил и я изхвърлил през прозореца навън.

Питката тупнала в задния двор на царския палат.

А там — нова беда!

Още изгонената гостенка не била дошла на себе си от горещия прием на готвачите и към нея се насочила една сънлива кучешка

муцуна. Охранен, затлъстят, с медал на шията, песът пристъпвал бавно, тежко, важно. С една дума, царско куче, дворцов пес!...

— Чу-дес-ноooo!... Чу-дес-ноooo! — прозинала се гръмогласно муцуната, когато доближила до питката. — След хубавия сън тази питка ми е паднала направо от небето, за да закуся!

Сетне сънливият пес се обърнал мързеливо към изтръпналата питка:

— Хайде, дрипло, скачай бързо в устата ми, че ще трябва пак да спя... Аз съм в облог със самия цар — кой от двамата ни ще изтрае повече на сън и на ядене! Затуй не ми губи времето, че негово величество засега ме бие и по едното, и по другото!

Тези думи изведнъж отворили очите на питката — свалили я от облаците на земята...

Ах, нима за тези песове тя напусна чистичката къщурка на баба Кротуша и дядо Горун! Нима заради техните гуреливи муцуни извървя дългия път от село Житен до тука!... Не, тя повече не бива да глупее!

И питката наистина скочила, както я канел царският пес. Но вместо да влезе в раззинатата муцуна на сънливото куче, тя хукнала с всички сили нататък, откъдето сутринта била побягнала — към село Житен, към чистичката бедна къщурка на баба Кротуша и дядо Горун, към мъничкия прозорец, над който чирикат без отдых от сутрин до вечер весели, закачливи врабци.

Ех, тези врабци, тези бърбиви измамници! Каква хубава шега й направиха със своите бърбиви уста!...

* * *

Когато питката влязла в двора на самотните старци, те седели под разлистената лоза, разперила дългите си клони току пред входа на мъничката им къщичка. Баба Кротуша чупела отчаяно ръце и плачела, а дядо Горун почуквал сърдито с бастуна си по плочника пред вратата и гръмогласно ругаел.

Но щом зърнали, че питката се връща отново при тях, лицата на старите хора тозчас грейнали, сякаш самото слънце било влязло в двора им. — Ах, милата ми побягнала питка, ето я, че си иде! — плеснала радостно ръце баба Кротуша и припнала като млада да

посрещне бегълката. — Ох, на баба питката, че къде скита досега, баби? Ние с дядото какво ли лошо не помислихме, че ти се е случило далече от нашия дом!... — Не я глези, бабо, ами слагай веднага софрата, че едва стоя на крака от глад! — подвикнал към тях престорено сърдито дядо Горун.

И след малко тримата се прибрали щастливи в къщи.

Там, щом я сложили на постланата е нова покривка софра, питката се огледала и мигом засияла от радост. О, колко весело, колко светло и хубаво било в целия дом на дядо Горун и баба Кротуша! Как можа да побегне от него, как можа да повярва на Чик-Чик и неговите сто братя, че мястото ѝ не е тука!...

Сетне не се стърпяла и отново запяла, ала сега нова песничка:

— Ах, добре, че се завърнах в своя дом обратно! Колко хубаво е тука, колко е приятно!... Дядо Горун със лулата под мустак се смее, а пък бабата Кротуша тихо песен лее. Двамата във нови дрехи като млади тичат — колко мило ме поглеждат, колко ме обичат!...

А навън, в бухналата от зеленина круша, очаквайки трошички, в туй време чирикали до прегракване Чик-Чик и неговите сто бърбиви братя.

ПОДАРЪКЪТ НА ЕСЕНТА

Една привечер лятото мина през гората, сбогува се с нейните жители и отлетя на юг. Същата нощ падна гъста мъгла. А на другия ден рано-рано запръска студен дъждец.

Горският свят изтръпна. Изплаши се.

— Лошо ще бъде без лятото! — въздъхна тъжно мъничкото щурче.

— Дааа... лошо, братко, без слънце, без песни, без утринна роса... — съгласи се с него бялата трепетлика и отрони две сребърни листенца от настръхналата си снага.

— Сбогом, мили игри!... — намеси се в разговора и разтрепераният от студа Заю Баю. — Свърши се, приятели, с веселия живот!

Дъбът се пробуди от дрямката си.

Дочу разговора на щурчето с трепетликата и Заю Баю, трогна се от тъгата им по отминалото лято, разтърси могъщата си корона и проговори:

— Чуйте: вярно е, че по стъпките на есента пълзят мъгли, ромолят студени дъждове, падат люти слани... Но те не са желани спътници на есента, тя не ги обича. Тях ги праща с нея мащехата й, за да я намразят хората, та така да разчисти пътя към сърцата им за своята доведена дъщеря — Зимата!

— Нима! — изненадаха се щурчето, трепетликата и Заю Баю.

— Да. Тази тайна ми откри преди сто лета белоглавият орел от съседната планина, когато една дъжделива нощ пренощува в моите клони... Есента е млада, златокоса девойка, която обича като вас веселието, златистите краски, слънцето, песните, игрите!

— Че тогава ние можем...

— Разбира се: ако искате да се порадвате на още някоя слънчева седмица, пригответе се да посрещнем достойно есента — с песни, със златисти краски, с игри; с веселие... Съгласни ли сте?

— Съгласни! Съгласни! — отговориха в един глас щурчето, трепетликата и Заю Баю.

Малко по-късно Заю Баю припна из гората — да съобщи на горския свят думите на дъба. И преди да мръкне, под могъщата корона на вековното дърво се събраха всички жители на гората, които обичаха слънцето, песните, игрите... Те прекараха там — зъзнеци под ледените иглички на ситния дъждец — цялата нощ в разговори как да посрещнат колкото може по-хубаво есента, та заслужено да получат от нейните дни повече слънчеви часове.

На сутринта дъбът помисли върху изработената през нощта програма за посрещането на есента в гората и рече:

— Много добре сте я наредили, но това, което сте намислили, трябва да се изпълни, затова веднага се пръснете и заловете за работа — есента може всеки миг да долети при нас на златистия си кон!

— Вярно! Вярно! — отвърнаха горските жители.

И след малко цялата гора закипя от работа.

Пръв се запретна да изпълни задачата си Заю Баю — ненадминатият танцмайстор на гората. Той събра членовете на своята балетна група, подари им по две морковчета и по един зелев лист, пошепна на всички да бъдат усърдни и пристъпи към изучаването на танца, с който гората щеше да посрещне есента.

Близо до групата на Заю Баю се хванаха на работа мравките. Те измъкнаха от хралупата на стария дъб брадви и чукове, запретнаха ръце и с трескава бързина започнаха да издигат арката, през която трябваше да мине златокосата гостенка.

Не остана без работа и гарванът. Той изслуша внимателно поръчката на дъба, скри бележката за покупките под дясното си крило и литна към столицата, за да набави четки и бои за украсата на цялата гора...

О, горският свят обичаше слънчевите дни и беше решил да получи заслужено още някоя слънчева седмица от дните на есента!

Мина колкото време мина, дъждът изведнъж спря.

После полъхна слаб ветрец. И мъглата се пръсна.

Тогава дъбът хвърли поглед в далечината и дълго гледа към високите баири, зад които се тълпяха млечнобели облаци. Най-последно отърси росата от могъщата си корона и заяви тържествено:

— Есента е тръгнала вече към нас! Помнете ми думата, че най-късно до утре сутринта тя ще бъде тука, в гората... Но чудно, къде се бави още гарванът? Ако не дойде веднага, то...

Той не довърши. В това време откъм далечината се зададоха два товарни самолета. Те летяха с пълна скорост към гората, а пред тях — като малка мушица — размахваше усърдно криле една черна птица. Дъбът веднага позна, че това е горският пратеник до столицата — гарванът. Птицата преведе самолетите над готовата арка, направи с тях два-три кръга над полянката край големия дъб и кацнаха заедно до бялата, трепетлика.

Всички се струпяха около металните птици и гората отново зазвъня от трудолюбивата глъчка на горските жители. Едни започнаха да разтоварят самолетите. Други се заеха да приготвят боите. Трети хукнаха след кълвача, за да му помогнат при украсата на дърветата. Той скачаше от дърво на дърво, от клонка на клонка, размахваше смело четките — натопени в най-скъпи бои — и шареше с тях повехналите листенца.

Гората прекара така целия ден и цялата нощ. И когато на другия ден слънцето надникна в нея, остана изумено от чудната ѝ промяна — до вчера клюмнала и тъжна по отлетялото лято, сега гората пламтеше в нови, златисти одежди...

Есента можеше вече да заповяда — гората няма да се посрами!

А есента вече наистина препускаше към нея, яхнала златистия си кон. Но се сърдеше за нещо и хубавото ѝ лице беше погрозено от гневни бръчки. Ето: отметнала глава назад, тя летеше бясно към гората, хапеше ядно устните си и бялото ѝ чело се свиваше от недобри мисли:

„Колко несправедливи са хората! — говореше тя сама на себе си. — На всички, заедно с мъглите, нося янтарни гроздове, сочни круши, сладки ябълки, маслени орехи, червени дренки, сливи и... още какво ли не! А навсякъде ме посрещат с тъга и скръб. Тъгуват за моя брат — лятото! На: толкова път извървях, а никой никъде не ме посрещна с «добре дошла», навсякъде при идването ми проплакват — «Ах, лятото си отиде!» Защо? Та няма лятото е по-красиво от мене, та няма то ги радва с повече плодород?... О, скъпо ще си върна за тази обида! Нека ме запомнят добре... Още утре ще метна над цялата земя мократа покривка на мъглите си и всичко ще потопя само в дъжд, мъгли и

слана — слънчев лъч да не види никой!... Така: щом тъгуват за лятото, нека има поне защо!“

С тия закани есента стигна и до гората.

Но тук се случи нещо, което огорченото ѝ сърце съвсем не очакваше.

Щом конят ѝ доближи първите дървета, край нея гръмна чудно хубав приветствен марш. Есента се стъписа. Дръпна златните юзди на коня си, спря го и се огледа. Тогава видя високата, накичена със здравец и кърпикожухчета арка. После прочете и надписа:

— Добре дошла при нас, златокоса гостенко!

При тази гледка есента забрави всички закани, с които препускаше към гората. Усмихна се и с разведрено сърце пое букетите, които ѝ поднесоха представителите на горския свят. После целуна по розовите ушенца Заю Баю и навлезе доволна дълбоко в леса...

Тази нощ гората пак не мигна — до късна нощ звъня от веселие.

Танцовата група на Заю Баю изнесе пред скъпата гостенка най-хубавите и най-игривите си танци. Не остана по-долу от тях и оркестърът на щурците: той изпълни за нея най-вълшебните си песни. Така през цялата нощ — един след друг — горските представители развличаха сърцето на огорчената девойка с всичко хубаво, което знаеха и можеха. С тях пя, игра, весели се и есента.

На заранта — преди да напусне гората — златокосата девойка събра около себе си горските жители и ги запита:

— Кажете ми сега, приятели мои, с какво да ви наградя, дето изпълнихте огорченото ми сърце с толкова радост?...

— Слънце, искаме слънце! — писна веднага Заю Баю.

— Слънце, слънце искаме! — викнаха след него и останалите горски жители.

— Добре, ще запомня желанието ви, както никога няма да забравя и чудната нощ, която ми подарихте вие! — отвърна с усмивка есента.

После тя препусна златогривия си кон и се изгуби с него по други места...

Мина много време от тази утрин, но есента не забрави обещанието си.

Някъде към края на нейното господство — след като мъглите и дъждовете ѝ бяха напоили хубаво с влага зажаднялата през лятото земя

— изведнъж откъм планините подухна слаб ветрец. Щом го усетиха, горските жители веднага се спогледаха усмихнати: „Май есента е рекла най-после да изпълни обещанието си“. И те не се излъгаха. Ветрецът най-напред издуха мъглите. После разгърна сякаш е ръка надвисналите тежки облаци и синьото небе надзърна тук-там зад тях като любопитни детски очи. На другия ден тези очи станаха големи колкото езера, а на третия — вече цялото небе сияеше открай докрай без следа от каквото и да било облаче.

Така продължи седмица, две, три...

Ти, мое приятелче, познаваш тия вълшебни седмици от дните на есента!

През тях лозята ехтят от веселата глъчка на децата и берачките. Песните на щурците вълнуват еднакво силно сърцата на стари и млади. Въздухът е гъст като мляко от сладкия мирис на презрялото грозде и медените плодове. А мъглите — ония млечнобели мъгли, които приличат толкова много на тежките пролетни облаци — поглеждат завистливо към равнините от високите върхове и чакат търпеливо часа, когато ще могат отново да слязат при вас, децата, и да плъзнат по рошовите ви коси... Дните на тия седмици са топли като дните на май, а нощите — сребърни и осеяни с едри звезди, както през нощите на август.

По вас не знам как наричат тези слънчеви дни на есента. По нас — не знам защо — са известни под името сиромашко лято. Но обзалагам се, че въпреки това смешно име тия последни дни на есента и за вашия край са едни от нейните най-щедри подаръци. Така ли е? Пък колкото за името — ако не ти хареса, промени го. Есента само ще ти благодари за това. И аз също!

ПЛЕННИЦАТА НА ОРЛИТЕ И НЕЙНИТЕ ПРИЯТЕЛИ

Преди много, много години в една далечна страна, дето слънцето също както у нас изгрява от изток и залязва на запад, живеели баща и син. Докато синът бил малък, и той като тебе, мое момче, дърпал опашката на мързеливия котарак, шарел с очи, за да види къде баба му е скрила гърнето с меда, и препускал като конче из алеите на градския парк. Но когато порасъл и му дошло време за женитба, бащата го повикал при себе си и му рекъл:

— Сине мой, зад седем широки реки, зад седем високи планини, зад седем просторни гори — като вървиш все нататък, дето залязва слънцето — има едно пусто поле. В средата на полето вишат клони към небето седем вековни дъба. Шест от тях са по-малки и заобикалят от всички страни като верни стражи седмия дъб, чийто клони разговарят с облаците. Там някъде — най-горе, при облаците, сред гъстата шума на дървото — има едно гнездо-кула. В него седи заключена девойката Лия... Някога Лия беше твое другарче. Вие се родихте в един и същи ден и до третата си година раснахте почти заедно. Майките заедно ви хранеха, заедно ви извеждаха на разходка, едни и същи приказки ви разказваха, едни и същи песни ви пееха... Но веднъж — тогава Лия и ти бяхте навършили точно три години, — когато майките ви извели на полето, над него се извили орел и орлица. Те се спуснали като куршуми от небето и грабнали малката Лия. Сетне отлетели с нея към полето на седемте дъба, дето я заключили в гнездото-кула, за да им бъде като дете, тъй като били прокълнати и си нямали орлета... Майката на Лия плака много. Тогава твоята майка ѝ обеща, че като пораснеш, ти ще я освободиш. Това време дойде, сине! Хайде, пригответи се за далечен път и върви да изпълниш обещанието на покойната ти майка — върни свободата на заключената девойка и я вземи за невеста!...

Синът обичал татко си, почитал паметта на майка си, затуй още същия ден се приготвил за път. После оседдал най-бързия кон от

бащината му конюшня, скрил в пазвата си кесията с жълтиците, които му дал на прощаване бащата, и тръгнал.

— Па из пътя не вземай всекиго за дружина! — подвикинал след него татко му. — Побратими се само с оня, който пръв ти помене името на пленницата!

— Добре, татко! — кимнал с глава младият човек и препуснал.

Препускал ден, два, три... Преплувал с охраненото конче една широка река, прехвърлил една висока планина и на седмия ден замръкнал в една стара, просторна гора. През цялото време не спрял при нито един човек, не заговорил нито с една жива душа. Но когато вече се канел да си легне, той не се стърпял и въздъхнал:

— Ех, колко по-лек щеше да бъде пътят ми, ако си имах другар — ще си побъбрим, залъка ще си поделим и току-виж, че вечерята ми станала по-сладка! А и когато единият спи, другият ще пази, та и сънят ми да е по-спокоен!...

Едва изрекъл това, и пред него изскокнал един заек.

— Добър вечер, непознати момко! — поздравил заекът. — Чух те, че въздишаш за другар и дойдох да ти предложа дружбата си. Хайде, вземи ме за побратим и ще видиш, че няма да съжаляваш!

— А какво можеш ти, заю? — попитал момъкът.

— Всичко, всичко, от което има нужда в тия пущинаци пътник като тебе... — отговорил гордо заекът. — Първо: имам невиджана сила — с един удар на лапите си повалям мечка, а за вълците и да не говорим... Те свиват опашки само като чуят името ми! Второ: не знам що е страх — всички горски животни треперят от мене! Трет... Но какво ще ти разправам повече, вземи ме за другар и ще видиш останалото!

Младият човек се зарадвал от сърце, че си е намерил такъв юначен другар, забравил поръката на баща си и веднага поканил заека да седне до него, за да вечерят. Хапнали, пийнали, побъбрили си и легнали да спят. А на другия ден рано-рано препуснали дружно към втората гора.

Докато вървели из родната гора на заека, той бил горд и наперен. Но щом излезли от нея, заекът изведнъж започнал да се озърта плахо ту напред, ту назад, да изостава или да се преплита с клепнали уши все в краката на коня. Момъкът обаче бил погълнат от мисли по девойката Лия и не забелязал нищо от промяната в поведението на заека...

Както и да е, криво-ляво те преминали заедно втората широка река, прехвърлили втората висока планина и след още седем дни спрели във втората просторна гора.

На пръв поглед гората била като всяка гора — с високи дървета, с бистри извори, с прохладни тучни полянки, покрити с цветя и боровинки. Но все пак в нея имало нещо, което накарало безстрашното сърце на заека да замре и зъбите му да затракат от... да, да — от страх! Накъдето и да се обърнел, юначният спътник виждал все святкащи свирепи очи и озъбени вълчи муцуни...

— Ти какво, побратиме, май че взе да познаваш що е страх? — обърнал се момъкът към заека, когато го видял как се свира с настръхнала козина в краката на коня и шари с обезумели очи на всички страни. — Не бой се, щом сме двама, не е страшно! Ще запалим огън, докато единият спи, другият ще пази и поддържа огъня и виж, че сме осъмнали здрави и читави!...

— Ккка-кввво при-казззваш, по-по-бррра-тиме! Мене ли да ме е страх! Не ме раз-сссмивай! Нали зззнаеш, че не поз-зззнавам що е ссстрах! Но май тука е ссстуден-шшшко, та зззатова тррре-пе-рррря... — отвърнал с разтракани зъби безстрашният побратим на младия човек.

— Добре, добре! Тогава да запалим по-бързо огън и да лягаме за спане, че утре рано ни чака дълъг път... Кой ще пази първи тази нощ?

Било ред на момъка да стои на пост, но заекът побързал да го замени:

— Най-добре легни и тази нощ ти да спиш пръв, а аз ще пазя... Тия приятели, дето святкат наоколо с очи и зъби, като видят какъв юнак е на пост, скоро ще се наврат в мишите дупки на гората! Тогава ти ще можеш да бдиш спокойно до сутринта...

Момъкът бил грохнал от дългия път, затова приел с радост замяната. И щом легнал, веднага захъркал. Но някъде към полунощ го събудило силното цвилене на кончето му. Младият човек рипнал мигом на крака и се огледал да види побратима си. Ала от заека нямало нито следа!... Вместо него към загасналия огън, дето цвилело кончето, се промъквал страхливо един гладен проскубан вълк.

Не било трудно за младия пътник да разбере какво се е случило — заекът е тракал, тракал със зъби край огъня, юнашкото му сърце се

е свивало от страх, най-после той не е издържал и е дал воля на краката си, които са го понесли към родната гора...

— Не съм загубил много! — махнал с ръка момъкът. — И без това да си на път със страхлив другар, все едно, че си без другар!

Сетне той прогонил гладния хищник и побързал да напусне по-скоро негостоприемната гора...

Препускал пак сам ден, два, три... И след нови седем дни навлязъл в трета обширна гора. Щом конят му спрял на една тучна поляна и момъкът слязъл от седлото, пред младия човек застанала една лисица.

— Ах, какво щастие! — извикала радостно лисицата. — Срецнах още една самотна душа в този пущинак — тъкмо Дружина за мене! Искаш ли ме, момко, за другар?

— Кой бяга от дружина? — обърнал се момъкът към горската жителка. — Но да не излезеш и ти като първия ми побратим: остави ме сам насред пътя при първата опасност?!

— Аййй... какво говориш, брате! Нима има такива другари по света? — възмутила се лисицата. — О, аз кожата си давам, но другаря си не оставям! Така съм възпитана от малка в лисичето училище.

Огорчението на момъка от постъпката на заека било още голямо, но пък и самотата много му тежала, затуй забравил отново поръката на баща си и склонил:

— Добре, стани ми другар!

Сетне те наклали огън, сготвили си ядене и двамата славно се нахранили.

Докато вечеряли, лисицата току издигала лапи към небето и се провиквала с овлажнели от умиление очи:

— Боже, боже, колко съм щастлива, че не съм вече сама!... И какъв само другар ми изпрати небето — за чудо и приказ! Ох, дали ще мога да му дам това, което заслужава!...

А когато след вечерята младият човек повдигнал дума кой пръв да пази, докато другият спи, лисицата просто се задъхала от благородно негодувание:

— И таз хубава, пътнице! — викнала тя и се хванала за главата. — Та бива ли и реч да става за това — разбира се, че аз ще трябва да бъда на пост тази нощ, и то до сутринта!... Иначе как: ти цял ден си препускал из урви и сипеи, остава сега и на пост да стоиш, докато аз

ще хъркам, след като със седмици съм се излежавала под сенките на този пущинак... Не, не, аз такова безсърдечие няма да допусна! Хайде, лягай си по-скоро и хубавичко се наспи, че утре нали ни чака дълъг път...

И докато момъкът се приготвял за сън, лисицата пак не преставала да го отрупва с топли грижи. Настлала под него сух горски мъх, подгънала грижливо завивката му, сложила под главата му ароматни треви, за да бъде по-сладък сънят му. С една дума — държала се с него така, както майка със син. Но когато най-после младият човек, замаян, от толкова неочаквана нежност, заспал с щастлива усмивка, лисицата изведнъж се преобрази.

Ласкавите пламъчета в очите ѝ веднага угаснали и в погледа ѝ се разгорял хищен блясък, с който започнала да поглежда често-често кончето, което си хрупкало кротко край своя господар. А след това се измъкнала незабелязано от малкия лагер и потънала дълбоко в тъмната гора. Вървяла, вървяла — стигнала до един малък дол, където бълбукало бистро поточе. Там лисицата застанала на една височинка, вирнала глава на север и извикала в зловещо притихналата нощ:

— Лисици, вълци, братя и сестрици, събирайте се всички в долчето, ей сега ще ви доведе тука кончето!...

Повторила същото на юг, на запад и на изток.

След това пак припнала към мястото, дето младият човек продължавал да хърка безгрижно, упоен от сладкия мирис на дъхавите треви, които грижливата лисица му била наслагала под главата.

Щом стигнала дървото, под което спал умореният пътник, тя се навела над него, приближила си ухото до устата му, уж че той ѝ казва нещо, после се отправила направо към кончето. Погалила го с лапата си и му заговорила с меден гласец:

— Добричкото, кротичкото конче на кака, да вземеш да ритнеш тази кака по муцуната, та да се преметне девет пъти и пак да кажеш, че ѝ е малко, като е такава забравана!... Така де — погрижих се за стопанина и си помислих, че кой знае какво съм направила! А кончето, милото конче, което цял ден е носило стопанина си на гърба, съвсем го забравих, оставих го да дъвчи тази суха трева, когато гората е пълна със сочна тревица, и трябваше морният пътник да ми напомни за това... Какъв срам! Но хайде, мое конче, хайде, какина душичке, ела

кака да те заведе при тучна тревица и бистра водица, за да си хапнеш и пийнеш до насита, та утре да препуснеш по-бързо от вятъра!

Кончето тозчас тръгнало послушно след лисицата.

Тя го завела направо в дола, дето вече чакала изгладнялата тайфа. И щом кончето навело глава над първата туфичка тревица, от всички страни върху него се нахвърлили настървените хищници...

Между това морният пътник, упоен от миризливите треви, които лисицата сложила под главата му, продължавал да спи, без да подозира нищо от това, което ставало около него. И спал дълго, дълго... Пробудил се едва на десетия ден към пладне.

— Ах, здравата съм се успал! — сепнал се той, когато видял колко високо над него е слънцето. И тъй като не знаел колко дни е спал, добавил с упрек към себе си: — Сега трябваше да съм към края на гората, а аз още се излеждам в началото ѝ!

И бързо рипнал. Погледнал за коня си, потърсил с очи и лисицата. Но не видял нито коня, нито новата си познайница. Навсякъде тегнела само зловеща тишина. И сърцето на младия човек се свило — клъвнало го лошо предчувствие.

— Не, тя не може да направи това! Нали беше така добра, нежна... Не, не, сигурно двамата са отишли на водопой! — опитал се изплашеният човек да отхвърли лошите си мисли, като си припомнил грижите на лисицата за него, преди да заспи, сетне хукнал обнадежден към дола, отдето се чувало глухото бълботене на горския поток.

Но щом наближил дола, очите му веднага зърнали опръсканата със засъхнала кръв трева... И цялото коварство на лисицата му станало ясно.

Той навел глава и се върнал съкрушен под дървото, дето преди да заспи, безгрижно си хрупкало любимото му конче и дето с толкова коварни грижи го замаяла новата му познайница... Страшна мъка задавила гърлото на младия човек. И той захлупил очи в утъпканата трева.

Мъчно му било за любимото конче. Гнетяло го и коварството на лисицата. Но от всичко най-много му тежало това, че вече едва ли ще може да стигне пеш до гнездото-кула, където седи заключена и чака освобождение девойката Лия...

— Нима, на тоя свят човек наистина вече не може да разчита на верен приятел!... — изхлипал момъкът и раменете му се разтърсили от

глухо ридание. — Татко, татко, добре ми каза ти да не взимам всекиго за дружина... Но защо, защо не те послушах, защо не потърпях още малко без другар!...

Той щял да прекара така — с похлупени на тревата очи — кой знае докога, ако по едно време не усетил, че някой го дърпа нежно за раменете. Щом се обърнал, видял, че до него седи една маймуна.

Тя го гледала усмихнато.

— Горев главата, момко! — рекла маймуната, когато видяла скръбните му очи. — Тук отчаянието, братко, не помага. Отчаяният човек в гората е загубен човек! Запомни това добре.

— Какво!... — рипнал веднага младежът и в погледа му засвяткали гневни пламъчета. — Да не си дошла и ти да ми предлагаш дружба? Ако това те е довело при мене, махни се веднага... Стига ми вече, дете ме измамиха двама!

— Знам, знам! — прекъснала го спокойно маймуната. — Единият, заекът, надут самохвалко, те изостави наред пътя при първата опасност. А другият — лисицата — те приспа със сладки думи, примамки кончето ти далече от тебе, разкъса го с приятелите си и се изгуби без вест като първия ти побратим... Така ли е? А знам и нещо, което ти дори не подозираш!

— Какво е то? — попитал младият човек все още с недоверие към маймуната.

— Ти мислиш, че снощи си заспал и само след една нощ си се пробудил... Така ли е?

— А как иначе?

— Това не е вярно! Ти си спал на това място без пробуждане цели десет денонощия... И само поради това можах да те намеря веднага тука, иначе ти кой знае къде щеше да се луташ сега и къде напразно щях да те търся аз!... Ще откажеш ли накрая, че преди да те намеря, най-много те тревожеше мисълта как да се добереш пеша до гнездото-кула, за да освободиш годеницата си — девойката Лия?

При последните думи сърцето на младия човек трепнало радостно и по отчаяното му лице пробягнал руменецът на надеждата.

— Но коя си ти? — извикал той вече без гняв. — Да не те е изпратила Лия?

— Позна! А сега седни да ти разкажа коя съм и защо дойдох при тебе. Сетне, ако искаш, тръгни с мене, ако не — прогони ме!...

Момъкът седнал послушно до маймуната.

Тогава тя му разказала:

— Аз живея в последната гора до пустото поле, дето се издигат седемтиях самотни дървета с гнездото-кула на старите орли. Щом сутрин орлите отлетят на лов, веднага издебвам гарваните от шесттиях дървета, които заобикалят средното дърво, и се изкачвам на върха му — при гнездото-кула, за да си побъбрим с девойката Лия. Когато орлите ги няма, тя седи заключена в кулата. Но там има едно малко прозорче, през което ние си говориме. През същото прозорче Лия ми даваше и от плодовете, които орлите ѝ носеха от Острова на портокалите... Понякога при нас се отбиваше и вятърът Планинец. Той ни разказваше какво е видял и чул по широкия свят. О, колко неща знае Планинеца!... Преди един месец той разказа на Лия за тебе — че си тръгнал от нейната родина, за да я освободиш от гнездото на орлите, и да я вземеш за невеста. Оттогава той всяка сутрин спираше за малко при Лия и все ѝ разказваше докъде си стигнал и какво ти се е случило из пътя. Така ние научихме за първия ти побратим, както и за коварството на лисицата... Щом чу, че са те оставили без кон, Лия ме изпрати веднага да дойда при тебе, за да ти помогна да стигнеш по-скоро до нея...

— Но как ще вървя сега, когато нямам кон? — извикал пак отчаяно младият човек. — Ах, тази проклета лисица! Защо... защо така глупаво се оставих в ръцете ѝ!...

— Който е тръгнал на път, ако иска да стигне далече, не гледа назад! — прекъснала оплакванията му маймуната и станала. — Хайде сега да вървим, че още много път ни чака до Лия.

И те тръгнаха.

Вървели, вървели — на другия ден стигнали един град, където ставал голям пазар на коне. Маймуната останала да чака извън града, а момъкът отишъл на пазара да си купи нов кон.

Преди да тръгне, маймуната го посъветвала:

— Като влезеш в града, още отдалече ще видиш да стърчи едно високо геранило. Там чакат купувачи три коня. Единият е бял като сняг и веднага лови очите на всички, които го видят. Но ти го отмини — той не е кон за нас. Малко по-далече от него е вторият — той е черен като нощ, косъмът му лъщи като кадифе и не едно юнашко сърне въздиша край него от желание да го яхне. Но ти отмини и този кон. Току под

геранилото ще видиш едно малко слабичко конче. То едва се държи на краката, си и всички, които го видят, отвръщат очи от него. Но ти дай на продавача, колкото ти поиска, и точно това конче си купи — ще видиш, че няма да съжаляваш!

Момъкът изпълнил съвета на маймуната.

И наистина не сбъркал.

Щом стигнал с кончето до мястото, където чакала маймуната, то изведнъж се обърнало към момъка и проговорило с човешки глас:

— Момко, бръкни в лявото ми ухо. Там има един лешник. Вземи го и го счупи на слънце между два камъка!

Младият човек послушно изпълнил заповедта.

Когато счупил лешника, от него изпаднало едно мъничко, като бобено зърно седло с още по-мънички златни стремена. Но щом върху него паднали първите слънчеви лъчи, седлото започнало да се увеличава и скоро пред смаяния поглед на младежа се превърнало на голямо, копринено седло, украсено със златни и сребърни плочки.

— Махни сега дрипата от гърба ми и сложи на нейно място седлото! — обадило се пак кончето.

Момъкът пристъпил да изпълни и тази заповед. Но щом се обърнал към кончето, ахнал от нова изненада... От малкото слабичко конче, което едва се държало на краката си, нямало нито следа. Вместо него пред слисания младеж цвилел и потупвал нетърпеливо със златните си копита един дивно хубав жребец...

След като се съвзел от изненадата си, момъкът натъкмил седлото, метнал се върху гърба на вихрогона, взел до себе си маймуната и пришпорил пъргавото животно. Същия миг вихрогонът отлепил крака от земята и полетял като пролетен вятър над гъстата вековна гора. А когато стигнали до четвъртата широка река, жребецът се засилил и само с един скок се намерил от другата страна на реката. Така — като препускали без почивка два дни и две нощи — на третия ден те замръкнали в последната гора, където била междата, от която започвало полето със седемтях самотни дървета.

Шестте по-малки дървета, които заобикаляли като пръстен седмото дърво, били почернели от накацали по тях гарвани.

— Тези са стражите на орлите — пошепнала маймуната на момъка. — Когато стопаните не са в гнездото, гарваните летят над него и не пропускат жива душа да се спре горе, при Лия. Допускат от време

на време само мене да си поговоря с нея, тъй като им нося мишки от гората.

Момъкът видял в здрачината и средното дърво, на което някъде в облаците се белеело гнездото-кула. И мигом в младите му гърди пламнал неудържим жар час по-скоро да се изкачи горе, да разбие стените и да освободи девойката Лия — обречената за него невеста. Но за щастие маймуната била наблизо и го отклонила от безумното му желание.

— Жалко ще бъде за девойката Лия и за тебе, момко — рекла тя, — ако сега, след като си преминал толкова труден път, загинеш мърцина от ноктите и клюновете на орлите! Та те само да те зърнат, че отиваш през полето към техните дървета, веднага те разкъсат на парчета!...

— Но тогава какво да правим? — попитал отчаяно нетърпеливият младеж.

— Тая вечер точно това ще обмислим — какво да правим, — а утре, като съмне, ще изпълним намисленото... Хайде сега ела да си поговорим!

И маймуната отвела момъка и вихрогона дълбоко в гората, където се потулили на едно скришно място и дълго-дълго си говорили. Някъде към полунощ към тях се отбил и Планинеца.

— Гарваните оставете на мене — предложил услугите си той, когато чул плана им. — Щом ги видя, че са се струпали върху коня, така ще ги духна, та да отлетят чак до Зеленото езеро! А то не е близо — докато се върнат, вие с девойката ще бъдете вече в съседната гора, където те нямат власт да летят. Но има нещо друго, с което не виждам как ще се справите...

— Какво е то? — запитали разтревожено в един глас тримата верни приятели на Лия.

— Не знам как ще отключите желязната врата на гнездото-кула, за да изведете на свобода девойката — отвърнал загрижено Планинеца.

— Че защо ще трябва да отключваме вратата? — извикала с облекчение маймуната. — Нима ние с момъка не можем да разбием с общи усилия някоя от стените на кулата!...

— О, ако това беше така лесно, нямаше ли отдавна сам да съм свършил тази работа! — въздъхнал тежко вятърът. — Но на света, приятели мои, няма сила, която може да помръдне стените на кулата...

А вратите могат да се отварят само с две ключета, две съвсем мънички ключета, изковани от диамант. Едното от тях орелът носи непрекъснато на шията си. Другото орлицата изпуснала още преди двеста години в тръстиките край Диамантеното езеро и сега никой не знае къде се намира това ключе. Нали заради него орлите хранят тези черни лентяи, гарваните, за да пазят гнездото им, когато са на лов все се страхуват, че някой може би е намерил второто ключе, ще ги издебне някога, ще отключи желязната врата и ще отвлече любимата им пленница... Да, момко, без това ключе напразно си бил пътя дотука!

Момъкът и маймуната навели съкрушено глави. Настанала тягостна тишина. Но изведнъж вихрогонът радостно изцвил: —

Момко — обърнал се той към омърлушения младеж, — бръкни в дясното ми ухо и извади оттам друг лешник. Струва ми се, че в него е ключето, за което говори Планинеца...

Младият човек скочили с разтреперани от вълнение ръце бръкнал в дясното ухо на вихрогона. Извадил оттам още един лешник, който поразително приличал на първия, дето било седлото, и веднага го разчупил. Щом се разтворили черупките, наоколо светнало, като че ли в ръката на момъка, където изпаднало ключето, пламнал буен огън...

— Да, да, това е същото ключе! — извикал Планинеца. — Сега вече девойката Лия ще може да излезе от кулата! Но разбира се, работата няма да стане лесно, затова сега лягайте да спите, че утре ни чакат големи грижи — сили на всички ще трябва!

След малко момъкът, маймуната и вихрогонът заспали сладък сън. Останал да бодърствува само Планинеца.

Нощта минала спокойно.

Но щом съмнало, веднага проличало, че денят ще бъде напрегнат...

При първите слънчеви лъчи всички рипнали. Маймуната изтичала до междата, откъдето започвало полето на орлите, и скоро се върнала с радостната вест, че стопаните на гнездото-кула са отлетели вече за далечен лов. После, без да се бави, тя се изкачила на най-близкото високо дърво и оттам се провикнала:

— Сестрици, палави душици, тичайте до една насам!...

Същото тя повторила от още две-три по-далечни дървета.

Тогава от всички страни на гъстата гора към момъка и вихрогона започнали да се стичат на тумби, на тумби малки пъргави маймунки. И техният поток не спрял, докато всичко наоколо не почерняло от лъскавите им космати гърбове.

Между това чудни работи станали и с вихрогона.

Щом започнали да идват маймуните, той се търкулнал на тревата и започнал целият да трепери, като разтърсван от треска. А когато се изправил отново на крака, от снажния вихрогон нямало вече нито следа — на негово място пред слисания младеж стояло пак мършавото слабичко конче, което той купил от пазара...

— А сега на работа! — изкомандувала маймуната.

При тия думи кончето се заклатушкало с олюляване към полето на орлите. Когато стигнало там, то тръгнало направо към седемте самотни дървета, над които се виели с крясък цял орляк гарвани. Но едва направило-ненаправило стотина крачки и се строполило като мъртво на сухата трева.

В същия миг маймуната изтичала от гората и започнала да вика с всички сили към гарваните:

— Мърша-леш!... Мърша-леш!...

Щом чули тоя зов, гарваните се спуснали с хищен грак върху кончето и се налепили като чички по мършавата му кожа. Тогава дошъл редът на Планинеца. Като видял, че лакомите птици са се струпали до една върху кончето, той изхвъркнал от клонаците на дърветата, дето дебнел спотаен, нахълтал в голото поле, отишъл съвсем близо до черните разбойници и надул могъщите си гърди:

— Фффу-ууу-ууу!... Фффу-ууу-ууу!...

Извила се невиждана и нечувана вихрушка. Тя скупчила на топка гарваните, повлякла ги със себе си нагоре към облаците, след това ги разпиляла на малки групички и ги погнала надалече. И те скоро съвсем изчезнали зад хоризонта.

Тогава в пустото поле веднага нахълтала цялата палава дружина на маймуната. Пъргавите животни се спуснали към седемте дървета и чевръсто се покатерили към гнездото-кула.

Когато стигнали върха, тяхната водачка се хванала здраво за най-близкия клон до гнездото и увиснала надолу. Като се вплела в нея, примера ѝ тутакси последвала втора маймуна. После трета, четвърта,

пета... Така за късо време телата на маймуните образували от върха на средното дърво до земята една чудновата жива стълба.

По тази стълба момъкът лесно се изкачил до гнездото-кула, дето с разтупкано от вълнение сърце го очаквала девойката Лия. Но не по-малко бил развълнуван и младият човек, затова щом стъпил на площадката пред вратата на кулата, мигом пъхнал диамантеното ключе в мъничката ключалка на голямата желязна врата.

Чул се страшен трясък, като че ли се срутила наблизо планина. И тежката врата бавно, бавно се разтвори. От вътрешността на гнездото бликнала ослепителна светлина и огряна от нея, на входа се показала в цялата си красота девойката Лия, любимата пленница на орлите...

Когато момъкът, девойката Лия и маймуната слезнали на земята, при тях дотичало мъничкото мършаво конче.

— Момко — обърнало се кончето към младия човек, — дръпни три пъти силно ушите ми!

Момъкът хванал конските уши.

Дръпнал ги силно и мигом на мястото на мършавото конче застанал пак вихрогонът, който с един скок прехвърлял най-широките реки...

Девет дни по-късно — след като преминал от полето на орлите седем просторни гори, седем високи планини и седем широки реки — вихрогонът спрял в родината на младите хора. На гърба му се усмихвали три щастливи същества — освободената девойка Лия, нейният годеник и вярната им приятелка, маймуната.

— Сега сте вече в родината си, можете да стигнете и без мене до къщи — обърнала се маймуната към щастливите годеници, като скочила от коня.

— Как!... Нима няма да дойдеш с нас и да останеш в нашия дом! — викнала изненаданата Лия. — О, ела!... Там ние ще те храним само с мед и сладкиши, ще те сложим да спиш на пух и коприна, ще те...

— В гнездото-кула, мила Лия — прекъснала я маймуната, — ти имаше и мед, и копринени постели, и плодове чак от Острова на портокалите... Но нали с радост напусна всичко, защото на света има нещо, от което няма по-сладко?! Защо сега искаш да лишиш мене от него?...

После маймуната скочила на близкото дърво. Махнала за сбогом към младите хора. И след миг — докато Лия разбере какво става — тя се изгубила в горския гъсталак, щастлива, че е помогнала на любимата си дружка да получи най-сладкото на света — свободата.

СЪВЕТНИЦИТЕ НА ЛЕН ТЯЙ И МАЛКИЯТ ЛИ

С много неща се славел императорът Лен Тяй.

Съкровищниците му пращели от злато, диаманти, бисери, сапфири. Той притежавал приказни дворци, броя на които сам не знаел. В прохладните му изби лежали бутилки с вина, по-стари от най-стария орел на Хималаите. На едно угощение императорът могъл да изяде самичък девет пълнени пуяка, три угоени телета, една фурна бели симиди и да изпие тринадесет котли различни вина. А когато легнел да спи, можел да спи, без дори да помръдне носа си цели десет денонощия...

И с какво ли, с какво ли още не било прославлено името на императора Лен Тяй! Но цялата тази слава бледнеела пред славата, която му носели неговите дебели съветници.

Да, да, точно така — де-бе-ли!

Недей се учудва на това, мое момче, защото открай време в царските дворци големите кореми заедно с гъвкавите гръбнаци са били на особена почит. Та и в двореца на Лен Тяй, както във всички дворци, колкото по-дебел бил съветникът или министърът, толкова по-голяма заплата получавал. И колкото по-гъвкав бил гръбнакът му, с толкова повече почести го отрупвали и по-горди се чувствували с него господарите му. Иначе не могло и да бъде, защото от памтивека царете мерят ума на своите слуги с големината на техните кореми и по гъвкавостта на гръбнаците им. А с всички тези забележителности съветниците на Лен Тяй били щедро надарени от природата. Пък и те — криво да седим, право да говорим! — сами най-грижливо се стараели да поддържат достойната си слава. Щом се събудели, още в меките постели почвали да дъвчат, да гълтат и да славят императора. И не прекъсвали тая си верноподаническа дейност през целия ден. Дъвчели и славели господаря си, докато слугите ги разтривали в банята с благовонни води. Дъвчели и славели Лен Тяй в чакалнята му, докато чакали да ги приеме. Дъвчели, гълтали и заедно с него през

време на приема, като не преставали да го хвалят в очите. С една дума, тези усърдни императорски слуги дъвчели, гълтали и славели императора без отдых от едно пробуждане до ново заспиване. Така славата им на мъдри хора заслужено растяла заедно с техните кореми и подвижността на гръбнаците им.

Но веднъж през столицата на Лен Тяй минали чуждестранни пътешественици. Те подарили на императора един слон. Дотогава в голямата империя никой не бил виждал такова грамадно животно и ето че славата на императорските съветници изневиделица била затъмнена от новото чудо на императора.

За това много допринесъл и самият Лен Тяй.

Един ден — след като съзерцавал със съветниците си цяло денонощие слона в дворцовия парк — той изведнъж плеснал с ръце. Тозчас пред него застанал началникът на дворцовата прислуга. Тогава императорът поел дъх, размърдал устните си и заповядал:

— Веднага ми доведи моя златар!

Златарят дошъл начаса заедно с началника на дворцовата прислуга.

— Заповядвам ви да направите златна клетка за моя слон... Клетката да се постави на такова място в града, дето всеки ще може да види новото ми чудо... Марш! — изрекъл на един дъх Лен Тяй.

Подир три дни заповедта на императора била изпълнена по всички правила на дворцовия церемониал — с тъпани и зурли, с речи и венцехваления златната клетка със слона била поставена на най-личното място, на най-многолюдния площад. И още същия ден славата на слона засенчила като с тъмен облак славата на дебелиите съветници.

Щом чули за слона, хората започнали да се тълпят на тумби, на тумби пред златната клетка. Прекарвали там с часове в захлас, сетне се пръскали на различни страни и разнасяли по цялата страна чудни приказки за новата слава на императора Лен Тяй — грамадния слон. Така скоро към столицата потекли цели реки от хора, които също искали да видят красивото животно в златната клетка.

Лен Тяй — седнал под копринената си шатра до клетката, заобиколен от дебелиите си съветници — слушал възторзите на своите поданици, които се чудели на слона, и сърцето му се топяло от щастие. Но съвсем други чувства вълнували сърцата на неговите съветници... Като виждали, че нито един човек вече не спира очите си на техните

кореди, сърцата им се свивали от завист и те се задушавали от омраза към слона.

Това продължило дълго, докато най-после на съветниците се паднал случай, който им помогнал отново да блеснат.

В тоя ден пред златната клетка спряло едно момченце с баща си. Погледали и те слона, порадвали му се.

Изведнъж детето попитало баща си:

— Татко, колко ли тежи този слон?

— Това сигурно само нашият прославен господар и неговите мъдри съветници знаят... — отвърнал бащата.

Лен Тяй чул разговора. Чул го и — о, чудо! — главата му започнала да мисли. „Наистина, колко ли тежи слонът?“ Но тъй като Лен Тяй плащал на други глави да мислят вместо неговата, това чудо продължило само един миг. Веднага той се обърнал към трима от най-дебелите си съветници, като им заповядал да измислят начин как да бъде измерен слонът.

— Ако след три дни не ми донесете отговор, ще ви накажа така, както само Лен Тяй знае... Марш!

Съветниците изтрили потните си чела и тръгнали с наведени глави към покоите си.

— Ох, с непосилна задача ни натовари нашият господар, небето със злато да напълни съкровищниците му! — изхъркал по пътя най-слабият от най-дебелите императорски съветници, който тежал само сто и петдесет килограма. — Какво да правим сега? Ах, този проклет слон!...

— Ще мислим! — отсякъл смело вторият от най-дебелите съветници, който приближавал по тегло двестата килограма. — Не се тревожи: ще се затворим в покоите си, ще си похапнем хубавичко и ще видиш, че мислите сами ще потекат от стомасите към главите ни...

— Да-а-а... от стомасите към главите ни! — отвърнал като ехо след него най-дебелият от дебелите императорски съветници, който получавал най-високата заплата, тъй като тежал ни повече, ни по-малко от двеста и петдесет килограма, точно колкото своя господар. — Дано само небето ни помогне да измислим нещо хубавичко и за слона, че вече очите ми не могат да го гледат без болка!...

Речено, сторено.

Дебелите съветници се затворили и започнали да мислят...

Първия ден слугите им поднесли и мъчениците на мисълта излапали три пълнени пуяка с ориз и сухо грозде, три тави с баклава, три тепсии с кадаиф и изпили три котли вино.

На втория ден те се потрудили още по-усърдно и успели да изядат три печени овни, три тави пържени кокошки, пълнени с бадеми и смокини, три тепсии ластовичи гнезда, три казанчета ориз със сироп и изпили три буренца вино от северните лозя на императора.

А на третия ден, вдъхновени от най-горещи верноподанически чувства, те напрегнали последните си сили и унищожили три угоени ялови крави, извъртени на шиш, три тави заложени бъбречета от тримесечни агнета, три тепсии захаросани лешникови ядки и изпили три бурета вино от най-хубавите южни лозя на Лен Тяй.

Така в тежка размисъл изтекъл даденият им срок от императора...

Дошло утрото на четвъртия ден.

Лен Тяй посрещнал съветниците си в градината пред двореца. Там по негова заповед бил събран много народ, за да чуят всички мъдростта на помощниците му, та после да я разнесат по целия свят. Не забравили да докарат и слона, като го изкарали от златната клетка.

Първ пред императора се изправил най-слабият от тримата негови най-дебели съветници. Той хлъцнал веднъж, ударил глава в краката на императора, хлъцнал още веднъж, изправил се, разгърнал дълъг свитък от копринена хартия, изгледал победоносно събрания народ и започнал да чете:

— О, чедо на слънцето и брат на луната!... Веднага след като чува божествената ти заповед, твоите верни слуги се заключиха в покоите си и започнаха да мислят. Тежка беше задачата ти, господарю, но затова нали небето те е надарило с най-мъдрите между мъдрите съветници на света — чрез техните глави да проникваш във всяка тайна!... И ние, след като прекарахме в тежка размисъл целия първи ден, открихме, че слонът е наистина много тежко животно. Да, от слона по-тежко животно няма!

Уморен от дългата реч, първият съветник изтрил потта от челото си, ударил отново глава в краката на Лен Тяй, хлъцнал за последен път и се оттеглил.

След него пред императора застанал вторият съветник от най-дебелите му съветници. Той целунал червените пантофи на своя

повелител, извадил копринен свитък, нашарен със сребърни йероглифи, и зачел:

— О, сине на Жълтата река, чуй какво направиха твоите верни слуги на другия ден!... Голяма беше, господарю, умората ни от първия ден, през който със собствените си глави открихме, че слонът е най-тежкото животно на света, и всеки на наше място би спал без пробуждане най-малко три дни и три нощи... Но ние не направихме това. Не! Вместо почивка ние напрегнахме още по-силно мозъците си и не престанахме да ги измъчваме във вярна служба на тебе, славни господарю, докато най-последно небето се смили над нас и напълни главите ни с мъдростта, че в нашата страна няма теглилка, с която може да се измери наведнъж тежината на слона... Да, в нашата страна няма теглилка, която може да измери наведнъж целия слон!

С оросено от пот чело, отмалял от умора, вторият съветник изгледал унищожително слона, който се разхождал безгрижно пред копринената шатра на Лен Тяй, и също се оттеглил.

Мястото му веднага заел най-дебелият от най-дебелите съветници на императора. След като изсумтял три пъти, с което искал да каже, че е готов да говори, той разгърнал трети копринен свитък, нашарен със златни йероглифи, и се провикнал:

— О, божествени владетелю на земята, звездите и луната!... На твоя верен роб, надарен от небето с най-голямата мъдрост, се падна честта да даде крайния отговор на задачата, която ти, господарю, благоволи да ни заповядаш да разрешим... Чуй, любимо чедо на слънцето! На третия ден, когато вече от умора челюстите ни стриваха с мъка дори нежните захаросани лешникови ядки, умовете ни успяха най-последно да открият, че слонът може да се измери, като се насече на сто и едно парчета... Измерят ли се те, ето теглото на целия слон. Да, на целия слон!...

— Но нали тогава няма да имам вече цял слон? — изплакал Лен Тяй, слисан от мъдростта на своите съветници.

— Затова пък ще узнаеш неговото тегло и ще запазиш славата на своите съветници...

Лен Тяй кимнал съкрушено глава.

Така съдбата на слона била решена.

Но в тоя миг из близкия храст, дето спокойно размахвал хобота си обреченият слон, писнало едно тънко детско гласче:

— Не, господарю, не погубвайте хубавото животно! Има и друг начин да се измери слонът...

И след малко пред Лен Тяй застанал малкият Ли, синът на императорския градинар. Дебелите съветници изгледали тънките боси крачка на градинарчето, неговото крехко като вейка телце, надули дебелите си гуши, погладили с достойнство коремите си и викнали обидено:

— Накажи дързостта на тази бамбукова пръчка, господарю! Сто тояги са малко за мършавите пети на този хлапак, който дръзна да се усъмни в мъдростта на най-мъдрите в света!...

— Говори, хлапак! — изръмжал Лен Тяй срещу градинарчето. — Но знай, че само ако се подиграваш с моите съветници, ще заповядам да направят петите ти на дантела!

Ли не се стреснал от лютата закана на императора. Примижал с очи към слънцето, усмихнал се дружески на слона, който в този миг се обливал с вода от близкия басейн, и казал:

— Ако искаш слонът да остане жив, а и волята ти да бъде изпълнена, заповядай да натоварят животно в една лодка и след това да спуснат същата лодка в реката. Щом извадят слона отново на брега, нека напълнят лодката с камъни, докато тя потъне до чертата, дето е била във водата, когато слонът е бил в нея... Измерят ли сетне камъните, ето ти теглото на слона, господарю!

Лен Тяй хлъцнал от изненада пред ума на малкото градинарче. И се обърнал яростно към дебелите си съветници:

— Е, какво ще кажете за това, дебели глупаци? Чии пети заслужават сега бамбуковите пръчки?!...

Тримата съветници изплакали, хвърлили се в краката на императора и жално-жално загрухтели:

— Милост, господарю!

— Пощади ме, о, сине на небето!

— Прости, повелителю, твоя недостоеен роб!

В това време станало нещо, което спасило Лен Тяй от мъчителното задължение да мисли с какво да награди глупавите си помощници...

Слонът, който се къпел безгрижно край близкия басейн, изведнъж се приближил до копринената шатра на императора, протегнал хобота си и хванал пъргаво най-дебелия от дебелите

съветници на Лен Тяй, Сетне отишъл до басейна, издигнал мъченика на мъдростта високо и леко го хвърлил във водата. След това се върнал пак при шатрата, дето — изгубили ума и дума — стояли като заковани другите двама съветници, грабнал ги и скоро един по един те също цамбурнали при своя другар.

Но не се отървал от студената баня и императорът.

Едва неговите съветници успели да се докопат до брега и побягнали като мокри плъхове към вътрешността на парка, водата на басейна отново се развълнувала — този път от охраненото тяло на самия Лен Тяй.

Същия миг целият парк екнал от весел, буен смях.

Смеел се народът, който Лен Тяй бил събрал, за да го удиви с мъдростта на съветниците си...

ДЕЦАТА ОТ ГОРСКАТА КЪЩИЧКА

В малката къщичка, що се белее хей горе — почти долепена до Сините гори, — живееха някога мъж и жена. Те си имаха две дечица. Момиченце и момченце. Момиченцето беше с цяла година по-голямо от момченцето, затуй братчето му викаше: „Мила какичко!“ А момченцето бе мъничко, беличко, с къдрава руса косица, затова сестричката, когато го милваше, му думаше: „Сладкото агънце на кака!“

Край къщичката имаше широк двор с овощни дървета, които през пролетта се обсипваха с цвят, а през лятото и есента свеждаха клони от медени плодове. Наблизо до двора ромолеше бистро поточе, в което пляскаха с опашки пъргави пъстърви. Под дърветата и край реката от ранно утро до късна вечер звънтяха веселите гласчета на братчето и сестричето. По клоните жужукаха трудолюбиви пчели, надпяваха се сладкогласни пойни птици. И всичко в малката бяла къща щеше да бъде хубаво като в приказка, ако не идваше време за закуска, обед и вечеря. Защото — видите ли! — момиченцето и момченцето щом зърнеха ядене, веднага набръчкваха нослета.

Поднесе ли майката закуска, какичката — видяла, не видяла какво носи — бързаше да каже:

— Не ща! Не ща да ям!

Поднесе ли обед, какичката викваше пак същото:

— Не ща! Не ща да ям!

И агънцето на какичката се обаждаше тозчас след нея като ехо:

— И аз не ща! И аз не ща!

Ето само за това се караха в бялата къщичка край Сините гори...

Веднъж майката и бащата се наканиха да идат по работа в града. На тръгване майката повика при себе си момиченцето и му поръча:

— Пази братчето си и наглеждай къщата! Бъди ми отмяна, докато се върнем, а като си дойда от града, ще ти донеса нова рокля, с червени цветчета по нея...

— Добре, мамичко, ще пазя братчето и ще наглеждам къщата... Докато се не върнете, няма да си подам носа навън от двора! — отвърна момичето.

— И да си изядете закуската, дете съм ви сложила на масата!

Момиченцето отвори уста да изпее старата си песничка — „Не ща! Не ща да ям!“ — но обещанието на майката го спря и то изрече на един дъх:

— Ще излапаме всичко до трохичка, мамичко! Но искам да ми донесеш и герданче от сини мъниста!...

— А на мене сабя, за да убия Змея! — извиси глас и какиното агънце.

— Добре, всичко ще ви донеса, само бъдете послушни!

И родителите отидоха спокойни в града.

Но щом останаха самички, какичката забрави обещанието си, хвана братчето за ръчичка и без дори да погледнат към закуската, двамата излезнаха на двора. Там момиченцето постла една дрешка, остави момченцето да се търкаля самичко на тревата, а то изтича в съседския двор — да играе с други деца. Точно тогава при изоставеното момченце долетя с колесницата си Змей Горянин. Той грабна детето и изчезна с него дълбоко В Сините гори...

Сестричката чу грохота на змейската колесница и дотича веднага под дървото, дете беше оставила братчето си. Но късно — Змей Горянин беше вече далече с къдрокосото агънце на какичка. И какичката викна да плаче.

Ала кому са помогнали сълзите? Никому! Не помогнаха те и на сестричката да върне братчето си. Затуй тя хукна по следите на Змея.

Тича, тича — стигна до една огромна скала, която се издигаше като зид наред пътя. Когато момиченцето се вгледа в нея, видя, че това не беше скала като другите скали, а грамада от бисквити и сладкиши, дете мама обичаше да им прави за закуска.

Ами сега накъде!...

— Скаличке, скаличке! — викна просълзеното момиче. — Пусни ме да мина, за да освободя братчето си от пещерата на Змей Горянин!

— Ще те пуснем — обади се една от бисквитите, — но първо изяж три от моите сестри!... Дълъг е пътят до пещерата на Змей Горянин — гладен човек не може да стигне дотам, а ти дори не си закусила. Закуската ти стои цяла-целеничка непипната на масата!

Щом чу, че ѝ говорят за ядене, сестричката набърчи носле и хукна да заобиколи скалата. Но чудната скала се размърда и препречи пак пътя ѝ. Така няколко пъти — накъдето ѝ да се обръщаше момичето, тя заставаше все пред него! Тогава какичката разбра, че няма да освободи отвлеченото си братче, ако не изпълни волята на скалата, затова бързо-бързо излапа три бисквити и три сладкиша... Когато глътна последната хапка, чудната скала тозчас се раздели на две и момиченцето изтича по направената пътечка като по килим до другия край на скалата.

Припна отново напред като заек...

Тича, тича — стигна до едно езеро. Но и то не беше езеро като другите езера, а чудно, млечно езеро — додето стигаха очите на сестричката, навред се плискаха разпенени млечни вълни.

— Езерце, езерце! — примоли се веднага момиченцето. — Помогни ми да мина по-скоро на другия бряг, за да освободя братчето си от пещерата на Змей Горянин...

— Нашият шоколаден кит ще ти помогне да минеш на отвъдния бряг, ала първо се напий хубаво от нашето мляко! — обади се една вълна. — Дълъг и труден е пътят, момиченце, до пещерата на Змей Горянин, гладен човек не може да стигне дотам!

Какичката се огледа наоколо, за да види дали не би могла по друг начин да премине езерото. Но като разбра, че напразно ще си блъска главата как да достигне до другия бряг без помощта на кита, взе и се напи хубавичко от сладкото млекце на чудното езеро. Същия миг тя усети, че цялото ѝ тяло се напълни с голяма сила. Сега не само до пещерата на Змей Горянин, а и до другия край на земята би тичала и пак не би се изморила — такава сила усети в себе си!

Когато се изправи, момиченцето видя, че до брега вече я чакаше обещаният шоколаден кит. Тогава то пъргаво скочи на гърба му. И докато да преброи до десет, голямата китова опашка плесна до отвъдния бряг.

Какичката рипна на земята, махна с ръка за сбогом на кита и отново хукна по следите на змейската колесница.

Полетя напред като тънконога сърна.

Тича, тича — изведнъж пак се спря. Насреща ѝ се изпречи едно непроходимо тресавище. И какво тресавище, майчице! Додето стигаше погледът на какичката, всичко беше изпълнено с някаква чудна каша.

Птиче да си, пак с мъка би достигнало отсрещния бряг, камо ли слабичко момиченце като какичката на къдрокосото момченце!...

— Тресащице, тресащице! — извика момиченцето. — Помогни ми да премина на другия бряг, за да освободя братчето си от пещерата на Змей Горянин...

— Моят великан Кифла ще те прехвърли веднага на другия бряг, ала първо излапай яденето от канчето, което е до краката ти! — обади се един глас от дълбочините на тресащицето. — Дълъг и стръмен е пътят до пещерата на Змей Горянин, момиченце, гладен човек не може да стигне дотам!

Сега какичката веднага грабна канчето и бързо-бързо излапа вкусното ядене, което димеше в него. И когато се облиза след последната хапка, тозчас пред нея се изпречи един чуден великан. Имаше си очи, нос, уста, ръце, крака, но беше висок, глава да ти се замае, като го погледнеш, и — о, чудо! — направен от изпечено тесто.

Какичката веднага се досети, че това е великанът Кифла, за който преди малко ѝ помена гласът от дълбочините на тресащицето. И тръгна смело към него. Щом се приближи до чудния великан, той веднага я прегърна, нагази в тресащицето и започна да крачи по него, като че ли вървеше по суха пътека. Една крачка — един километър! След пет крачки стигнаха до другия бряг. Там какичката скочи от ръцете му, благодари и полетя отново напред.

Припна по пътеката към пещерата на Змей Горянин като бързоксила ластовичка.

Тича, тича — стигна до една голяма планина. Острите ѝ върхове подпираха облаците, а точно срещу девойчето — като грамадна уста, готова да го погълне — зееше пещерата на Змей Горянин.

Сестричката се изплаши. Спря се. Не посмя да иде напред. Но и назад да се върне, не искаше... Та как ще я посрещне майка ѝ довечера у дома без милото агънце на какичка! Не, за нея няма връщане в къщи без братчето ѝ! Тогава?

В тоя миг над главата на момичето се разнесе топъл глас:

— Не се страхувай, девойче, продължавай напред! Сега Змей Горянин не е в пещерата си. Той отиде на лов, а вътре е само неговата майка — тя пази братчето ти. Влез, влез — бабата е сляпа и глуха от старост, няма да те чуе!

Момиченцето погледна нагоре и видя, че му говореше едно птиче-сладкодумче. Същото птиче-сладкодумче, което тя преди три дни беше спасила от лапите на техния котарак Мърмър, дето цял ден дебне под дърветата в двора им крилатите певци...

Милото, дошло сега да му се отплати!

Какичката кимна с глава на птичето и припна смело към пещерата. Надзърна вътре. И тозчас видя агънцето на какичка!... Момченцето седеше по средата на пещерата върху мека овча кожа и си играеше с една златна ябълка. Само да посегнеш с ръка и ще го достигнеш!... Но братчето не беше свободно. Какичката видя, че едното му краче беше вързано със златна верижка, крайт на която се губеше в ръцете на една стара, страшна баба — майката на Змей Горянин.

Как да го освободи?

Помогна ѝ пак птичето-сладкодумче.

То кацна върху раменете на момиченцето и изчурулика:

— Ти чакай тук! Аз ще влезна вътре и ще клъвна бабата по ръката. Щом тя изпусне златната верижка, ти грабни братчето си и двамата хукнете веднага към дома... За другото не мислете, само тичайте с всички сили!...

Каквото каза птичето, това и направи.

Когато бабата писна, клъвната от птичето, и изпусна златната верижка, сестричката грабна отвлеченото агънце на какичка, изведе го бързо навън и двете дечица тозчас хукнаха с всички сили към бялата къщичка...

Какво, вие сигурно си мислите, че приказката вече свърши — децата са стигнали криво-ляво до дома и... готово! Не, не — не е така лесно да се измъкнеш от ръцете на Змей Горянин! Чуйте!

Щом децата се закриха зад завоя и същия миг откъм пещерата загърмя, затреця — беше се върнал страшният Змей Горянин.

Като разбра, че пленникът му е избягал, той изрева грозно, сякаш го бяха проболи с отровно копие. Сетне нахвърли дивеча пред входа на пещерата, метна се отново на колесницата си и препусна по следите на бегълците. Те летяха като бързокрили птици по пътя за дома, но и огнената колесница на Змея не отстъпваше по бързина на пъргавите им крачета. И когато малките бегълци преваляха някой хълм, колелата на змейската колесница вече святкаха по върха на хълма. Така Змей

Горянин беше все по петите на децата... А щом двете душички стигнаха с подкосени крака до тресавището, змейските коне вече дъхтеха по вратлетата им.

Миг — и те щяха да бъдат вече в ръцете на разярения Змей!

Но същия миг, когато краката на малките бегълци допряха брега на чудното тресавище, пред тях израсна великанът Кифла. Той пресегна, грабна двете задъхани душички в грамадните си ръце, току-речи изпод носа на зарадвания Змей Горянин, метна ги на гърба си и след три огромни крачки ги пренесе на другия бряг. Там братчето и сестричката си хапнаха от чудната сладка гозба на невидимите готвачи, протиха се с великана Кифла и пак хукнаха с нови сили напред — към дома.

Ах, към дома... как леко се лети към дома!

В това време Змей Горянин трябваше да преодолява страшни препятствия.

Веднага след като децата стъпиха на отсрещния бряг, тресавището закипя, запламтя, от дълбочините му се надигнаха непрогледни пари, сякаш по дъното в невидими тигани прегаряше ядене. Парите закриха всичко пред очите на упорития преследвач. Колесницата му започна да затъва, конете загазиха до уши в кипналата каша. Огнените езици, които излизаха от дълбочините на тресавището, лижеха ръцете на Змея. Но той не отстъпваше. Продължаваше да шиба безмилостно конете и те стъпка по стъпка преваляха напред, докато най-последно — целите обгорени и капнали от умора — достигнаха твърдата земя на отсрещния бряг. Без да им дава нито минута почивка, Змей Горянин веднага ги подгони отново след децата.

И когато децата бяха вече по средата на пътя между тресавището и млечното езеро, до ушите им пак достигна трясъкът от препускащата към тях змейска колесница. А малко преди да достигнат брега на езерото, конете пак започнаха да парят с горещия си дъх тънките вратлета на малките бегълци.

Но там вече ги чакаше шоколаденият кит.

Щом го зърна, сестричката грабна отмалялото си братче и скочи с него върху гърба му точно когато Змея беше вече протегнал за втори път грамадните си ръце, за да ги хване. Така и сега ръцете му останаха да висят празни във въздуха...

Като усети, че децата са на гърба му, китът полетя като стрела към отсрещния бряг. И преди какичката да изброи до пет, той свали малките пътници на брега. Там те изпиха по една кана мляко от езерото, сбогуваха се с кита и млечните вълни, па хукнаха към дома така, сякаш едва сега започваха да тичат — толкова бодри се чувствуваха след закуската.

Да видим какво правеше в това време Змея.

Като видя, че колесницата му ще потъне в разярените вълни на млечното езеро, той я изостави на брега заедно с грохналите коне и се хвърли сам в езерото. С един ударна грамадните си ръце Змея отскачаше десет метра напред, но разбунените вълни веднага го отхвърляха девет метра назад. Така той — съсипан от умора — достигна другия бряг на езерото едва тогава, когато двете деца бяха вече преполовили пътя между млечното езеро и чудната подвижна скала.

Но могат ли слабите детски крачка да се мерят с великанските крака на Змея-хала! С една крачка на огромните си чатали Змей Горянин вземаше сто крачки, направени от малките бегълци. И когато пред премрежените им от умора погледи най-послед се откри скалата, двете преследвани: дечица вече чуваха как тътне земята под тежките стъпки; на неуморимия преследвач. А когато бяха вече съвсем близо до скалата, над главите им изписка тревожно птичето-сладкодумче:

— Бягайте, Змея е само на косъм от вас!...

Децата се сепнаха, напрегнаха сетни сили и най-послед достигнаха скалата, която веднага се разтвори, за да им стори път. И те се скриха в прохода точно тогава, когато Змей Горянин протегна за трети път напразно хищните си ръце — да ги хване...

Припаднаше вече здрач, когато какичката и агънцето на какичка се върнаха у дома. Там ги посрещна разтревожената майка със скъпи подаръци: — на милата какичка красива рокля с червени цветчета по нея и едно герданче от сини мъниста; а на какиното агънце — дървена сабя, за да се брани от Змей Горянин, ако рече още веднъж да дойде при него.

Но това едва ли ще стане някога, защото чуйте какво се случи със злия Змей!

Когато видя, че децата за трети път се изплъзнаха от ръцете му, той изрева от ярост така силно, че изпочупи с гласа си клоните на

близките дървета. После се нахвърли върху скалата и започна да я блъска с ръце и крака. Но след всеки удар тя ставаше по-голяма и по-непоклатима. Най-сетне, като разбра, че нищо няма да може да направи, злият Змей взе, че се пукна от злоба и мъка. Така загина последният змей в света. Това стана точно тогава, когато какичката прегръщаше братчето си в леглото и му шепнеше радостно:

— Милото агънце на какичка, какичка вече никога няма да те оставя самичко!...

ДЪРВЕНИЯТ ТРОН

Преди много, много години в царството Деветдесет и деветтях хълма, край седемдесет и седмия хълм, в едно сиромашко селце живял беден дърводелец с единствения си син. До едно време бащата и синът, както всички сиромаси в селото, криво-ляво с труд и пот свързвали двата края. Ех, никога не се наяхдали до насита, ала и никога не си лягали гладни — все нещо димяло в гърненцето на софрата им.

Но веднъж край селото засвирили тръби, задумкали барабани, а малко след това по тесните улички препуснали на конете си царски чиновници. Те нахълтали като хали в бедните къщурки и задигнали от тях всичко де какво видели — за данъци. Не отминали и къщата на бедния дърводелец. После се изгубили към друго село, изпратени от женските писъци и проклятията на старците.

Тогава дърводелецът повикал сина си и му казал:

— Синко, досега ние имяхме на софрата си кога бобена чорбица, кога кашица от коприва, кога печени картофи — все се намираше нещо, с което да преглътнем сухите залци! Но днес царските обирници изметоха всичко от къщи, не ни оставиха дори гърненцето, дето си варяхме в него гозбицата... Ако останеш тука, и двамата ще пукнем от глад! Затова се потегни за път и утре тръгни по широкия свят — другаде да си търсиш щастието!

— Ами ти, татко?

— Аз съм стар, с единия си крак, дето се вика, съм вече стъпил в гроба... А ти? Ти си млад, за тебе животът тепърва започва — все може някъде да догониш късмета си!...

Мъчно било на младия човек да се раздели с бедното си селце, с високия хълм, дето преминало детството му, със стария си баща, с верни другари... Но нямало какво да прави — волята на татко му била за него закон и на другата заран рано-рано се изгубил по прашния друм към широкия непознат свят.

Вървял дълго.

Похлопал на много врати за работа, но отвсякъде го прогонили. Най-последно — било късна лятна вечер — момъкът стигнал до голяма вековна гора. Току до гората се гушела колибка, пред която пламтял буен огън. До огъня се топлел един старец. Вместо очи върху лицето му се чернеели две черни дупки — бил сляп.

Освен слепия старец момъкът не забелязал нито край огъня, нито около колибката друга жива душа. Но — чудно! — щом младият пътник се приближил до огъня, дядото запитал някого:

— Брезичке, кой спря до огъня ми?

И веднага един глас му отговорил:

— Млад пътник.

Тогава старецът пак се обадил:

— Крушке, я се наведи над него и виж дали иде отблизо или отдалече?

След малко му отвърнал друг глас:

— Цървулите му са скъсани и прашни — едва ли идва отблизо! И е много, много уморен!

Щом разбрал, че дядото разговаря с околните дървета, момъкът замръзнал като вкаменен от изненада. Тя била толкова голяма, та дори забравил да поздрави стареца.

— Е, пътнице, кажи сега какво те носи към моите пущинаци? — обърнал се най-сетне дядото направо към младия човек.

Гласът му бил топъл, ласкав.

Момъкът заобиколил огъня, отишъл до стареца и приклепнал пред него. После дума по дума му разказал всичко за себе си — от деня, когато напуснал ограбеното село, до минутата, когато видял самотната колибка. Накрая той се примолил:

— Остави ме на работа при тебе, дядо, ще ти служа вярно и от все сърце! Омръзна ми да скитам по прашните друмища...

Вместо да му отговори направо, старецът се обърнал отново към дърветата:

— Брезичке, крушке, да приемем ли този момък при нас?

— Приеми го! Приеми го! — отвърнали в един глас брезичката и крушата.

Тогава старецът погладил косата на момчето и му казал:

— Чу ли, дядовото, моите приятели са съгласни да останеш при нас... Ще ни работиш три години само за хляба, а когато си тръгнеш,

ще ти дам нещо, което ще направи щастлив не само тебе!... Скланяш ли така да останеш?

— Скланям, скланям, дядо! — отговорил веднага младият човек, който още от първия поглед се привързал към стареца като към баща.

Така синът на бедния дърводелец от сиромашкото село под седемдесет и седмия хълм на царството Деветдесет и деветтях хълма останал при чудния дядо — в неговата мъничка къщурка край непознатата вековна гора. И още на заранта поел цялата работа около малкото стопанство и бедното домакинство на дядото. Бил млад и здрав, честен и работлив, та работата му споряла. И кажи-речи, не усетил кога се изтърколили трите условени години.

Щом изтекъл и последният ден от третата година, дядото повикал при себе си младия човек и му казал:

— Момко, ти изпълни обещанието си — служи ми вярно и от сърце! Сега остава и аз да изпълня това, за което съм дал дума...

После старецът извадил от пазвата си една лъскава костена пръчка. Подал я на момъка и поръчал:

— Скрий и ти тази пръчка в пазвата си! Така... Сега запомни хубаво всичко, що ще ти кажа! Щом напуснеш колибата ми, ще тръгнеш направо през гората. На третия ден ще излезеш от нея и ще видиш един широк друм. Тръгни по него. Той ще те изведе до столицата. Преди да влезеш в града, на пътя ще видиш две малки ханчета — една срещу друго. Ти отседни в дясното ханче. Зад него се издига един висок хълм, а на хълма вишат клоните си девет орехови дървета... Настане ли петляно време, изкачи се при тях и започни да чукаш с пръчката по дънерите на орехите. Осем от тях, колкото и да ги чукаш, няма с нищо да ти се обадят. Но един от тях още щом го допреш с пръчката, веднага ще ти проговори с човешки глас: „Ах, дойде ли най-послед, човече, откога те чакам да ме отсечеш!“... Забележи го и на другия ден го отсечи. От него измайстори един дървен трон — нали си дърводелец, това ще ти се отдаде!... Какво трябва да направиш после, ще научиш и без мене. Ха сега на добър час, синко!

Каквото поръчал старецът, това направил момъкът — преминал гората, стигнал столицата, отседнал в дясното ханче. И щом пропели първи петли, отишъл на върха при деветтях ореха. Почукал дънера на единия — нищо. Почукал втория — пак нищо. Така при третия, при

четвъртия... Едва когато почукал с костената пръчка деветия орех, от него се разнесъл ясен глас:

— Ах, дойде ли най-последно, човече, откога те чакам да ме отсечеш!

На другия ден младият човек повалил ореха и след една седмица направил от него хубав дървен трон. За чудо и приказ бил — не засрамил младият майстор баща си.

Когато погледнал вече съвсем готовия трон, момъкът си казал:

— Дядото не ми поръча нито какво да правя с трона, нито кому да го отнеса. Но щом е трон, ясно е — в двореца е мястото му!

И без повече да мисли, той понесъл дървения трон към царския палат.

Вървял, вървял — изморил се и спрял да си почине под сянката на едно голямо кичесто дърво. И както си седял на сянка — замислен какво да каже на царя, когато отнесе при него трона, — младият човек изведнъж трепнал... Сенчестото дърво и тронът заговорили нещо, което го накарало целият да се превърне на слух.

— Хей, троне, накъде са те понесли? — обадило се първо дървото.

— Отнасят ме в двореца... Там моят майстор ще получи за мене седем товара злато! — отговорил гордо тронът.

— Ха-ха! — изсмяло се дървото. — Че малко ли са в царския дворец златните тронове, та да дадат за един нищо и никакъв дървен трон седем товара жълтици!... Ще ме умориш от смях, братко — ти, изглежда, не знаеш какъв човек е нашият цар, затова бълнуваш тия товари злато... Охо, той за злато е готов и себе си на дявола да продаде!...

— Не се смей!... Вярно е, че в двореца има златни тронове, но докато те заслепяват очите на тия, дето седят на тях, аз ги отварям... И ако царят прекара само една нощ върху мене, очите му ще се отворят така, та ще види какво става дори в най-затънтения край на царството му... Тогава — колкото и да е скъперник — ще даде с леко сърце наградата, която ще му поиска за мене моят майстор! Ако ли пък се отметне, то...

Момъкът не дочакал края на разговора. Нали разбрал какво трябва да прави — защо повече да чака! И той метнал отново трона на гърба си и сега закрачил вече уверено към двореца.

— Заведете ме при царя — казал на пазачите, когато стигнал там.
— Искам да му продам този дървен трон.

Отвели го при царя. Той харесал трона и запитал:

— Колко искаш за него, момко?

— Тази нощ прекарай буден на него, царю, и ако останеш доволен от това, което ще видиш и чуеш през нощта, утре ще ми наброиш седем товара жълтици. Ако ли пък не останеш доволен, аз ще ти слугувам цял живот без пари!

Царят приел условието — нали с обещание къща не се затрива. Какво му струва да прекара една нощ буден на трона — може наистина да види и чуе нещо интересно. А утре — има ли по-лесно от това, да прогони този хлапак, когато дойде да си иска наградата...

И вечерта царят седнал на трона. Ококорил очи и зачакал.

Към полунощ краката на трона се размърдали. Единият от тях проговорил с човешки глас и казал на другите:

— Мои три братлета, останете тук и пазете да не се прекатури царят, а аз ще се поразходя из царството!

— Добре — отговорили останалите крака в един глас.

И след малко слисаният цар видял как кракът се отделил от трона и излетял през прозореца...

Щом излязъл навън от двореца, кракът литнал със светкавична бързина на изток и скоро стигнал до един древен замък. Той бил толкова стар, че зидовете му едва се крепели да не паднат. А вятърът се разхождал свободно през стотиците пролуки из всички стаи.

Когато кракът спрял там, чул, че старите стени се молели на вятъра:

— Вятърко, напъни се малко и ни срини — иначе кой знае кога ще се сетят да ни потегнат!

— Не, сега няма да ви съборя! — отговорил вятърът. — Тия дни тук ще дойде на почивка царят. Тогава ще духна по-силно и ще ви срина, за да загине под вас и той, защото ограбва безмилостно бедните хора... Ето: днес прелетях край сума селца. И навсякъде чух само вопли, писъци и клетви — преди мене оттам били минали царските бирници и задигнали всичко от къщите на сиромасите! А преди малко надзърнах в оная къщурка, дето е под големия бряст. И там същото — едно малко момиченце чупеше ръцете си и скубеше косите си от отчаяние, че полунощ минава, а майка му още не се е завърнала да го

нахрани. Бедното, то още не знаеше, че майка му никога няма да се върне, защото царските хора я грабнаха и продадоха за робиня на един пазар, тъй като нямала с какво да си плати данъците!... Е, кажете ми, такъв цар заслужава ли да се радва на хубавия божи свят? Затова потърпете — ще ви съборя, но когато и царят е тука!

— Щом е такава работата, ще потърпим — съгласили се грохналите от старост стени на замъка.

Кракът на дървения трон чул всичко. После се помаял още малко из замъка и се върнал в двореца. Там разказал на братята си за виденото и чутото, като накрая добавил:

— Ако царят знае това, веднага ще изпрати слуги да потегнат зидовете на стария замък. Па ако му е мил животът, ще стане и подобър към бедните и ще затегне чиновниците си, защото вятърът рано или късно ще му отмъсти за сиромашките сълзи!...

Царят бил буден и не пропуснал нито дума.

Малко ли, много ли време минало, ето че тронът отново се размърдал. Тоя път се обадил друг крак:

— Братлета, сега е мой ред да се поразходя. Вие пазете да не се обърне царят, а аз излизам!

След това и този крак изхвъркнал през прозореца. Полетял на запад. И летял, що летял — стигнал до един висок бряг на една голяма река. Там — в землянка — живял старец-пустинник.

Когато кракът спрял до землянката, от една лодка на брега слезнал млад човек, който също се запътил към стареца. Лицето на момъка било прорязано от две дълбоки гневни бръчки. Но щом стигнал до землянката, тозчас бръчките изчезнали от челото му и той коленичил кротък като агне в краката на пустинника.

— Стани, чедо! — поканил го да се изправи с топъл глас старецът. — Кажи ми сега, каква грижа те доведе по тая късна доба насам?

Тогава младият човек на един дъх му разказал, че е син на войводата, който управлявал съседната област. Възмутен от несправедливостите и кражбите, които се ширели по царството, баща му не се стърпял и тръгнал за столицата — да отвори лично очите на царя. Но хората на царските съветници, тъй като се страхували от това, пресрещнали пътника по средата на пътя, оковали го във вериги като престъпник и с клевети накарали царя да го осъди на смърт.

Накрая момъкът изхлипал високо:

— И утре ще обесят пред царските палати един невинен човек... Баща ми ще загине, но аз дадох клетва, че и царят след това няма да живее! Затова дойдох при тебе, пустиннико — благослови десницата ми да не трепне, когато удари часът на разплатата!

— Нека бъде благословена, синко, честната ти кръв, която е готова да се пролее за правдата! — прегърнал пустинникът младия човек. — Но аз съм щастлив, че мога да ти кажа: няма нужда да цапаш ти чистата си ръка с кръвта на царя, тъй като един от най-доверените му велможи, подкупен от владетеля на съседното царство, е наточил меч си за неговата глава и вече дебне пред спалнята му!... Ела сам да видиш това!

И старецът завел момъка в землянката си. Там свалил от лавичката едно глинено гърне, напълнено до половината с някаква зелена течност.

— Виждаш ли това гърне? Поглеждам в неговата вълшебна течност винаги, когато искам да видя какви престъпления стават по страната ни... Вчера видях как слугите на съседния владетел предадоха подкупа на велможата, а сега виж ти сам какво се готви да направи този коварен царски любимец!...

Момъкът надзърнал в гърнето и видял върху повърхността на вълшебната зелена течност цялата картина на царския палат в късния нощен час. В здрачния коридор — точно пред спалнята на царя — стоял един велможа с пурпурна мантия. Младият човек веднага познал в неговото лице най-големия царски любимец, който на всеки пир седял отдясно на царя. Но сега очите му не гледали както друг път с любов вратата, откъдето всеки момент могъл да се зададе неговият благодетел, а с дива омраза... Под мантията си подкупеният велможа стискал един голям меч.

— Видя ли, синко?

— Видях, дядо!

— Ха сега върви си със здраве у дома — на цар като вашия по-прилича да загине от ръката на предател!... А и за баща си не се кахъри — до утре много вода ще изтече, много съдби ще се променят!...

Момъкът навел глава и тръгнал послушно към лодката си.

Хукнал веднага след него обратно към двореца и вторият крак на дървения трон. Там и той като първия крак разказал на братята си всичко, което видял и чул при пустинника. Царят бил още буден, та и сега не пропуснал нито думичка.

Щом вторият крак стихнал, изпод трона се измъкнал третият крак.

Той се понесъл на север.

Летял, летял — стигнал до една потайна пещера. Там било скривалището на едни страшни разбойници, от които треперело цялото царство. Те грабели наред бедни и богати — където се появили, мало и голямо пропищявало.

Царят много пъти изпращал войски срещу тях. Но всякога напразно — колчем те стигали до мястото на грабежа, заварвали там само разплаканите жертви, а от разбойниците нямало нито следа. Като че ли при здрач те слитали заедно с нощта от небето и при зазоряване отлитали пак с нея...

Когато кракът на дървения трон влязъл в пещерата, разбойниците току-що се били прибрали в нея и делели плячката си. Всичко вървяло мирно и тихо. Но щом стигнали до царската дъщеря, която били отвлекли тая нощ, те се скарали. Всеки искал да запази хубавата девойка за себе си.

Най-после главатарят на разбойниците рекъл:

— Разбра се, момчета, че никой от вас няма да отстъпи, затова сега лягайте да спим, а утре със състезание ще видим кому ще се падне принцесата!

— Какво ще бъде състезанието?

— Ще се надпиваме с вино — който изпие най-много вино, негова ще бъде царската дъщеря!

Разбойниците се съгласили и си легнали. Същия миг третият крак литнал към двореца. Там — както братята му преди него — и той разказал всичко, което видял и чул в пещерата на разбойниците. Накрая завършил:

— Ето най-после един сгоден случай за царя да хване разбойниците. Утре след състезанието те ще бъдат мъртво пияни и войниците на царя ще ги пипнат в пещерата като заспали пилета. Ех, че ще се слиса царят, когато доведат при него разбойниците!

— Защо, братко?

— Защото ще познае в тях все свои стари приятели!...

Царят чул всичко и от този разказ. После видял как от трона се отделил последният крак. След като се помаял из стаята, той изхвъркнал също през прозореца, сетне литнал на юг.

Минало колкото време минало — ето го че и този крак се върнал.

— Какво видя ти, братко, по широкия свят? — запитали го веднага другите крака на трона.

— Срецнах един селянин. Той караше към столицата с едно магаре два коша ябълки. Утре към обед ще мине край двореца... Ако съм на мястото на царя, ще закупя всичките ябълки, каквато и цена да ми поискат за тях!...

— Защо?

— Това са вълшебни ябълки. Хапне ли честен човек от тях, нищо няма да му стане. Но вкуси ли от тях лъжец или крадец, тозчас ще му израснат лисичи уши... Така царят ще може да научи лесно кои от помощниците му са честни и кои го мамят и ограбват.

Едва кракът изрекъл това, от царските курници се обадили първите ранобудни петли. После през отворения прозорец нахълтали ранните зари на новия ден. И тронът стихнал, смирил се.

Тогава царят скочил на дебелия килим, с който била застлана залата, и — нали вече знаел кой го дебне навън — излязъл от спалнята си през един таен вход. Сетне се затекъл при нощната стража и след малко войниците от стражата оковали ръцете на велможата-предател. Други хиляда войника обградили скривалището на разбойниците и ги изловили до един — всички били още мъртвопияни от състезанието за царската дъщеря. И щом ги довели при царя, той — както бил предрекъл третият крак на трона — наистина едва не си глътнал езика от изненада... Главатарят на разбойниците бил министърът на царските стражи, а останалите разбойници — също все кой от кой познатни царски чиновници!

Но най-весело станало тоя ден, когато царят събрал в палата си своите първи помощници и им заповядал да си хапнат от чудните ябълки. Щом вкусили от тях, нито един не излязъл от двореца със собствените си уши — на всички под перуките мърдали остри, пъргави лисичи ушенца...

Между това синът на дърводелеца научил за всичко, което станало през този ден в палата, и вече крачел щастлив към царския

дворец. Вървял и си говорел:

— Царят още като ме види, ще заповяда на слугите си: „Поскоро нагребете от съкровищницата ми седем товара злато за този момък, че той с неговия дървен трон ми отвори очите, за да видя какви лошабини са се ширели из царството ми!“ Ала щом донесат златото, аз ще му кажа: „Заповядай царю честити, да раздадат това на тия, от които са го взели твоите чиновници, а на мене ми стига тая награда, че моят трон ти отвори очите и отсега нататък за сиромасите ще настанат по-добри дни!...“

Но едно си мислел момъкът, а друго царят.

Той се разхождал неспокойно в двореца, припомнял си случилото се през нощта и деня, дивял се и мърморел:

— Този цървуланко трябва да е някоя мъдра глава, щом като може да прави такива чудни тронове!... Най-добре ще сторя, ако го хвърля в тъмница, че някой ден, току-виж, измайсторил нещо друго, което да отвори и очите на народа... Иди тогава, че се разправяй с прогледнал народ! Не, не, такава умна глава не бива да се разхожда свободно из царството ми!...

И както си намислил царят, така направил: щом зърнал момъка, веднага заповядал на слугите си да го оковат във вериги и да го хвърлят в най-дълбоката тъмница. Едва тогава се успокоил и се запътил да прекара нощта пак на дървения трон.

Когато седнал на него, целият трон потреперал, като че ли искал да го изхвърли от себе си. Но царят не обърнал внимание на това — само наострил уши и зачакал.

„Какви ли чудесии има да науча тази нощ — мислел си той, докато чакал краката на трона да се раздвижат. — Искан ми се сега, след като се отървах от крадливите си чиновници, да науча къде бих могъл да намеря злато, много злато, планини от злато!...“

Така той седял дълго на трона и колкото повече приближавало полунощ, толкова по-ненаситни ставали желанията му. В началото искал хвърковатите крака да му открият някое подземие, пълно с жълтици. Но скоро това му се видяло малко и пожелал да му намерят цяла златна планина. А веднага след това златната планина се превърнала в диамантена. Ала и това не го задоволило. И накрая взел да се сърди сам на себе си, че не може да си пожелае нещо такова, което изведнъж да го направи най-богатият цар на света...

Най-после петлите от царските курници известили, че е настъпило полунощ, и краката на трона отново се раздвижили. Царят притаил дъх, превърнал се целият на слух.

— Е, братлета — обадил се най-напред кракът, дето предната нощ първи излетял да се поразходи из царството, — видяхте ли как царят се отплати днес на нашия майстор!... Вместо да му даде обещаната награда, той взе, че го хвърли в тъмница!

— Щях да се учудя, ако не беше направил така — отвърнал оня крак, който първата нощ излязъл последен. — Та нали той е тарторът на всички ония крадци и разбойници, които днес напуснаха двореца с лисичи уши!... Напразно ние, братлета, вчерашната нощ се старяхме да му отворим очите!

— Да, напразно! Мястото на такъв цар е само в черните води на Драконовото море! — извикал третият крак.

— И колкото може по-бързо трябва да го хвърлим там, за да си отдъхне народът веднъж завинаги от злините му! — съгласил се с него последният крак.

— Че тогава какво се бавим! — викнали в един глас първите два крака. — Дръжте, братя, разбойника ида го отведем там, дето е мястото на такива като него!...

Същия миг четирите крака на дървения трон отскочили настрани. Изплашеният цар се строполил на земята и задраскал като котка към вратата. Но преди да достигне до нея, краката го хванали здраво и излетели навън.

Там те се издигнали нависоко и се изгубили с товара си на запад, дето плискало черните си катранени вълни Драконовото море. Щом стигнали до него, те избрали мястото, където морето било най-дълбоко, и там — както си летели — пуснали царя. Той тупнал като камък във водата и тозчас потънал, като след него се появили само няколко големи водни кръгове.

В минутата, когато изчезнал последният кръг, в столицата на царя станало едно чудо... Вратите на тъмницата, дето бил затворен майсторът на дървения трон, изтрещели страшно и веднага след това сами се разтворили широко. Малко по-късно от мрачните подземия излезли всички затворници. Пред тях вървял синът на бедния дърводелец от селцето под седемдесет и седмия хълм на царството Деветдесет и деветтях хълма...

СЪДЪТ НА ВРАБЦИТЕ

Лечко се върна късно от игра. И щом запали лампата, момчето чу ясно:

— Лечко, Лечко... пусни ме, лошо дете! — пискаше някакво тънко гласче.

Косите на момчето настръхнаха. Очите му зашариха тревожно из стаята. Кой може да говори тука, дете жива душа не се вижда?

— Какво се оглеждаш, не помниш ли, че тая сутрин ме захлупи под стъклената ваза? — обади се пак същото тъничко гласче.

Изведнъж уплахата отлетя от лицето на момчето.

— О, то бил врабчо!... А аз какво ли не си помислих! — извика Лечко и полетя към етажерката, където на електрическата светлина блестеше една похлупена стъклена ваза.

Под вазата — цялото настръхнало, впило строги очи в момчето — трепереше едно малко врабче, хванато от Лечко още сутринта.

— Защо си се разпискал, бре кресльо? Изплаши ме! — наведе се Лечко над плененото птиче.

— Искam да ме пуснеш! Какво съм ти сторило, че ме държиш в плен? Нали и аз съм млада душичка като тебе — и на мене ми са мили слънцето, полето, игрите!...

Лечко се изсмя:

— Не знам на тебе какво ти е мило, но знам много добре, че нашият котарак Мърморан, откакто остаря, страшно обича да закусва с врабчета...

— Какво-о-о! — разтвори ужасено очи врабчето. — Ти да не си намислил да ме даваш на котарака?!

— А ти какво искаш — да ти купя герданче ли? — прихна Лечко. — Я сека по-добре ме остави да си прочета уроците, че Мърморан няма да се откаже да те схруска и за вечеря... Кажеш ли още една дума, Мърморан ще довтаса тука — така да знаеш!

При тая закана врабчето се изплаши, затвори очи и притихна, сякаш изведнъж заспа. Лечко хвърли върху вазата каскета си, съблече

се набързо, забрави, че трябва да прочете уроците си, угаси лампата и си легна. Скоро — като че ли нищо не беше станало — той заспа...

— Да-а-а... разбра се съдбата и на този крилат нещастник! — прозина се препарираният бухал от стария гардероб, когато чу безгрижното хъркане на заспалото момче. — Утре ще трябва пак да пиша с химическия молив, за да отбележа в дневника си последните минути и на тази Лечкова жертвичка!...

Но тоя път бухалът не позна — не стана нужда да пише с молива си за това нито на сутринта, нито по-късно.

Чуйте какво се случи по-нататък!

Докато ставаше всичко, което ви разказах вече, зад пердето на отворения прозорец дебнеше спотаено птичето Зорко Око — онова птиче, дето всичко вижда и всичко, знае, що вършат лошите деца. И щом чу лютата закана на жестоко сърдечното момче, Зоркото Око веднага хвъркна.

— Чук! Чук! Чук! — почука след малко то върху прозореца на стаята, дето спеше дядото на Лечко.

(Забравих да ви кажа, че Лечко си нямаше нито майка, нито баща — имаше си на света за баща и майка само дядо Пантелей.)

— Какво има, крилатичко? — подаде навън бялата си глава дядо Пантелей.

Зоркото Око му разказа всичко, което беше чуло и видяло тази вечер в стаята на Лечко. Разказа му и това, което знаеше отпреди за него.

— Знам... знам! — клатеше тъжно глава дядо Пантелей, докато птичето говореше. — Но нали ми е едно внуче, разглезах го на времето и сега си скубя косите, ама късно — не ме слуша вече! С лоши другари се събра и на лоши работи се научи!...

— Все пак трябва да направим нещо — извика Зоркото Око, когато свърши. — Иначе той ще погуби и тази невинна душичка, както досега е погубил много други, без да му трепне сърцето! А това и него няма да изведе на добър край!

— Знам... знам! — поклати пак глава дядо Пантелей. — Но кажи ми, какво да сторим?

Зоркото Око притихна, замисли се.

Изведнъж малките му будни оценца светнаха, засияха.

— Открих! — изпляска радостно с крилца то. — Как не се сетих досега за него... Само той ще оправи работата!

— За кого става дума? — наостри уши дядо Пантелей.

— За птичия великан Клюн Клюн, защитника на крилатите душички...

— А-ха... знаем се с него — засмя се дядо, Пантелей. — Помня го още от годините, когато бях като Лечко... Виж, той наистина може да оправи работата!

След малко Зоркото Око се загуби в тъмната пролетна нощ.

През това време Лечко си хъркаше като праведник. Нищо не подозираше от това, което му се кроеше. Но някъде след полунощ се събуди от страшен шум и сърцето му се сви от уплаха.

— Значи нямате грешка, че тука живее Лечко, жестокият враг на врабците? — запита един гръмовит глас, току под прозореца на стаята.

— Тук! Тук! Тук! — писнаха в тихата нощ стотина врабци като отговор на страшния глас.

Момчето отметна с разтреперани ръце завивката и се приготви да бяга. Но преди да скочи от леглото, пердето на отворения прозорец се отметна с шум и пред кревата тупна едно страшно същество. Голямо, перушинесто, чудовището приличаше и на човек, и на грамаден врабец. Веднага след него стаята се изпълни с настръхнали, сърдити малки врабчета.

Страшният гостенин се изправи на птичите си крака пред изгубилия ума и дума Лечко, посочи го на развълнуваните врабчета и отвори птичите си уста:

— Този ли е Лечко?

— Той е! Той е! Той е! — писнаха в хор птичетата и започнаха да се стрелкат около щръкналите коси на разтрепераното момче.

— Ми-ми-милост!... — успя с мъка да изплаче Лечко. — Не ме убивайте!

— Клюн Клюн не убива такива като тебе — отвърна с гръмовития си глас неканеният гостенин. — Аз само ще те отведа в съда на врабците, а там... ех, там каквото си дробил, това ще сърбаш!

След това Клюн Клюн протегна покритите си с пера ръце, измъкна момчето от леглото, сложи го под дясното си крило и излетя с него навън. Подир тях литнаха и врабците, пискайки яростно:

— На съд! На съд! На съд!...

Много ли, малко ли летяха Клюн Клюн и врабците, в уплахата си Лечко не можа да разбере. Но когато дойде на себе си, той видя, че се намира сред една просторна поляна, оградена от всички страни с вековни дървета. В средата на поляната беше разпъната широка палатка, а под нея имаше голяма маса, покрита със зелено сукно. Там — на широко кожено кресло — седеше един грамаден врабец. От двете му страни скърцаха прилежно с писалките си две очилати врабчета-писари. Клюн Клюн обаче не се виждаше никъде, колкото и момчето да го търсеше с очи.

Лечко разбра, че се намира в съдебната зала на врабците и впи разплакан поглед в страшния съдия. Но оня като че ли не знаеше нищо за неговото присъствие. Седеше си спокойно до зелената маса, прелистваше там някакви книжа, сваляше от време на време големите си очила, изтриваше ги от перушината си, пошепваше нещо на писарите и пак се унисаше в книжата. Затова пък врабчетата, които бяха дошли с Клюн Клюн и Лечко, вдигаха шум и заради съдията. Те току прелитаха край момчето, събираха се на групички в околните храсти, пак литваха и непрекъснато огласяха тишината с яростния вик:

— Съд! Съд за нашия мъчител!...

Това продължи дълго, дълго.

Изведнъж грамадният врабец скочи от креслото си, удари един голям звънец и извика страшно:

— Тишина! Започваме! Имат думата свидетелите!

Поляната стихна. Настана тишина, в която се чуваше само Лечковото сърце, което биеше до спукване.

След малко едно мъничко врабче скокна от близкия храст, изправи се пред зелената маса и разказа:

— Цяло лято, та до късна есен, аз и другарчетата ми прекарахме по къра. Там си играехме безгрижно из ливадите и нивята. Боричкахме се из храстите, топлехме се на слънчевите лъчи, къпехме се в бистрите изворчета. А изгладнеехме ли, пълнехме гушките си със семена от прецъфтелите цветя, със забравени житни зрънца или с изпаднали трошички от торбите на косачите и орачите. О, то бяха незабравими, прекрасни сити дни!... Но дойде зимата. Падна сняг. Той затрупа полята. Скри нивите. Няма що — подгонени от виелиците и глада, — ние се прибрахме в града, дето заживяхме от подаянията на хората. Не мога да си изкривя душата — те не бяха лоши. Едни ни подхвърляха от

прозорците трошички. Други ни гощаваха с овесени зърнца. А трети ни даваха дори житце. И аз ги обикнах. Обикнаха ги и другарчетата ми... Но един ден кацнахме в Лечковия двор. Той ни видя от прозореца, разтвори го и ни хвърли цяла шепа овес. Всички литнахме от сливата, на която бяхме кацнали, и бързо закълвахме зърната, като се боричихахме весело... Изведнъж край мен свирна едно камъче. И когато се обърнах, видях, че старият Чик Чик се търкаляше окървавен в снега. Същия миг Лечко скочи от прозореца, грабна умирация Чик Чик и ние вече никога не чухме мъдрата му реч!... После узнахме, че Лечко го погубил, като го хвърлил на котарака Мърморан!

Врабчетата — накацали по клоните на близките храсталаци — слушаха търпеливо свидетелския разказ. Но щом чуха името на котарака Мърморан, веднага се размърдаха, разхвърчаха се и огласиха тишината със страшна врява. И шумяха дълго, дълго.

Най-после строгият съдия въдвори отново тишина и пред зелената маса се заредиха нови свидетели. Те разкриха такива страшни работи, че дори перушината на съдията настръхна, а краката на Лечко се разлюляха като брулена от вятъра тръстика.

Едни от свидетелите разказаха как подсъдимият ловел врабчетата с капан, подрязвал им крилцата и безпомощни ги хвърлял в жестоките лапи на Мърморан. Други описаха как веднъж Лечко подмамил цяло ято врабци с трошички в един тъмен коридор, после затворил вратата и пуснал при пленените душички пак същия Мърморан.

Така се изказаха петнадесет свидетели. И в разказа на всеки свидетел заедно с името на Лечко се преплиташе и страшното име на котарака Мърморан.

Мърморан... Мърморан... Мърморан — навсякъде, дето се споменаваше Лечко, тутакси изпъкваше и сянката на черния котарак Мърморан!...

Когато свърши последният свидетел, съдията обяви, че се оттегля, за да си помисли върху чутото. И с бавни стъпки навлезе в гъсталака на близката гора. После — след като се беше бавил там доста време — той се показва отново и с няколко скока застана пак до зелената маса. Удари звънеца и сред настъпилата тишина заповяда:

— Да дойде Клюн Клюн!

Същия миг като че ли изпод земята пред Лечко изскокна чудовището, което го бе отвлякло от дома му. Сега с едната си ръка то държеше голяма торба, в която мърдаше нещо. А с другата — една стъклена пръчка.

— Клюн Клюн — викна съдията. — Дай на това лошо момче да изсърба това, което само си е надробило!...

— Слушам, справедливи съднице на крилатия свят! — отговори с гръмовития си глас Клюн Клюн. — Волята ти ще бъде изпълнена ей сега!

И той пристъпи с танцуващи стъпки съвсем близо до момчето. После издигна тържествено стъклената пръчка нагоре и прогърмя:

— А-ла... ба-ла... сан-га... бан-га!... Човече, превърни се на врабче!

При последната дума Клюн Клюн замахна с издигнатата си ръка и удари с пръчката момчето по лявото рамо.

Ударът не беше силен, но щом го докосна пръчката, Лечко усети, че тялото му започна да се гърчи. И докато разбере какво става с него, взе да се смалява. Най-напред стана малък като бебето на съседите им, после като любимата ярка Качулатка на дядо му Пантелей, а миг по-късно вече никой не можеше да го различи от врабците, които преди малко шумяха яростно около него...

Тогава Клюн Клюн развърза бавно торбата.

— Мьяяууу!... Мьяяууу!... — измяука нещо там и тутакси пред Лечко от торбата изскокна котаракът Мърморан.

Да, Мърморан — неговият Мърморан, галеният Мърморан!

Друг път, щом го зърнеше, Мърморан веднага започваше да мрънка ласкаво, да маха галено опашката си и да се отърква около краката му. Но сега изведнъж настръхна, показва ноктите си и се приготви да скочи отгоре му.

— Стой, нещастнико! — изписка ужасеният Лечко. — Какво искаш да правиш? Не ме ли познаваш?... Аз съм Лечко, Лечко, който... който...

— Мьяяууу!... — измяука свирепо Мърморан и очите му засвяткаха зловещо. — Не си никакъв Лечко ти, крилати хитрецо, а врабче като всяко врабче!... С едно ли такова врабче ме е хранил моят Лечко, та сега си седнал да ме лъжеш!

— Мърморане... Мърморанчо... аз съм... не ме ли познаваш?...
— разрида се Лечко.

— Маяяууу... Млък, хитрецо! — измяука още по-страшно Мърморан и се приготви за решителен скок.

Ноктите му блеснаха върху меките лапи като стоманени игли.

— Оле-ле-ле!... По-моооощ!... За-гииии-вааам! — изрече отчаяно Лечко и се дръпна назад.

След миг той може би щеше да изчезне в лакомата уста на Мърморан. Но в туй време между настъпващия котарак и изплашеното момче-врабче тупна като камък един настръхнал стар врабец.

— Стой, разбойнико! Марш в торбата! — изписка врабецът така страшно срещу Мърморан, че оня тутакси подви страхливо опашката си и се намърда бързо-бързо пак в торбата на Клюн Клюн.

Тогава старият врабец отлетя до зелената маса, кацна срещу строгия съдия и на един дъх изрече:

— Справедливи съднице, чух злините, които е сторило това момче на крилатото ни племе. Заради тях то си заслужава присъдата, която му определихте. Но аз вече никога няма да мога с открито сърце да погледна хората, ако скрия какво направи същото момче преди три години за първите ми пиленца... В името на справедливостта чуйте и тази случка, па тогава кажете последната си дума!...

Съдията мръдна перата над дясното си ухо в знак на съгласие, че е готов да слуша. И новият свидетел веднага продължи:

— В оная година ние с моята врабка си бяхме направили гнездо под една керемидата на покрива, току над Лечковата стая. Към края на пролетта врабката ми снесе три яйчица, от които ни се излюпиха двама синове и една дъщеричка. Това бяха първите ни рожби и ние треперехме над тях като над очите си. Но една привечер — тогава рожбите ни току-що се бяха покрили с перушина — задуха вятър. През нощта той се усили, а призори се превърна в истинска буря. Тя събори много керемиди, не пощади и керемидата, под която живееше семейството ми. Аз и майката се спасихме, но рожбите ни паднаха заедно с керемидата на земята и кой знае какво щеше да стане с тях, ако не беше това момче!... На сутринта — щом видя падналите пилета, които жално писукаха — Лечко извика дядо си. Той сложи една висока стълба и момченцето със собствените си ръце върна невръстните ми

рожби пак на покрива. Така ги спаси от явна смърт... Това е всичко, справедливи съдници — решавайте сега!

В строгите очи на съдията трепна усмивка.

— Хм!... — поклати рошавата си глава той. — Май че това момче, щом като е могло да прави такива добрини, не ще да е толкова лошо... Да, да, наистина ще трябва да си помисля какво да сторим с него! Кой знае, може би и да се поправи, ако му простим сега. Ала стори ли пак някоя злина на крилатото ни племе, Клюн Клюн си знае работата — ще го доведе отново тук, няма да избяга от ръцете му. Да, да!...

После наведе глава. Замисли се. И в настъпилата тишина мисли дълго, дълго... Най-сетне се изправи и даде знак на Клюн Клюн да се приближи до него. А когато птичият великан застана до зелената маса, двамата нещо оживено си зашепнаха...

Докато ставаше това, Лечко — момчето-врабче — стоеше като вкаменен на мястото си. Само оченцата му шареха плахо ту към стихналите врабци, ту към зелената маса, дето се решаваше наново съдбата му. Какво ли наказание ще му определят сега? О, да бъде, каквото ще, само да не го оставят пак срещу Мърморан! Ах, този Мърморан, този Мърморан — какъв неблагодарник бил!

Изведнъж Клюн Клюн се извърна и тръгна с широки крачки към онемелия от страх Лечко. Но чудно — колко приветливо беше сега грозното, обрасло с перушина лице на птичия великан... И колко мило се усмихваше!

— Е, Лечко — поде топло Клюн Клюн, когато стигна до превърнатото на врабец момче. — Тоя път ти се размина, ала запомни добре всичко, което се случи тая нощ. Нека споменът за нея виси като обица на ухото ти!... Хайде затвори очите си! Така!... Сега каквото и да става с тебе, няма да поглеждаш, докато не чуеш, че ти кажа: „Зората е близо, сбогом, момче! Дано никога вече не стане нужда да се срещаме!“

Едва Лечко кимна с врабешката си глава, и над стихналата поляна пригърмяха отново страшните думи, които го превърнаха от човек на врабче. Но сега и те прозвучаха някак си по-топло, по-малко страшно:

— А-ла... ба-ла... сан-га... бан-га... Врабче, превърни се пак на човек!

После стъклената пръчка го докосна по дясното крило и момчето-врабче започна да трепери, като че ли беше пшеничено зърно, попаднало на думкащ барабан. И докато първия път някой сякаш го притисна със страшна сила към земята, сега същата сила взе да го дърпа нагоре. И омагьосаното момче започна да расте, расте... Пак стана голямо колкото любимата ярка Качулатка на дядо Пантелей. Ето го че достигна и плачливото бебе на съседите им. А след това усети, че на мястото на момчето-врабче стои отново някогашният Лечко — високият, слабичкият Лечко с рошавия перчем на главата!...

Най-сетне Клюн Клюн пое в перушинестите си ръце готовото да извика от радост момче и полетя с него към малката бяла къщичка на дядо Пантелей. Летяха бързо. И скоро Лечко — макар че още не смееше да разтвори очите си — взе да разпознава местата, над които хвърчеха. Да, сега летят край двора на Панкови — само техният петел от цялото градче има такъв тръбест глас, сякаш като запее, се прозява хлебарят Тромбата. (Веднъж ли нашият герой е замервал този петел с ластика си!) Сега пък преминават над Мирчови — нали тяхното куче Барон джавка така, като че ли някой сече дърва. (Има ли поне един ден, в който Лечко — на отиване към училище или на връщане оттам — да не го е дразнил с пръчката си!) Накрая момчето усети как се вмъкнаха в една стая и по сладкия дъх на крушите-медовки, който излизаше от затворения стар гардероб, Лечко веднага разбра, че вече се намира у дома. (Колко, колко пъти се е опитвал той да разтвори с шперц заключения гардероб, за да достигне до дъхавите медовки!)

Клюн Клюн положи пленника си на леглото му. Сетне отиде до прозореца, постоя там мълчаливо и изведнъж цялата стая се изпълни с гръмовития му глас:

— Зората е близо, сбогом, момче! Дано никога вече не стане нужда да се срещаме!...

Същия миг Лечко отвори очи.

Стаята беше празна — от Клюн Клюн нямаше нито следа...

Дядо Пантелей на сутринта отвори пръв вратата на Лечковата стая. Но първата жива душа, която се вмъкна вътре, беше котаракът Мърморан. Охранен, загладен, той направи един кръг около момчето, като през всичкото време мъркаше галено. После с един скок рипна на етажерката, дето под стъклената ваза трепереше захлупеният врабец, и започна да дращи с нокти по нея.

— Мър-мър-мяууу! — прозина се после Мърморан и се обърна към момчето. — Хайде, Лечко, дай ми по-бързо тази крилата гадинка, че умирам от глад — от вчера нищо не съм слагал в устата си! Тази нощ щях да схрускам един хвърковат хитрец, който...

Той не успя да довърши.

— Млък, разбойнико! — извика като ужилен Лечко и застана с искрящи очи срещу разнежения Мърморан. — Гладен си, а? Че като си гладен, готованецо, какво търсиш тука?!

— Мър-мър-мяууу... врабченце искам! Нали знаеш, че обичам да закусвам с врабченца? — отговори все още галено Мърморан.

Но тука се случи нещо, което не очакваше нито дядо Пантелей, застанал на прага, нито препарираният бухал, а още по-малко Мърморан...

— Врабченце ли искаш?! — ревна страховито Лечко. — Ами после, когато... Марш, мързеливецо, при мишките!...

И докато котаракът да разбере какво става, разяреното момче го хвана за дебелата опашка и го изхвърли навън. След това Лечко отхлупи стъклената ваза, извади оттам разтрепераното птиче и отиде с него до прозореца.

— Хайде, глупаче, бягай и ти оттука!... Па друг път да не се навиращ като слепец в капаните, че не отговарям!

— Фърррр! — разпери криле птичето и се изгуби към пожълтялата слива, дето го посрещнаха с радостно чирикание ято подранили другари...

Дядо Пантелей, който гледаше с весели очи всичко, каквото стана пред него, поклати бялата си глава и си пошепна радостно:

— Така!... Така!... Хубава работа са свършили Зоркото Око и Клюн Клюн — няма що!...

ЧУДНИЯТ ПРЪСТЕН

Виждаш ли тази къщичка, дето се е свила под клонестия бряст като забравена гъба? Някога, мое момче, тук живеела една бедна вдовица. Всеки ден от тъмни зори до късна нощ тя тъкала хорски платна и плела чужди чорапи, за да изхрани себе си и единствената ѝ рожба — Димчо.

Димчо оправдавал майчините грижи — расъл за радост и утеха на майка си. Денем скитал из гората, берял гъби и ягоди или мъкнел съчки за огнището, а вечер присядал край майка си да ѝ помага. Сучел цевии за совалките и мотаел прежда за чорапите...

Когато в късна нощ, капнал от умора, Димчо заспивал, майката пристъпвала на пръсти до одъра му, галела го мълчаливо с коравата си десница, притваряла очи и се унисала в мечти за по-добри дни. В тях тя виждала сина си порасъл, задомен за най-работната мома в селото, а себе си — щастлива майка на щастлив син.

Ах, сладки мечти за по-добри дни, родени в късни нощи, когато очите тегнат от умора, а не искат още да се затворят, кое бедняшко сърце не е люляно от вас!...

Но един ден, когато Димчо бил вече голям и — а-ха! — майчините мечти щели почти да се сбъднат, момчето изведнъж отсякло:

— Мамо, пригответи ме за дълъг път... Решил съм да тръгна по широкия свят — да си търся щастието!

Майчиното сърце трепнало при тия нечакани думи. Главата ѝ се замаяла от тях. Два реда топли сълзи рукнали от очите и.

— Къде ще ходиш, бе Димчо? На кого ще ме оставиш, като нийде никого си нямаме?... Ето на, порасна, отмяна чакам да ми доведеш, а ти... по далечни пътища искаш да се запилееш!

Но всичко останало напразно. Нищо не помогнало.

След три дни — въпреки майчините молби и раздумките на близки от селото — Димчо заминал. Нарамил захвърлената на тавана бащина гурбетчийска торбичка, сбогувал се топло с другари и дружки,

целунал майка си и изчезнал зад хълма — по сивия път, който отвеждал далече, далече... към непознати чужди краища.

Майката останала самичка в къщи.

В първите дни тя плакала много, сълзите издълбали още много нови бръчки по кахърното ѝ лице. Но лека-полека привикнала, болката от раздялата претръпнала и една вечер старата жена си легнала в леглото с примирена въздишка:

— Ех, нека пък поскита! Може да е за добро... Само да ми се върне жив и здрав! И дано се опази от лоши другари!...

След тая вечер никой от селото не видял вдовицата повече да плаче.

Същия ден Димчо замръкнал до една крайпътна чешмичка. Бил вървял много дни, извървял много път. На много чужди порти чукал за работа, но още не бил намерил онова, което търсел... И сега сърцето му — притиснато от мъка — болело по родния край, по изоставената майка, по седенките и тихия кът на бащиното огнище, останало далече, далече. Неотронени сълзи сграбчили гърлото му и самотното момче заплакало. Плакало дълго. Плакало и тогава, когато ненадейно някой спрял зад него и една корава ръка погалила кротко главата му.

Младият човек вдигнал очи и видял до себе си един белобрад старец. Той го гледал с топъл поглед, в който трепкала закачлива усмивка:

— Сигурно е голяма мъката ти, момко? От цял час те гледам, че рониш сълзи... — рекъл старецът и седнал до слисаното момче.

Изненадан, Димчо не отговорил нищо.

— Хайде, разкажи ми защо плачеш! Когато сърцето довери някому болката си, олеква му! — добавил непознатият и пак сложил коравата си ръка върху меката коса на младия човек.

Тоя път милувката на старческата ръка припомнила на Димча за ласката на майчината ръка. И неусетно — като потопил поглед в ласкавите очи на стареца — сърцето на момчето се разтворило като цветна чашка при слънчев лъч и доверило всичко на непознатия беловлас човек. Момъкът му разказал, че е единствен син на бедна вдовица. Не скрил и това, че против майчината воля е тръгнал по широкия свят да гони щастието. Оплакал му се още, че досега всички, на които се е молил за работа, са го пропъждали. И накрая изхлипал:

— А всичко това ми тежи много, дядо! Тежко ми е, че не послушах майка си. Но още повече ми тежи, че сега трябва да се върна при нея с празни ръце!...

През цялото време старецът слушал мълчаливо, внимателно. Само сегиз-тогиз поклащал бялата си глава. А когато Димчо свършил, той хванал и двете му ръце, обгърнал го целия с дълбокия си поглед и запитал:

— Ще останеш ли доволен, ако научиш нещо, което ще те направи щастлив за цял живот?

Очите на момчето се избистрили.

— Искам! — почти извикал Димчо и спрял грейнал поглед върху непознатия старец.

— Добре! — рекъл белобрадият, бръкнал в пояса си и извадил оттам един прост, целият ръждясал, железен пръстен. После добавил: — Вземи този пръстен. Той е направен от най-обикновено желязо. Сложи го сега върху показалеца на дясната си ръка и утре продължи пътя си. Недей се връща още в къщи, а върви все напред по този път!... Ще минеш отново през много села и градове. Търси си работа по тях. На места ще те посрещнат както досега — със зло. Но другаде ще ти дадат работа и ще бъдат добри с тебе. Обаче ти трябва навсякъде да правиш добро — да помагаш на слабите и нещастните! Разбра ли?

— Разбрах.

— След всяко истинско добро, което направиш на другите, този пръстен ще губи от ръждата си и ще става все по-светъл и по-светъл... Най-последно — ако вървиш все по пътя на правдата — един ден той ще се превърне в чисто злато и ще грейне на ръката ти като звезда. Знай, че в този ден си открил една голяма добродетел!... Придържай се, синко, в нея и ще бъдеш щастлив за цял живот!

Старецът се изправил. Момъкът също станал. Сложил ръждясалия железен пръстен на показалеца си и изгледал с безгранична благодарност непознатия човек.

— Благодаря ти много, дядо! Стопли ти с надежда сърцето на скитника, а то както се бях отчаял... Това никога няма да забравя. И поръката ти ще изпълня точно. Нали за това съм тръгнал по света, щастието да гоня...

Добрите очи на стареца се усмихнали.

После той бръкнал пак в пояса си, извадил сега оттам една мъничка кратунка и я подал на Димча с думите:

— Вземи, сине, и тази кратунка. Напълни си я с вода от чешмата, но не пий сега от нея! Пий от кратунката само тогава, когато ти потрябва голяма сила, за да надвиваш ония, които правят хората нещастни. А по дългия път към щастието, който ще поемеш утре, това често ще ти се налага да правиш!

Момчето взело кратунката от ръцете на стареца и веднага се навело над чешмата, за да я напълни. Когато се изправило с пълната кратунка в ръце, от стареца вече нямало следа — той бил изчезнал ненадейно, както ненадейно се появил при Димча...

На заранта Димчо се събудил рано, наплискал хубаво лицето си с ледените струи на чешмата, преметнал торбичката си през рамо и поел отново по непознатите прашни друмища.

Вървял, вървял — стигнал едно голямо село. На пръв поглед то било село като всички села. Къщичките му били малки, чистички, кацнали в широки дворове. Край тях зеели обори, плевни. И все пак имало нещо чудно в това село. Колкото и да се взираше, Димчо не можал да види в него нито една жива душа. Върху димящите бунцища в дворовете не кукуригали ранобудни петли, не ровели чевръсти кокошки. От кошарите и плевните не долитало блееене на агънца, нито мучене на крави. Край голямата чешма, която бликала наред селото, нямало нито една девойка с бели менци, нито един момък с накривен калпак. Пусто било и под сянката на двата чинара пред кметството, където обичали да седят на сладък разговор старците от селото... Навсякъде царяла тишина, пустота, мъртвило.

Къде ли са хората, добитъкът, птиците? Нима всичко в това село е измряло?

Изведнъж Димчо трепнал — видял най-после една жива душа в селото. Тази жива душа бил един старец, който сплитал крака накрай село под бремето на тежък товар.

С два-три скока на пъргавите си крака младият човек настигнал стареца.

— Да ти помогна ли, дядо?

Старецът се спрял, оставил товара си на земята, изправил бавно прегърбената си снага, изгледал учудено с хлътнали очи непознатия младеж и въздъхнал тежко:

— Ох, синко, моята е свършена вече и никой с нищо не може да ми помогне, току ти бягай овреме от тази прокълната земя, докато не е дошъл арапинът с братята си, че съвсем зян ще си отиде младият ти живот!...

— Какъв е този арапин, какви са тези негови братя и каква работа имат те с товара ти? — запитал учудено Димчо.

— Тя е дълга и широка история, ама като си рекъл да питаш, да ти я кажа, че да я разказваш и ти по света...

И старецът — като се оглеждал плахо ту настрани, ту нагоре, ту надолу — разказал шепнешком:

— Живееше си селото ни криво-ляво добре. Но преди три години тук долетяха на кочии, карани от бесни коне, един черен арапин и неговите девет братя. Три дни и три нощи ядоха и пиха разбойниците — изядоха до крак добитъка, кокошките, овцете; изпиха до капка виното ни. Накрая подбраха всичко младо със себе си — робство да им робува. Оставиха само нас — старците и бабите — да се мъчим тук със земята. И ние чоплим нивите, поливаме ги със сълзи и пот, но щом овършеем житото, те идват отново и ни обират храната до зърно. За нас оставят само сламата и корените. Тежко и горко на оня, който скрие нещо за себе си — веднага го посичат!... Преди два дена изедниците ни изпратиха вест, че тази нощ ще дойдат да вдигнат всичко, що са родили тая година нивиците ни. Затова селото е пусто. Всички отидоха на Оброчището — то е-хей горе на оная висока поляна, — за да стоварят там мъката си... Натам съм тръгнал и аз!...

Докато старецът разказвал, Димчо неусетно вдигнал товара му от земята и лека-полека двамата наближили Оброчището. Когато стигнали там, младият човек казал на омърлушените хора:

— Хайде, дядовци, подберете бабите и се приберете по домовете си, а мене оставете сам да посрещна черния арапин с неговите девет братя! Какво ще си поговориме с тях, ще научите утре — сега ми дайте само един по-здрав кривак!

Старците намерили на Димча един дрянков кривак и се пръснали послушно към селото. Между това мръкнало. На Оброчището станало тъмно като в рог. Човек да ти бръкне в очите, няма да го видиш! Но някъде към полунощ небето изведнъж пламнало, засияло, като че ли на някой от близките върхове били запалили грамадни купи сено... После се разнесъл трясък, загромоляло, затрецяло и миг след това на

високата поляна пред самотния младеж спрели десет чифта запенени коне. От ноздрите им излизали пламъци, а от копитата им изхвърчали искри. Конете били впрегнати в десет железни колесници, като във всяка от тях седял по един арапин.

Но какви арапи били това, майко мила!...

Очите им — налети с кръв — горели в нощта като разпалени пещи. Долните им бърни — дебели и увиснали — откривали страшни, остри като тесли зъби. А ръцете им, грамадните им ръце — ах, за тях по-добре да не разказваме!

Щом конете спрели на Оброчището, от първата колесница веднага скочил най-старият от десетиях страшни братя. Когато видял, че поляната е пуста и край зърнената грамада се разхождал само един младеж с дрянов кривак, арапинът ревнол като хала върху момъка:

— Кой си ти, нещастнико? Къде са другите ми роби?... Отговаряй веднага!

В първия миг Димчо се изплашил. Никога не бил виждал такъв страшен човек — сега какво да прави! Но после долепил бързо до устните си мъничката кратунка, която му дал при чешмата край пътя чудният старец, глътнал от нея три глътки и тозчас усетил, че цялото му тяло се изпълнило с непозната, огромна сила.

О, не само тези арапи — сто пъти повече да излязат сега срещу него, пак няма да го изплашат!

— Кой съм аз, ще разкаже на тебе и на братята ти ей тази тояжка — Димчо хванал здраво с двете си ръце дряновия кривак. — А ако искаш да знаеш защо съм тук, ще ти кажа направо, че съм дошъл да ви науча повече да не грабите чуждата мъка!...

При тия смели думи арапинът изревал така силно, че калпакът на момчето отхвъркнал от главата му като грабнат от вихрушка. Но Димчо не се помръднал. Само стиснал по-здраво кривака в ръцете си. И когато разяреният арапин замахнал с тежкия си боздуган върху младия човек, Димчо вдигнал кривака, дряновицата изпищяла във въздуха и се стоварила със страшна сила върху издигнатата десница на нападателя. Същия миг дръзката ръка увиснала като пречупено крило и боздуганът се търкулнал в краката на момъка. Такава участ постигнала и останалите арапи, които се притекли да помогнат на брат си.

А когато Димчо замахнал отново с кривака, за да довърши нападателите, те паднали в краката на храброто момче и захленчили в един глас:

— Пощади ни живота, незнайни юнако! Искай каквото искаш от нас, всичко ще ти дадем, само не ни убивай... Роби ще ти станем, със злато и богатство ще те отрупаме, но помилвай животеца ни!

Димчо отпуснал кривака.

— Богатство като вашето аз не ща — рекъл им той. — Него ще си вземат тези, от които сте го заграбили... Нито пък ми е потрябвал животът ви! Искам само да ме заведете при вашите роби, да им върнете свободата и това, което сте взели от тях, а вие да се запилеете там, дето ви е мястото — вдън горите Тилилейски! И никога вече да не се мяркате пред хората... Съгласни ли сте?

— Съгласни сме... всичко сме съгласни да сторим, само пощади животеца ни — отвърнали съкрушено победените разбойници.

След малко Димчо и арапите отлетели на колесниците към Железните планини, дето били техните дворци. А на заранта, когато старите хора от ограбеното село се изкачили на Оброчището, за да видят какво е станало с непознатия момък и храницата им, очите на всички се просълзили от радост.

Там те намерили не само непокътната храницата си, не само изпотрошените арапски боздугани, не само усмихнатия непознат юнак, но и това, което дори в най-дръзките си мечти не смеели да помислят — цялата им млада челяд, която преди три години била отвлечена в робство, сега ги чакала свободна и щастлива край младия човек!...

— Мамо!

— Дъще, жива бях да те видя!

— Татко!

— Жив ли си ми, синко!...

О, то било радост, то било прегръдки и... сълзи, потоци от щастливи сълзи!

Димчо прекарал при щастливите хора девет дни и девет нощи. През цялото време те яли, пили, веселили се. А на десетата заран въпреки молбите на стари и млади — момъкът нарамил торбичката си, накривил калпак и отново запитал по широкия свят. Всички го изпратили с цветя и подаръци далече от селото.

Щом се видял сам, Димчо веднага спрял очи на пръстена. По него вече нямало ръжда, целият блестял от чистота, но златен още не бил станал.

— И това ще стане!... — рекъл си уверено младият човек и закрачил още по-бодро по непознатия път към нови далечни страни.

Вървял, вървял — един кишав ден стигнал в голям град. По високите здания, по острите кули, които заобикаляли царския дворец, Димчо веднага се досетил, че това е столичният град на страната. Улиците и заведенията гъмжали от народ, но — чудно! — на всички хора главите били клюмнали, като че ли някъде са ги били, били, а след това изхвърлили на улицата.

Димчо се отбил в една къща. Още от вратата попитал стопанина:

— Какво става с този град? Защо хората са така тъжни? Загрижени?

— Личи, човече, че си странник — отговорил стопанинът на къщата. — Иначе как може да не си чул нищо за опасността, която е надвиснала над страната ни!

— Каква опасност?

— Тя, момко, не е за приказ, ама като си рекъл да питаш, ще ти разкажа, та да се посмеееш, макар че на нас от това по-леко няма да ни стане...

И стопанинът започнал да разказва:

— Преди около месец време гост на нашия цар беше царят на съседната страна. Както му е редно, домакинът дал на гостите богат пир. Яли хората, пили — всичко вървяло добре както при люде, които, ако не знаят друго да правят, поне умеят славно да се веселят. Но не щеш ли — това било по средата на пира, — ставайки от масата, нашият цар залитнал и настъпил опашката на любимата хрътка на неговия гост, която оня водел навсякъде със себе си. Кучето изквичало жално. Стопанинът му рипнал, хванал нашия цар за яката, раздрусал го хубавичко и му изкрещял, че трябва веднага да се извини на песа, иначе лошо ще бъде за цялата страна... Но ето ти нова беля — нашият цар се запънал и не само, че не се извинил на кучето, а взел, та го ритнал и по муцуната! Тогава гостите се вдигнали и си заминали сърдити за тяхната страна още същата вечер...

— Е, голяма работа станала: сърдит поп, празна му торбата — и толкова! — Изсмял се весело Димчо. — Струва ли си за такова нещо

да оклюма глава цял народ?

— Чакай, момче, не бързай! Нашият народ още не е оглупял толкова, че да увиси нос заради сръдната на разни ми ти там побояли от леност царе... — прекъснал го приказливият човек. — Но нали знаеш приказката за атовете и магаретата? Е, та такава стана и нашата работа — сритаха се големците, а сега народът пати!... Чуй! Преди няколко дни оскъrbеният цар изпратил пратеници при царя ни — да му обадят, че той ще прости обидата, нанесена на неговата хрътка, ако нашият цар му даде за жена дъщеря си. Иначе ще нагази в страната ни с войниците си и ще подложи на сеч и огън всичко... Страшно! Но видиш ли, нашият цар нито даде дъщеря си, нито събра войска, за да посрещне достойно врага, а изплашен се заключи с царедворците в най-непристъпната кула и оттам височествата се готвят да гледат веселба!... Разбра ли сега защо е тъжен народът, момко — няма си закрилник! А вестители вече обадиha, че тая сутрин неприятелските войски са преминали нашата граница и са подложили на сеч и огън всичко по пътя си...

Като чул тия думи, Димчо се сбогувал набързо със стопанина на къщата и хукнал с всички сили към площада, дето се тълпял най-много народ. Там той си отбрал дружина от сто сърцати младежи. Наредил им всеки да се въоръжи с по един тежък дрянов кривак, после яхнали по един кон-вихрогон от напуснатата конюшня на царя и след час сърцатата дружина препуснала към границата, където били преминали враговете.

Препускали без отдих ден, два, три.

На четвъртия ден, когато вече припадала непрогледна нощ, дружината на Димчо достигнала хребета на един висок баир. В долината горели големи огънове. И край всеки огън шетали въоръжени, до зъби войници. Младите хора веднага се досетили, че това е лагерът на неприятелската войска, и спрели конете.

— Момчета, разпределете се на десет групи по десет човека и заобиколете безшумно лагера от всички страни — разпоредил се Димчо. — Но запомнете добре: никой няма да напада, докато не чуе моята команда! Чуete ли да ви свирна три пъти, пак няма да нападате, а само ще се развикате, колкото ви глас държи: „Напред, братя, сечете до крак враговете!“... Които от войниците хукнат да се спасяват с

бягство, оставете ги да си вървят по домовете... Ще налагате с криваците само ония, които рекат да се съпротивяват!

Каквото поръчал Димчо, това направила дружината му — момчетата обкръжили лагера като с жив плет и зачакали. А Димчо пропъзлял в самия лагер и достигнал незабелязано до най-големия огън. Там била палатката на царя. В това време, опиянен от лесната победа над мирното население, той пирувал със своите царедворци.

Както пиели и се веселели, из мрака пред тях изведнъж изскочнал един строен младеж с красиво лице, опърлено от ветровете на много друмища. Димчо. Той застанал мълчаливо пред трапезата на пируващите и ги загледал със смръщени очи. Кривакът потръпвал крепко в силната му десница.

Пръв царят видял стройния момък.

— Хей, скитнико, кой ти разреши да дойдеш тука, дето имат достъп само моите царедворци и генералите ми? — викнал гневно той.

— Тук аз съм у дома си, при моите братя и сестри — отвърнал му спокойно Димчо. — Но ти и шайката ти какво търсите тука, в чуждата земя?

Царят се издул като мехур от гняв.

— Какво-о-о!... Кой си ти, дето се осмеляваш да говориш така на мене?! На мене, който... — ревнол със страшна сила разгневеният владетел. Сетне той се обърнал към царствената си свита: — Какво стоите като пънове? Вържете го! Веднага го вържете и още сега го изпечете на огъня пред очите ми!... Веднага-а!

От всички страни наставали едри, дебели, охранени мъже. Запретнали ръкави и тръгнали към Димча. Всички бързали и се надпреварвали кой пръв да извие ръцете на смелия младеж. Но най-напред ситнел с късите си крачета един дебел като малка подвижна бъчвичка голобрад мъж.

— Ей сега, ваше величество, ще извия сам нахалната шия на тоя потуранко! — мърморел той, докато се клатушкал към Димча и запретвал широките ръкави на мантията си.

Той бил маршалът на царския дворец.

Димчо го изчакал спокойно да се приближи до него. След това забил кривака си в земята, запретнал и той ръкави, навел се, хванал подвижната бъчвичка за късите крака и я завъртял леко над главата си, като че ли била натъпкана с пух. Чул се писък и маршалът тупнал на

трапезата — точно пред своя повелител. После над главата на Димчо се завъртял един генерал, последвал го царедворец, и пак генерал, и пак царедворец...

Ненадейно се разнесло трикратно остро изсвирване. С това царят призовавал войниците си на помощ. Но в туй време се получило нещо, което дори Димчо, записан във веселата разправа с царските генерали и царедворци, съвсем не очаквал.

Като по даден сигнал от всички страни на лагера гръмнали страшните викове на момците от сърцатата дружина на Димча:

— Напред, братя! Затрийте до крак враговете!...

Този вик, изтръгнат неочаквано от сто юнашки гърла, проехтял от страшно по-страшно. Сякаш ненадейно върху вражеския лагер били врълхетели хиляди дяволи.

Няма що — дружината на Димча добре вършела работата си!

В първия миг лагерът стихнал, като че ли всички в него изведнъж измрели. След това от четирите страни писнали първите изплашени гласове:

— Бягайте бе, не виждате ли, че ще ни избият до крак!... Оле-ле-е-е!

И само подир миг във вражеския стан настъпила страшна суматоха: вдигнала се олелия до небето, дръннали захвърлени оръжия, затрополили бягащи крака...

Когато на заранта изгряло слънцето, лагерът бил вече пуст. От вражеската войска не останал там нито един войник, нито един генерал. Всички спасили кожата си с позорно бягство. Не успял да избяга само техният цар — хората на Димча го намерили скрит в едно празно буре.

— Пощади ме, човече! — паднал той разтреперан в краката на Димча, щом момчетата го измъкнали от бурето. — Искай каквото ще искаш, всичко ще получиш, само остави живота ми!... Злато, диаманти, слава, дори любимата си хрътка ще ти дам, но не ме погубвай!

— Златото, диамантите и другите ти богатства ще си ги вземат ония, от които си ги заграбил, а черната ти слава и кучетата запази за себе си, само час по-скоро да се запилееш с тях вдън горите Тилилейски, че иначе лошо ти пише... Хайде марш! — отвърнал Димчо.

Между това в лагера неусетно надошли от опожарените села и градове, през които била минала чуждата войска, хиляди мъже, жени, деца, старци и баби. Всички носели със себе си най-скъпото, което били успели да спасят — подарък за Димчо и неговата сърцата дружина. И всички се надпреваряли да канят непознатия освободител в тяхното селище — гост да им бъде. Но той прекарал с щастливия народ пак само три дни и три нощи, през което време хубаво се повеселили. А на четвъртата утрин се сбогувал с народа и смелите момчета, пожелал им да пратят и техния цар в горите Тилилейски и поел отново самичък по други непознати пътища.

Когато се закрил от изпращачите си, Димчо тозчас погледнал пръстена. Сега той блестял, светел на показалеца му, но златен още не бил станал и още не бил засиял като звезда.

— И това ще стане... и като звезда ще грейне! — казал си уверено момъкът, закрачил бодро-бодро из прашния друм. — Нали земята не свършва тук, все ще извърша някъде и по-голяма работа...

И наистина колко широка, колко необятна била земята! Зад всеки връх — по-широка, по-безкрайна равнина. Зад хоризонта на всяка равнина — по-висока, по-могъща планина!

И колко мъка, колко страдание и неволя имало по нейната дивно красива снага! Радостта мъничка като сълза, а неволята — океан. Добрината плаха като сърна, а алчността — дръзка като вълк!

Димчо вървял по измъчения свят много дни. Цели три години не спрял за дълго на едно място. През това време свалил от тронове им девет царе. Пратил вдън горите Тилилейски мнозина изедници. Изпълнил с радост сърцата на народите от много страни. Извършил още много, много добрини... А видите ли — пръстенът му все още не грейвал като звезда, все още си оставал железен! Вярно, вече блестял върху показалеца на десницата му, от първата ръжда отдавна не била останала нито следа, след всеки подвиг на момъка той ставал все по-светъл и по-светъл, но желязото си оставало желязо, пръстенът все още не грейвал на показалеца му като звезда...

И Димчо започнал все по-често и по-често да се пита:

— Кога най-после ще открия святата добродетел, за която ми каза старецът в оня ден!... Какво наистина трябва да направя, за да стане пръстенът ми златен?...

Редом с нетърпението в сърцето на момъка се промъкнала и една друга болка — мъката по далечното родно огнище.

Ах, тази болка по родния край, тази сладка мъка по най-хубавия кът на земята, където за първи път си изрекъл думичката „мамо“, където в спомените всичко е по-хубаво от най-хубавия сън и по-вълшебно от най-вълшебната приказка — кое гурбетчийско сърце не се е свивало от нея!

Спомените за родния край — за селцето, сгушило се между двата хълма; за бялата схлупена къщурка, свила се като гъбка под големия бряст; за мама, която чака в нея сама като кукувица завръщането на единственото си чедо; за дървения одър, на който е сънувал най-сладките си детски сънища — започнали често, често да спохождат и Димчо.

Много пъти той си лягал на открито в полето. Завит само с абичката си, мъчел се да не мисли за нищо друго освен за хорската неволя, но загледан в някоя звезда, из гърдите му току изведнъж изхвърквало:

— Какво ли прави сега мама? Не гледа ли и тя същата звезда през малкото прозорче и дали не пита: „Знаеш ли къде е моето чедо, звездичке?“

И след това цялата нощ мислите на момъка хвъркали все нататък — към малката къщичка под бряста, към самотната мама...

Друг път вървял из непознати села. Среждал грохнали от тегло мъже, без време остарели от непосилен труд свои връстници, прегърбени жени с гълъбови очи и си мислел как да помогне на тия хора. Но пак из гърдите му току излитало:

— Горката мама! Дали и тя сега не се заглежда във всеки странник с надежда, че ще зърне в него своето чедо?!

И отново мислите му през целия ден се губели все нататък — към малката къщичка под бряста, към самотната мама...

Това продължило много дни и много нощи.

И всеки ден, и след всяка нощ копнежът му по родния край, по самотната мама ставал все по-голям, все по-неудържим.

Най-после Димчо не изтраял.

Веднъж — това било в първите дни на четвъртия месец от четвъртата година на скитничеството му — той махнал решително с

ръка и поел с бързи крачки назад: към малката къщичка под бряста, към мама...

Ех, как леко се върви към дома, дето знаеш, че те чакат мама, свидни другари, мили дружки!

Вървял леко към дома и Димчо. Само една-едничка мисъл помрачавала голямата му радост от това, че всяка стъпка го приближавала все по-близо и по-близо до родния край.

Пръстенът!...

Докато младият човек крачел по обратния път към родното село, мисълта за железния пръстен не излизала от ума му.

— Толкова добрини направих, толкова подвизи за доброто на хората извърших, а защо пръстенът не стана златен, не грейна като звезда, за да ми открие голямата добродетел, която ще ме направи щастлив за цял живот, както ми беше обещал добрият старец?!... — вайкал се Димчо. — Какво ли още трябва да направя, та да стане това?

После започвал горчиво да се упреква:

— Ех, Димчо, Димчо... май сгреши ти, братко, че хукна като дете за дома при първата мисъл за майка си! Скита, скита, губи се цели години от дома, остави майка си през това време да се мъчи сама, а сега се връщаш при нея с празни ръце... Хубаво я нареди ти, братко, няма що!

Когато наближил чешмата, дето за първи път видял белобрадия старец, сърцето на Димчо се свило още по-силно:

— Ами ако старецът е там!... Ле-ле, с какви очи ще го погледна, като види, че се връщам, без да съм открия святата добродетел, която се обрекох да намеря?! Та къде остана обещанието ми!

А старецът наистина бил там.

Той седял на същия камък, където някога проливал горчиви сълзи младият човек, и гледал мълчаливо в далечината на прашния друм. Но щом зърнал Димча, старецът веднага скочил и тръгнал да посрещне младежа, сякаш само него чакал.

— Е, синко, наскита ли се по света? — протегнал той усмихнато ръка на смутения младеж. — Хайде, ела да поседнем и да ми разкажеш как прекара, що видя по широкия свят... Намери ли щастието?

Димчо седнал ни жив, ни мъртъв от срам до стареца. Но скоро топлият поглед на стария човек разтворил отново сърцето му както при

първата им среща и момъкът на един дъх му разказал всичко — от раздялата до новото виждане. Накрая промълвил с наведена глава:

— Добре гоних щастието, дядо, но не го догоних... Не изтраях! Тъгата по родния край надви, мъката по мама излезна по-силна и на, връщам се у дома, преди да съм открил оная добродетел, която ми обеща тогава ти, не дочаках пръстенът да стане златен...

И посочил на стареца показалеца на десницата си, където блестял очистеният от ръждата железен пръстен.

Но вместо да го упрекне, белобрадият се усмихнал, разгледал пръстена, погалил Димча по изруселите от слънцето коси и отвърнал топло:

— Нищо, синко! Това не е беда... Послушай докрай сърцето си и се върни у дома, може би там ще откриеш това, което не си намерил досега по широкия свят!...

После старият човек станал, отишъл на пътеката, която се извивала по хълма над изворчето, и се изгубил, без да се сбогува. След него Димчо се наплискал от бистрите струи на чешмичката и закрачил отново към дома.

Сега вече с по-леко сърце...

Била късна есен.

Вдовицата от самотната къщичка под стария бряст се канела да запали газеничето, за да хване отново хурката, когато един морен и пращан пътник почукал тихо на малката вратничка.

— Кой ли е? Дали не е... — рекла си тя и обзета от сладко предчувствие, се затекла да отвори.

Газеничето останало незапалено.

— Димчо! Синко!...

— Мамо!...

Само това могли да изрекат устните след дългата раздяла.

После майката и синът се прегърнали и дълго, дълго хълцали мълчаливо един другиму на рамото...

Тая нощ двете щастливи сърца не заспали.

Димчо разказал дума по дума на майка си всичко, което направил и препатил през годините на раздялата. През цялото време майката галела прашните му коси с коравата си, напукана от труд ръка и го слушала с преливащо от радост и щастие сърце. Радвала се, че чедото ѝ е пак при нея, че синът ѝ се е завърнал жив и здрав, но от всичко най-

щастлива я правело това, че той заминал добър, през всичкото време на скитничеството си е бил добър и се е завърнал още по-добър...

— Мамо, нали ми се не сърдиш, че се завърнах без печалба при тебе?! Всичко, което изкарвах, раздавах на другите, на ония, които се нуждаеха повече от мене... А по света, мамо, имало толкова много хора, които чакат подкрепа, че за мене не остана нищичко! Нали не ми се сърдиш, мамо?

Така завършил разказа си Димчо и потопил изпълнен с молба поглед в очите на майка си. При тия думи майчиното сърце премряло от щастие и две сълзи на тиха радост капнали от сияещите ѝ очи. Една от сълзите се търкулнала и опарила показалеца на Димчовата ръка — точно там, където бил пръстенът. И чудото, което момъкът чакал повече от три години, станало — железният пръстен изведнъж грейнал като звезда и облял със сияйната си светлина цялата бедна стаичка...

Вик на неудържима радост се изтръгнал от гърдите на момъка.

Най-после — у дома — той открил оная голяма добродетел, която така дълго търсел по света: трябва да вършим онова, което дава радост на майчиното сърце!...

И от тая вечер Димча чакаха само хубави дни.

ТРИ СЕСТРИ

Далече оттука — в полите на оная висока планина, дето зиме и лете по върховете ѝ се белеят снежни преспи — има едно бедно селце. Къщичките му са пръснати по голите склонове като стадо вкаменени овчици. Само една от тях е забравена долу, току под самото село. Схлупена, грохнала от старост, тя се гуши самотна сред напуснатата, потънала в бурени малка градинка.

Сега в тази къщичка няма жива душа.

Но преди много години там живеела една бедна женица заедно с трите си дъщери. И трите момичета били хубави като рози, и трите — сладкопойни като славеи. Щом запеели, цялото село стихвало, за да ги слуша. Открай време в къщата делеяла със стопанките сиромашкия им залък и пета жива душа — една врана. Тя била врана като всички врани, само бялата ѝ глава я отличавала от тях. С тази глава враната приличала на стара, престара баба, забрадена с бяла забрадка.

— Тя си ми е дружка от рождение!... — отговаряла сиромашкинята на ония, които се чудели какво търси враната у дома ѝ. — Тя ми е ухото и окото за света — ходи вместо мене между хората и вечер ми разказва всичко, каквото е видяла и чула навън. Иначе как мога аз, бедна жена, да зарежа работата си и да хукна по света, за да знам какво става тук и там!...

И наистина, докато майката и дъщерите ѝ вадели коравия си залък в къщи, наведени над чуждата работа, враната подскачала цял ден из селото. Нищо не оставала невидено, нищо не пропускала да чуе. И вечер, когато се прибирала в къщи, всичко разказвала на своите стопанки. Предупреждавала майката да се пази от този или онзи чорбаджия, ако кроели да я измамат в цената за работата ѝ. А малките момиченца учела с кои деца да играят и от кои да бягат, защото не им мислят доброто. Или по кои улици да минават и кои да заобикалят, тъй като там дебнели зли кучета... После всички сядали край огнището и малката къщичка до късно ехтяла от песните на трите девойки.

Така се изтърколвали една след друга годините в къщичката сред китната моминска градина — с мъничко радост и много грижи, с малко песни и много труд — както е бивало всякога във всеки сиромашки дом. През това време майката все стареела и стареела, докато дъщерите ѝ расли от ден на ден по-хубави и по-хубави. Станали моми за чудо и приказ, заговорило се за тях из цялата планина...

— Кажи ми, мила вранке, какво казаха днес за мене в селото? — попитала веднъж през тези дни най-голямата дъщеря, когато враната се върнала в къщи. — Дали ще ми излезе скоро късметът да се омъжа?

— Говорят, че косите ти са златни като слънцето, хубава си била като разпукната розова пъпка, но сърцето ти било студено като кинжал... Няма да мине година и пред портите ни ще спре за тебе жених в златна колесница. Той ще те отведе да станеш господарка на най-богатия, дом в нашите планини... Дано тогава — така ти пожелават хората — не забравиш своите бедни братя и сестри!

— О, никога, никога! — извикала буйно девойката.

— Остави на времето да покаже това — посъветвала я строго враната.

След малко се обадила и средната дъщеря:

— Ами за мене, мила вранке, говори ли се нещо?

— Казват, че сте си приличали с голямата ти сестра като две капки роса — и по красота, и по сърце. Щастието ще бъде щедро и към тебе — една година след като се омъжи сестра ти, пред портите ни на кон — върху седло от злато, сърма и коприна — ще спре друг жених... За тебе ще дойде той, ще те отведе също в богат дом, дето ще ти прислугват много слуги и слугини, ще си играеш с жълтици и скъпоценни камъни, а на трапезата ти ще димят най-скъпите яденета, каквито могат да се приготвят в нашите планини. Дано само тогава — пожелават и на тебе — не забравиш, че по света има и гладни хора!...

— О, никога, никога! — отвърнала още по-буйно от сестра си втората дъщеря.

— Нека времето покаже това — посъветвала и нея враната.

— А за малката ми дъщеричка, мила вранке, никой нищо ли не каза? — обадила се плахо майката, като видяла, че най-малката ѝ дъщеря си седяла мълчаливо в къта и се срамувала сама да запита за своя късмет.

— Казаха, как да не са казали!... Още същата есен, след като се задоми втората ти дъщеря, пред портите ни ще спре трети жених — за малката ще дойде той. Ще пристигне прашен, изморен, защото високо и далече в планината е неговият дом... Сега там е тъжно и тихо. Но щом влезе вътре младата невеста, всичко ще грейне, ще запее, защото — така говорят хората — под погледа на най-малката ти дъщеря се засмивали и най-кахърните очи!...

Всичко, което казала тази вечер враната, се сбъднало.

Минала, не минала година и една вечер през селото префучала златна колесница. Тя се спряла право пред малката градинка, дето се гушела къщичката на бедната жена. От нея слезнали облечени в скъпи дрехи сватове и един млад жених. Красив, напет, със сиви студени очи, той целият блестял в злато и коприна.

Гостите нахълтали шумно в малката къщурка. Поседели, що поседели, после взели със себе си най-голямата дъщеря и още същата вечер си заминали.

На раздяла майката прегърнала дъщеря си и през сълзи ѝ пошепнала:

— Иди си със здраве, мое чедо, в своя нов, по-хубав дом! Но никога не забравяй тия, сред които израсна... Не забравяй и старата си майка!

— О, мамо, само ме повикай, и ако ще тогава камъни да падат от небето, пак ще дойда да те видя!... — обещала младата невеста, скочила в колесницата и скоро се изгубила към обкованите със злато порти на мъжовата си къща...

След време дошъл ред за сватбата и на средната сестра. Нейният годеник пристигнал на кон-вихрогон, заобиколен от верни другари, всички яхнали скъпо натъкмени жребци.

Преди да се раздели с малката къщурка, с по-малката си сестра и със старата си майка, тя също обещала:

— Мамо, когато ти потрябвам за нещо, прати нашата врана да ми съобщи... И знай, че веднага ще дойда — няма да ме спре нито пек, нито мраз, нито дъжд, нито виелица!...

През есента на същата година се задомила и най-малката дъщеря на бедната вдовица. Нейният жених дошъл пеша и пеша отвел невестата си в своя дом, който се намирал далече, далече в планината.

На прощаване малката девойка нищо не каза на майка си. Но пълните ѝ със сълзи очи говорели по-добре от каквито и да било думи. По тях всички разбрали колко е голяма мъката ѝ по мъничката къщурка, дето прекарала детските си години, и по старата ѝ майка, която от този ден оставала сама-саменичка у дома.

След това дните в къщата на бедната вдовица потекли тихо и тъжно. Секнал там звънкият момински смях. Изчезнали от къщичката заедно с девойките и техните песни. Вътре бръмкало само вретеното, с което сиромашката жена прела чуждите къдели, или хлопал разбойт, когато тъкала хорските платна. Не ходела вече никъде и враната, а по цял ден стояла до своята самотна стопанка и се мъчела да разгони мъката по свидните ѝ рожби, отлетели по чужди домове. Но напразно — каквото и да разказвала враната, майката почти не я слушала. Ушите ѝ били все навън — ту ѝ се струвало, че там някой ходи, ту пък, че ей сега вратите ще се разтворят и вътре ще влезе усмихната някоя от дъщерите ѝ...

Най-после старицата не изтраяла и един ден се помолила на враната:

— Иди, мила вранке, между хората и послушай какво говорят за дъщерите ми!

Враната веднага излетяла навън.

Този ден тя не се прибрала в къщи.

Не си дошла и на другия ден. Върнала се едва на третата вечер.

— Хайде, разкажи ми по-бързо, вранке, какво научи за моите мили ластовичета! — посрещнала я нетърпеливо още на прага майката.

— Всичко, всичко, каквото чух и видях, ще ти разкажа, майко!... Първия ден бях при най-голямата ти дъщеря. Хубаво си живее тя — по скъпи килими ходи, в злато и коприна се облича, на пухено легло спи; слугини я слушат, сладки ястия димят на трапезата ѝ. Но сърцето ѝ отдавна е забравило мъката на бедните — зли кучета вардят къщата ѝ, не дават сиромашка душа да припари за шепа брашно до широките ѝ двори... Втория ден надзърнах при по-малката ѝ сестра. И тя живее охолно като нея. Смях и песни от тъмно до тъмно кънтят в нейния дом, с жълтици и маргар си играе. Но смях и песни има само там — наоколо всички са тъжни, всички поглеждат с лоши очи към палатите

й, защото много хорска мъка са погълнали те и много сиромашки сълзи има по жълтиците, с които си играе дъщеря ти!...

Свило се сърцето на бедната майка. Тежко проклятие затрептяло на устните й. Но тя събрала сили, потиснала го и с последна надежда запитала:

— А малката... видя ли как живее най-малкото ми ластовиче?

Радостни пламъчета светнали в очите на враната.

И тя на един дъх разказала:

— Днес минах край нея... Мъничка е нейната нова къща, майко, скромничко си живее тя там, но голямо слънце грее в нейния дом — сърцето на стопанката, твоята най-малка дъщеря! Хората от девет села, та чак в десето, все за нейната добрина говорят... Няма разплакани очи, майко, които тя да не е изсушила с блага дума; няма кахърно сърце, в което да не е събудила надежда; няма гладна душа, която да е потропала на портите й и дъщеря ти да не е разделила с нея скромния си залък. Затова всички я обичат и благославят!...

— Да бъде благословена и от мене! — отдъхнала си майката.

Отново в малката къщичка, сгушена сред изоставената моминска градина, потекли тихи, еднообразни дни. В тях там бръмкало пак само вретеното или хлопал разбойт. Така изминало много време, без нещо ново да наруши тъжния покой между старите й стени. Но веднъж пред прага на самотната вдовица спряла тежка болест. Без да чука, без да пита, тя се вмъкнала вътре и повалила на легло старата жена.

Майката се помъчила ден-два да се бори сама с болестта, па не изтраяла и една заран за втори път помолила враната:

— Иди, вярна дружке, пак при дъщерите ми! Повикай ги сега да дойдат при мене, защото усещам, че скоро ще си отида от тоя свят... Нека, преди да умра, наквасят устата ми със студена водица и да порадват очите ми, докато не съм ги затворила завинаги!...

Враната изхвъркнала веднага навън.

Отлетяла първо при най-голямата дъщеря.

Когато почукала на прозореца, невестата лъскала в стаята си две златни блюда.

— Какво има, вранке? Какво те носи насам? — посрещнала студено дъщерята пратеничката на майка си.

— Майка ти, чедо, е на смъртно легло!... Вика те да наквасиш със студена водица горещите й уста и да порадваш очите й, преди да ги

е затворила завинаги.

Дъщерята се намръщила:

— И-их, тази моя майка, сега ли точно намери да се разболее! — започнала да се тюхка тя. — Не, вранке, не мога да тръгна днес за село, не мога да тръгна и утре... Днес трябва да излъскам тези блюда, защото утре ще ни дойдат големи гости. А кой ще ги посрещне, ако аз не съм тука и утре!

Свило се сърцето на враната от тези жестоки думи на неблагодарната дъщеря. И без да иска, устата ѝ отронила люта клетва:

— Дано навеки не се разделиш от тези блюда, лоша дъще!

Същия миг двата съда скочили от ръцете на безсърдечната дъщеря и се залепили отгоре и отдолу на снагата ѝ. А самата тя се свлякла на пода, смалила се и запълзяла като голяма костенурка...

Враната обаче не видяла нищо, защото вече летяла към дома на средната дъщеря. Когато стигнала там, оная седяла на златен стан и тъчела копринено платно.

— Какво те носи в моя дом, вранке? — надигнала се без желание дъщерята да посрещне враната.

— Майка ти, чедо, е много болна и ме прати да те извикам... Искане, преди да умре, да наквасиш устата ѝ със студена водица и да ти се порадва, докато не е затворила завинаги очи!

— Ах, ах... лош час е избрала майка ми да ме вика! — завайкала се дъщерята. — Не, вранке, не мога да мръдна оттука, докато не завърша платното си, защото искам на близкия празник мъжът ми да бъде с копринена риза, изтъкана от моите ръце...

— Дано тогава, жестока дъще — проклела отново враната, — вечно да тъчеш и никога да не спреш!

Щом издумала това, средната дъщеря се превърнала на голям сив паяк.

Но враната пак не видяла нищо, защото вече летяла с последните сили на старите си крила към дома на най-малката дъщеря. Когато почукала на портите ѝ, младата невеста месела хляб. Обаче щом чула желанието на майка си, тя не отронила нито дума. Не смогнала дори да си изтрие ръцете, а веднага припнала след дружката на майка ѝ към малката къщурка, дето я чакала с напукана уста болната жена.

Враната летяла, дъщерята тичала след нея. Така те не спрели цялата нощ. И на другата утрин рано-рано най-малката дъщеря

прегърнала старата си майка... Вечерта на същия ден бедната вдовица склопила завинаги очи в нейните ръце. Но макар че била мъртва, по измъченото ѝ лице останала да сияе щастлива усмивка, застинала навеки там.

— Дано стане така, че на всички хора да носиш само радост и утеха, скъпо дете! — благословила враната добрата дъщеря. — И дано хората те обичат и пазят — тебе, внуците и правнуците ти, — докато свят светува.

Сбъднали се и тия думи на враната.

Най-малката дъщеря доживяла до дълбока старост. Обичали я всички, които я познавали. А когато смъртта дошла при нея, добрата дъщеря се превърнала на златна пчела.

Оттогава са изминали хиляди години. Може би и повече. Но дори и днес нейните потомци цяло лято кацат от цвят на цвят, събират сладък медец и радват с него хората. Затова пък през зимата, когато навън всичко зъзне от студ, пчелите си спят кротичко в своите топли кошери. А събудят ли се — винаги намират до себе си мед и захар, оставени там за тях от признателните хора.

ЦАР ГЛУПАН

Живял някога един цар.

Преди да наследи престола на баща си, народът го наричал правичката — царското синче Глупан. Но щом станал цар, както всички владетели на света, и той бил заобиколен веднага от ласкатели. Те плъзнали като охлюви край него. Дебнели всичко каквото правел. Ловели всяка дума, която отронвала устата му. И всякога на всичко се възхищавали.

Кихнел ли например новият цар, същия миг около него се струпвала цяла дружина царедворци с ухилени до уши лица. Всички пляскали с ръце, всички кокорели очи и един през други се надпреварвали кой по-хубаво да похвали кихавицата на царя.

— Ах, чухте ли?... — хълцали задъхано едни. — Чухте ли как мъдро кихна нашият повелител?!

— Божествено!... Божествено!... — квакали с просълзени от умиление очи други. — Така сигурно кихат само боговете!

Трети пропълзявали до трона, надигали нагоре глави, проточвали шии и с овлажнели от възторг клепки молели царя:

— Позволи ни, господарю, да погледаме по-отблизо божествените ти ноздри, които умеят така мъдро да кихат!...

Сетне всички граквали в хор:

— О, мъдър, мъдър си ни ти, повелителю наш!

Друг път — след като не обелвал дума по цяла седмица — Глупан най-сетне отварял уста и проговарял:

— Даааа — водата е мокра!

Или:

— Тъйййй — две и две правят четири!

Тутакси пред него пак изниквали като че ли изпод земята царедворците и отново подхващали:

— Чухте ли?... Чухте ли каква мъдрост отрониха божествените уста на нашия господар?!... Ах, мъдър, мъдър си ни ти, повелителю наш!

Така минавали ден след ден, година след година и неусетно новият цар бил прославен като най-мъдрия владетел на света. Това, разбира се, не било голяма беда — за кой ли властелин не се разправят всякакви смехории! Но не щеш ли, Глупан наистина повярвал, че нямало по-мъдър от него на земята. И за да покаже на всички своята мъдрост, той заповядал да разгласят навред из страната, че ще напълни с жълтици чифт дисаги на оногова, който успее да го излъже...

Още същия ден към царския дворец се проточила пъстра върволица от стари и млади, богати и бедни, умни и глупави люде. И всички носели със себе си по чифт празни дисаги, защото всички били сигурни, че в двореца ще излъжат лесно царя и ще им напълнят дисагите със злато. Но там каквото и да разказвали кандидатите за царските жълтици, каквито и небивалици да измисляли, през цялото време Глупан ги слушал мълчаливо, чешел невъзмутимо червения си врат и накрая все отвърщал:

— Марш! Това не е лъжа, а истина!

Така всички напускали двореца му с празни дисаги.

Накрая и Голчо от Голтупан решил да опита късмета си при Глупан...

Нахранил той една сутрин куцото си магаре Марко Дългоухи, праметнал на гърба му като другите люде чифт големи празни дисаги и — куцук-куцук! — двете сиромашки души поели дългия път за царските палати. Вървели без почивка ден, два, три и рано-рано на четвъртата заран Голчо потропал с кривака си на дворцовите порти.

Отворил му вратата сам Глупан, който по туй време се разхождал наблизо със свитата си. Като чул защо е дошъл Голчо чак от Голтупан с куцото си магаре и като видял големите празни дисаги на магарешкия гръб, царят се изсмял гръмогласно:

— Ха-ха!... Вижте го тоя дрипльо, толкова е сигурен в печалбата, че докарал и магарето си да му отнесе дисагите с жълтиците! Рибата е още в морето, а цървуланко вече приготвил тигана да я пържи... Хо-хо! — кискал се до задъхване цар Глупан и възхитен от собственото си остроумие, по едно време започнал да се търкаля по земята пред очите на слисаното магаре.

Царедворците подскачали като гумени топки край Глупана, пулели очи един към друг и се надпреварвали да гракат:

— Чухте ли?... Чухте ли как умно го каза нашият господар — рибата още в морето, а цървуланко приготвил тигана да я пържи!... Ах, какъв ум, ах, какво остроумие!

— Да, да, да — какъв ум, какво остроумие!

— И тоя голю дошъл да дели мегдан с такъв ум!... Ха-ха!

Най-сетне — след като се изморили да гракат и квакат — царедворците отвели госта от Голтупан в залата, където царят изслушвал кандидатите за жълтиците му... Глупан се изкачил на трона, надул се, па се обърнал строго към Голчо:

— Хайде, голю, започвай да лъжеш! Но знай, че само ако не успееш да ме излъжеш и да спечелиш жълтиците, ще заповядам да ти ударят сто тояги на голо, та да запомниш кога си ходил да надлъгваш най-мъдрия от мъдрите царе на света!... Е, кажи каква лъжа има да ми казваш!

— Не съм трепал толкова път от Голтупан до тука, за да те лъжа, твое величество! — отвърнал смирено Голчо. — Дошъл съм в двореца ти самата правда да ти кажа, че да си получа онова, което по наследство ми се пада да взема от тебе...

И започнал да разказва:

— Край нашето село има един дълбок сух кладенец...

— Че край кое село няма сух кладенец? — прекъснал го Глупан и пак се разсмял. — Това ли ти е лъжата, голю?... Ха-ха!... Гответе тоягите, царедворци, ама по-дебели подберете!... Ха-ха!

— Един ден запретнах крачоли, засуках ръкави и започнах да копая сухия кладенец... — продължил Голчо, като че ли бил оглушал за думите на царя. — Копях ден, копах година, ала вместо да излезе вода, тъмната дупка изведнъж светна! Огледах се и видях, че съм издълбал цялата земя и съм излязъл от долната ѝ страна. „Хубава работа — рекох си, — ами сега накъде!“ И да си призная, твое величество, доста се изплаших... Та как да не се изплашиш, брате! Нагоре бездна, която дори птиче не може да прехвъркне, а наоколо — земя чужда, земя непозната. Но тъкмо се чудех какво да правя, гледам — към мене тичат запъхтени двама мъже, облечени от главата до краката с коприна, а на кръстовете им се люшкат едни такива голееми саби... „Сбогом, животец!“ — рекох си аз и се приготвих да се прощавам с душицата си. Но щом се приближиха до мене, непознатите мъже взеха да ми се кланят. „Ела, казват, гостенино от Горната земя, с

нас в двореца, че царят ни благоволи да те повика!...“ Няма що, в ръцете им бях — ни е да бягаш, ни е да се опъваш! — и тръгнах. Докато вървахме по пътя за царския палат, най-много ме зачуди едно нещо: накъдето и да се обърнех, пред очите ми навсякъде се мяркаха само магарешки тръни. Надзърнех ли в градините край пътя, в лехите вместо лалета и шибой стърчаха навсякъде магарешки тръни. Повдигнех ли глава към прозорците на къщите, в саксиите се мъдреха важно-важно пак магарешки тръни. Но едва в двореца разбрах защо магарешките тръни бяха на такава голяма почит в тая страна... Когато ме отведоха в залата, дето трябваше да се срещна с царя, просто щях да припадна от изненада — на трона седеше едно породисто магаре с корона на главата! Коронясаното магаре ме гледаше усмихнато и ми кимаше за поздрав с дългите си уши. Да, както две и две правят четири, така ми беше вече ясно, че този дългоух усмихнат магарец бе царят на тази чудна страна!... Все пак не можах да се стърпя и се обърнах към моите водачи:

„Бре, хора, свършили ли са се в царството ви човеците, та на трона ви се е разположил този магарец!... Или може би зле виждам?“

„Много добре си виждаш, гостенино — обясни ми единият от тях, — на трона ни наистина седи едно от ушите до копитата си чистокръвно магаре!“

„Че защо него сте си избрали за цар?“ — още не можех да проумея аз.

„Защото сме умен народ... Знаем, че всички царе по света са малко подобни или изцяло приличат на магаретата, затуй си избрахме за цар това чистокръвно магаре, та да сме си на чисто с него — каквато и магария да извърши, прощаваме му, нали си е магаре!...“

В туй време дългоухият владетел ме покани да седна на празното кресло до трона му и започна да ме разпитва:

„Като идваш от Горния свят, пътниче, не си ли чувал да има там едно село с хубавото име Голтупан?“

„Голтупан ли? — надух се тозчас аз от гордост, че славата на моето родно село е достигнала толкова далече, веднага щом чух името му. — Как да не съм чувал за Голтупан, твое величество, когато там съм се родил, там съм израсъл и сега направо от него идвам тука!“

„Така ли! — светнаха на свой ред и очите на негово дългоухо магарешко величество. — Че ти тогава, човече, сигурно можеш да ми

кажеш дали е жив моят петдесет и пети братовчед Марко Дългоухи — едно такова скромничко, куличко магаре! Познаваш ли го, слушал ли си нещо за него?... Горкият княз, той е единственият от нашата дългоуха царстваща династия, за когото досега не знам дали е жив и затуй нищо не съм сторил за благоденствието му!“

„Чакай, твое величество, не е ли лявото ухо на този дългоух княз откъснато по средата?“ — запитах аз нетърпеливо.

„Точно така!... Този благороден белег, според фамилната книга на нашата династия, моят царствен братовчед е спечелил на един рицарски турнир още на младини... Но нима познаваш княз Марко Дългоухи?“

„Има си хас да не го познавам! — викнах аз гордо-гордо и още повече се надух. — Та това е моето магаре Марко Дългоухи!... Виж го ти, милия ми Марко, да бъде княз, в жилите му да тече царска кръв, а досега нищо да не ми обади за това свое величие!... Каква скромност!“

„Жив ли е; кажи ми по-бързо жив ли е моят петдесет и пети царствен братовчед Марко Дългоухи?“ — чак се надигна от трона си развълнуваното магаре цар, като чу думите ми.

„Жив е, бре, жив е! — побързах да го успокоя аз. — Докато бях горе, на Горната земя, той всеки ден си изяждаше по две кошчета слама, похапваше си чат-пат и магарешки тръни на селския мегдан, изпиваше и по две ведра бистра водица!...“

При тази вест магарето-цар скочи от трона, протегна шия и изрева от радост така силно, че всички стъкларии в залата зазвъняха. Сетне изтича по обкованите със злато мраморни стъпала на трона и се тръшна върху постлания с персийски килим под, па започна да се търкаля и реве като малаче в локва през юли. С една дума, твое величество, магарето-цар изрази радостта си чисто по магарешки. Но да си кажа правичката, царю честити, дългоухото величество изпълни тази магария много по-хубаво и много по-мъдро, отколкото твоя милост направи същото тази сутрин, когато ме посрещна.

Досега цар Глупан слушал мълчаливо, не прекъсвал с нищо разказа на Голчо. Но при последните думи на сиромаша ревнал с цяло гърло над него:

— Какво-о-о-о!... Оня, дългоухият, бил по-мъдър от мене ли? От мене — най-умния, най-мъдрия, най... най... най...

— Да не искаш да кажеш, твое величество, че това е лъжа? — усмихнал се хитро Голчо.

При думата „лъжа“ Глупан се сепнал. Стиснал зъби, свил се отново на трона си и пак замълчал.

А Голчо продължил:

— При царя магаре прекарах три дни и три нощи. През цялото време славно си погуляхме и още по-славно се повеселихме. Но мъката ми по Голтупан и куцото ми магаре Марко Дългоухи, които не бях виждал кой знае откога, не ме напусна нито за минутка. Затуй ма четвъртата заран помолих дългоухия домакин да ми помогне да се върна на Горната земя. В началото той се мръщеше и не даваше дума да се издума за раздяла с мене. Но когато му казах, че това трябва да стане за доброто на неговия царствен петдесет и пети братовчед Марко Дългоухи, очите му начаса се просълзиха от умиление и тропна с предните си копита. Веднага в тронната зала влязоха ония същите, облечените в злато и коприна, които първия ден ме доведоха при него.

„Направете всичко каквото желае гостенинът ми от Горната земя, за да се прибере в родното си село!“ — заповяда им дългоухият цар.

Щом чуха повелята му, придворните ме оставиха да се сбогувам с царя, сетне ме отведоха при едно високо дърво. Когато рекох да видя върха на туй дърво, калпакът ми падна и пак нищо не зърнах — върхът му се губеше кой знае къде нагоре, забулен в облаците.

„Ето ти пътя за Горна земя, гостенино, на добър ти час!“ — рекоха водачите ми и си отидоха. Когато останах сам при високото дърво, тутакси се пипнах за дънера му и започнах да се катеря нагоре. Катерих се ден, катерих се година, докато най-сетне една утрин стигнах върха. И щом разгърнах облака, който забулват всичко пред очите ми, знаеш ли, царю честити, какво видях?... Стоят моят дядо и твойт дядо по средата на друг облак и се карат. Караха се, караха се, па по едно време взеха да се бият. Пата-кюта... пата-кюта! — бяхте моят дядо дядо ти, че чак пушек се дига. Сkochих при тях и с мъка ги разтървах. Тогава от тях научих, че моят дядо биел дядо ти, защото едно време, когато дядо ми и твойт дядо пасли свинете на нашето село, дядо ти загубил селския шопар и моят дядо му помогнал да го намери. От благодарност дядо ти му обещал, че ще му напълни чифт дисаги с жълтици, когато стане цар... Но след туй той станал цар, оставил деца и внуци на престола си, а до ден-днешен не се е издължил на моя

дядо!... Та сега дойдох при тебе, царю честити, не да те лъжа, както си помисли тая заран, а да си получа от тебе наследството — това, което твойт дядо дължи на дядо ми още от времето, когато двамата са пасли свинете на Голтупан!

— Каааааак!... Какво бръцолеваш ти, голю! Чуваши ли се? — ревнол позеленял от гняв цар Глупан над Голча. — Дядото на най-мъдрият цар никога не е бил свинар!... С главата си ще платиши за тая лъжа, нещастнико!

— Какво каза, твое величество? — прекъснал го спокойно Голчо. — Лъжа ли е това, дето казах? Че ако е лъжа, заповядай да напълнят празните ми дисаги с жълтици, както си обещах пред целия народ... Ако пък е истина, няма що — наброи ми това, което дядо ти дължи на моя дядо!... Нали и така, и иначе царската дума на две не бива да става!

Глупан си прехапал езика.

И за да се отърве по-скоро от Голча, заповядал да му напълнят веднага дисагите с жълтици и да ударят десет тояги на куцото му магаре Марко Дългоухи, та по-бързо да се запилее със стопанина си към Голтупан. Далече от неговите очи, далече и от царедворците му, които едва скривали насмешливите си погледи от своя мъдър повелител...

ЦВЕТЯТА НА ИРИНА

1

Майката на Ирина изпрати лекаря до пътните врата. Преди да се сбогува с него, тя плахо запитва:

— Е, докторе, сега вече може ли да се надявам, че опасността за детето ми е преминала?

Лекарят погледна зачервените от безсъние очи на майката и каза с усмивка:

— Да, майко, можете да си отдъхнете вече! Кризата мина благополучно и момиченцето ви е спасено. Пазете го само още десетина дни в стаята, докато се съвземе напълно...

— Ами няма ли да предпишете на Ирина нещо за засилване?

— Не са нужни вече никакви лекарства. Отсега нататък на Ирина ѝ трябва само едно: по-силна храна и повече радост! Давайте ѝ всеки ден по малко радост и вие ще видите, че само след половин месец тя съвсем ще се поправи... Никой няма да повярва, че малката е прекарала толкова тежка болест!

— Благодаря ви, докторе!

И те се разделиха. Лекарят забърза към други болни, а майката припна към къщи, за да прегърне спасената си рожба...

Розата беше наблизко и чу всичко. Когато майката изчезна, тя размърда бодливата си снага и събуди задрямалите под снега цветя с новината:

— Другарчета, Ирина е вече спасена! Току-що чух това от устата на лекаря, който я лекува...

Радостен вик събуди цялото цветно общежитие на Ирнината градина.

— Но... — побърза да добави розата — ако искаме по-скоро да я видим между нас, трябва веднага да ѝ се достави някоя голяма радост. Така каза лекарят!

Цветята клюмнаха отново. Какво можеха да направят те за Ирина, докато снегът лежи над крехките им стебълца? И те се смълчаха, умислиха се... Мислеше розата, мислеше лалето,

теменугата, кокичето, кремът... Мислеха всички цветя в градината на Ирина какво да направят за малката си стопанка, та да я видят по-скоро сред тях.

Първо наруши тишината кокичето:

— Открих! — извика радостно то. — Ние можем да помогнем на Ирина!

— Как? — трепнаха всички цветя. — Говори по-бързо!

— Ирина нали ни обича?

— О, да!... Нима не беше тя, която цяло лято трепереше над нас: поеше ни в жегата със студена водица, спасяваше ни от ужасните прегръдки на треската и другите бурени, чистеше ни от неприятните паразити... И какво ли, какво ли още не правеше, за да бъдем щастливи!... Обича ни, как да не ни обича!

— Е, мислите ли тогава, че няма да я зарадваме много, ако някоя близка утрин намери върху възглавницата си една китчица от нас?

Някои от цветята отвориха уста, за да възразят нещо, но кокичето ги изпревари:

— Мълчете! Мълчете! — викна то. — Знам какво ще ми кажете... Вие мислите, че съм забравило снега, който ни е притиснал от три месеца. Но се лъжете — и неговата е лесна!

Всички стихнаха отново. И кокичето продължи:

— Розата ще помоли майката на съседния кошер да изпрати някоя от пчелите си до пещерата на Южняка. Той сега спи, като мисли, че всичко живо по земята също спи. Но пчелата лесно ще го събуди: ще бръмне веднъж-дваж край ушите му, ще го парне с жилото си по носа и — готово! Най-много след ден-два той ще префучи над нас и ще помете до парцалче снега... А аз само това чакам — всичко съм си приготвило и веднага ще вирна глава над земята!

Планът на кокичето се прие веднага.

Розата още същия миг започна преговори с майката на близкия до нея кошер. Разговорът не продължи много. Цветята обещаха да подарят на пчелите две панички нектар и след няколко минути една пчела излетя от кошера и литна към пещерата на Южняка — бащата на всички топли ветрове.

2

Цял ден и цяла нощ пратеничката на цветята летя безспирно към Долината на топлите ветрове. И пристигна там, когато ранобудното слънце разпръскваше с първите си лъчи утринния здрач.

Пчелата веднага позна пещерата на Южняка.

Пред нейния вход се извишаваха като великански стражи два стройни чинара. Техните клони препречваха входа като ръце с хиляди пръсти. А отстрани на централната пещера бяха наредени дванадесет по-малки пещери, пред които се разстилаха само дребни храсти.

— Тези са жилищата на неговите синове — досети се пратеничката и бръмна направо към стройните чинари.

Но едва беше прелетяла десетина метра и един от чинарите я спря с гръмотевичен глас:

— Стой! Къде?

— При Южняка... Аз съм пратеничка на...

— Не ни влиза в работата коя си ти! При Южняка сега не може да влиза никой, той спи! Събира сили, за да помете дрипите на Зимата...

— Но разберете, трябва да се събуди... Цветята от градината на Ирина го чакат! И аз ще го събудя — въпреки вашата забрана!

— Ако не ти е мил животът, опитай се! — изгърмяха страшно едновременно двата чинара и клоните им започнаха да се вият злоещо с хилядите си пръсти, като настъпени змии.

Пратеничката изтръпна. Уплаши се. Крилцата ѝ помръкнаха. И тя кацна разтреперана на земята. Нима може живо същество да премине тази преграда!

Ах, мили цветенца, напразно ще чакате Южняка скоро да ви освободи от снега, за да зарадвате с първото си ухание вашата любима стопанка! Крилцата на пратеничката ви са много слаби, едва ли ще могат да си пробият път до леглото на Южняка и той никога няма да чуе вашата молба от нейната уста!

Но не стана така.

Цветята имаха късмет тоя ден.

Чуйте какво се случи по-нататък!

Когато разтрепераната пратеничка от Иринината градина кацна на земята, току до ухото ѝ се обади едно тъничко гласче:

— Не бой се, пчеличке... Аз ще ти помогна да стигнеш до Южняка и да му предадеш молбата на цветята!

Пчелата се огледа. Видя до себе си само една мравка и се изненада:

— Че как ти, мъничка мравке, ще ми помогнеш да направя това, не виждаш ли какви страшилища пазят входа? Ох, коя ли жива душа може да премине през техните ръце, та и ние с тебе!... Не, не, по-добре да не говорим за това — аз не бих се наела, макар че така много обичам Ирина и силно желая да ѝ помогна!

— Ако не можем да минем през входа, какво ни пречи да сторим това по друг път — оттам, където никой не пази? — отвърна хитро мравката. После се усмихна насърчително на пчеличката и я покани: — Ела, ела с мене, аз ще те отведа в пещерата на Южняка, без дори да усетят неговите пазачи... Това ще направя заради Ирина, за която синовете на Южняка разказваха, че била толкова добра, та дори на мравките път правела!

— О, ако направиш това, всички цветя и живинки в нейната градина ще ти бъдат вечно благодарни! Тя е наистина така добра, така добра... — извика пратеничката и обзета от надежда, тръгна послушно след мравката.

Мравката я заведе току зад самата пещера. Там ѝ показа една черна дупка, скрита умело под едно изсъхнало листенце, и запита:

— Досещаш ли се какво е това?

— Не.

— Ето, мила, това е началото на пътя, който ще ни изведе точно при леглото на Южняка. През зимата, когато ни домъчнее за него, ние оттук минаваме, за да му идем на гости и се посгреем от топлия му дъх...

Пчелата надникна и погледна любопитно. Но веднага се отдръпна страхливо:

— Ау-у-у!... Вътре е така тъмно... страшно!

— Но ей сега ще стане светло... успокой я с усмивка мравката.

След това тя надзърна в тъмния вход и се провикна с тънкото си гласче:

— Светулчице, светулчице, запалете фенерчетата си и осветете пътя до леглото на Южняка — вода му пратеничка на цветята от градината на Ирина!...

Същия миг от тъмната дупка бликна ярка светлина. А когато пратеничката надникна повторно в тайнствения вход, ахна от изненада. Подземният път — преди малко тъмен и страшен — сега беше облян от златиста светлина, като че ли бе посипан с диамантен прах.

Такава светлина бликаше и от всички страни на пещерата, дето спеше Южняка.

Щом двете душички влязоха вътре, пратеничката най-напред видя бащата на всички топли ветрове. Той лежеше на легло, застлано с уханен здравец, планински мъх и свежи теменужки. Дългата му бяла копринена брада се развяваше леко от равномерно дишане. По руменото му красиво лице — сега спокойно заспало — потрепваше от време на време чудна усмивка, при която всичко наоколо греиваше още по-ярко. А въздъхнеше ли в съня си, цялата пещера се изпълваше с омайващ пролетен дъх.

— Дали ще можем да го събудим? — запита шепнешком пчелата. — Виж колко дълбоко е заспал!

— Тази грижа остави на мене — отвърна мравката и се запъти решително към леглото на Южняка.

Когато се изкачи горе, тя пропълзя по мустаците на заспалия. След това докосна леко с пипалата си носа му. Южняка трепна и се размърда. Обаче не се събуди. Упоритата живинка повтори опита си. Спящият пак се размърда, дори замахна с ръце към лицето си, но отново се укроти и унесе в сладкия сън. Тогава мравката се приближи по-близо до носа му и го щипна. Сега вече Южняка изду гърди, кихна и отвори очи.

— Кой се осмелява да ме буди? — викна той сърдито и се надигна от леглото. Но като видя мравката, която при кихането беше отхвъркнала от мустаците му и сега страхливо го гледаше изпод едно стръкче мъх, Южняка се усмихна добродушно и я смъмра вече покритоко: — Ах, ти, нетърпеливке!... Толкова ли е силен студът навън, че не изтрая да ме оставиш още мъничко да поспя? Такъв хубав сън снувах!...

Гласът му — макар че още се мъчеше да бъде строг — прозвуча като звън от хиляди медни звънчета. И цялата пещера се изпълни с ромон, като че ли някъде из дълбочините ѝ изведнъж бяха рукнали безброй ручеи.

— Прости ми, татко на топлите ветрове! — излезна мравката от скривалището си. — Тоя път не за себе си смутих съня ти... Дошла е пратеничка на цветята от градината на Ирина с много важна и бърза молба до тебе... Заради нея, заради цветята и заради тяхната малка стопанка те събудих, за да чуеш молбата им!...

— Каква пратеничка? Какви цветя? Нима цветята са се събудили преди мене! — заговори пак Южняка и пещерата отново се изпълни с ромона на невидимите пролетни ручеи и звъна на медните хлопатарии.

— Ето ме, аз съм пратеничката! — бръмна съвзелата се от уплахата пчеличка и кацна върху ръката на Южняка.

— Ха, пчеличка! Нима и вие сте се пробудили вече? — посрещна радостно пратеничката Южняка. — И кой те изпрати при мене?

— Цветята от градината на нашата стопанка Ирина...

— Ирина?... — Южняка потърка чело, за да си спомни нещо, заличено от дългия сън. — Не е ли тя онова момиче, което живее в една бяла къщичка току под Витоша? Има чудно хубава градинка със сто вида цветя... Косите ѝ са пухкави като коприна, а очите — вечно засмени. И все нещо си тананика... Ако е същата Ирина, познавам я. Много пъти сме минавали със синовете ми през нейната градина, за да се нагълтаме с ароматите на цветята ѝ... Ах, колко е хубаво при нея!

— Да, да... точно тази е нашата Ирина! — извика радостно пратеничката. — Но чуй, татко на топлите ветрове, какво се случи с нея тази зима...

И пратеничката разказа на един дъх за болестта на Ирина, за разговора между нейната майка и лекаря, който беше чула розата, и защо цветята бяха я изпратили при него. Щом свърши, Южняка скочи пъргаво, изтича до входа на пещерата, разгърна тежките копринени завеси и излезе навън. Чинарите застанаха като вкаменени от изненада, когато видяха, че заедно с него от жилището му излетя и пчелата... Но Южняка не им обърна никакво внимание. Отмина ги и като се обърна с лице към дванайсетиях по-малки пещери, плесна три пъти с ръце.

След малко от пещерите изтичаха дванайсет стройни момци с дълги развети коси. Всички наобиколиха Южняка.

— Какво ще заповядате, татко?

— Мои момчета, пригответе се веднага за път: трябва час по-скоро да освободим от бремето на снега цветята в градината на Ирина!... Вие познавате добре тази градина, защото нейните цветя винаги са изпълвали косите ви с най-хубавите аромати на света.

— О, да!... Спомняме си добре и за нейната малка стопанка, тъй като не сме срещали по света очи по-весели от нейните!

— Тогава да не губим време, а да тръгнем веднага нататък — цветята в нейната градина имат голяма нужда от нас!

— Ей сега, татко!

И дванайсетте момци се пръснаха, за да се приготвят за път.

3

Първа почувствува топлия дъх на Южняка и на неговите дванайсет синове голямата ябълка, която дремеше с оголените си клони току до стаята на Ирина. И веднага побърза да съобщи радостната новина на момиченцето.

— Чук! Чук! Чук! — затрака ябълката по близкия прозорец.

— Кап! Кап! Кап! — обади се и разбуденият капчук.

— Фу-у-у-у!... Фи-у-у-у-у!... Фу-у-у-у-у!... — надуваше гърди по пустите улици Южняка и пиеше жадно снежните преспи.

— Ири-на-а-а-а!... Хе-й-й-й-й!... Хо-хо-о-о-о-о!... — провикнаха се весело след него дванайсетиях му сина.

Ирина не ги чу веднага — нито тях, нито ябълката и капчука. Тя спеше дълбоко. Но по едно време шумът зад прозореца се усили и я събуди. Ослуша се.

— Чук! Чук! Чук! — продължаваше да трака нетърпеливата ябълка по прозореца.

— Кап! Кап! Кап! — не отстъпваше по своята упоритост и капчукът.

Ирина изтръпна.

— Кой ли е? — запита се плахо тя и потърси с тревожен поглед майка си.

Но майката, изморена от многодневното бдение над нея през дните на боледуването ѝ, сега спеше дълбоко на съседното легло. На Ирина домъчня да я събуди, затова стана тихо от леглото си и се сгуши безшумно до нея. Топлата майчина гръд я успокои и приспа отново.

И това, което не можаха да направят нито ябълката и капчукът, нито Южняка и неговите дванайсет синове, стори го утрото. То плисна в прозорците цяло ведро слънчеви лъчи и събуди първо майката.

— Божичко, какво търси детето ми тука! Кой ли го е пренесъл? — разтревожи се тя и притисна до себе си слабото телце на рожбата си.

Ирина разтвори клепки и погледна весело в майчините очи.

— Ирина, защo не си в креватa си? Кой те пренесе при мене?

— Самичка дойдох, мамo! Снощи някой чукаше на прозореца и много ме изплаши. Легнах при тебе, без да ти се обадя, защото ми домъчня да те събудя... ти така сладко спеше!

— Чукал ли e някой? Че кой може да e бил! Трябваше да ме събудиш, миличко! Чудно...

В тоя миг вратата се разтвори с трясък и в стаята влетя Ваньо — братовчедът на Ирина. Той застана запъхтян пред креватa, издигна дясната си ръка, в която държеше китка цъфнали кокичета, и се провикна:

— Ура-а-а!... Ирина, пролетта дошла... Ето и поздравя й — дръж!

И Ваньо хвърли китката върху смаяното момиче.

— Е, миличко, разбра ли сега кой снощи e чукал на прозореца? — запита я майката, като погали главицата на оздравялото момиче с преливащо от щастие сърце.

— Да, мамo... Пролетта била! Събудила моите цветя, разлюляла ябълката... а аз тъй много се изплаших! — отвърна Ирина и като че ли никога не беше боледувала, припна с поруменяло лице към прозореца.

Отвън й кимаха за поздрав кокичетата...

ГОТОВАНКО И ВОДЕНИЧАРЯТ

Живяла някога в едно село бедна женица. Имала си тя на света само един син, затуй го гледала като писано яйце. Съседите наричали синчето й Готованко, а майката го зовяла — Шекерчето на мама. Не давала тя на своето Шекерче работа да похване. Бдяла прашинка да не падне върху него. И момчето расло в бедния си дом като калугер в манастир — от бели зори до късна вечер се излежавало под дебелите сенки и чакало да се върне майка му от работа, за да го нахрани, та сетне пак да легне за нощен сън. Станало мъж като канара, а все тъй си я карало — всичко искало наготово да му дадат.

— Съседке, не е ли време момчето ти вече само да види как се изкарва хлябът? — взели съседите все по-често и по-често да подсещат майката.

— У-у-у, пък вие какви ги приказвате — нека си поживее детето! — отвръщала на всички трудолюбивата майка. — За работа никога не е късно, а докато съм жива, няма да оставя Шекерчето си гладно!...

Но не щеш ли, един ден майката легнала и вече не станала. Събрали се добрите съседи, подредили я, погребали я. И Готованко останал сам — нямало повече кой да се грижи за него, нямало кой да го храни.

Всички помислили, че сега вече той ще се сепне, ще заработи. Ала не станало така. Нали у дома все още се намирало това-онова за ядене — защо да се трепе без време с работа! И Готованко не помръднал пръста си, докато не излапал всичко де каквото имало в къщи и по двора за лапане. Едва когато в курника не останала нито една кокошка и в нощвите нито шепа брашно, Готованко се прозинал и рекъл с дълбока въздишка:

— Е-е-ех, няма що, трябва да се поразтъпча по света, за да науча как се изкарва хлябът, иначе лошо ме чака!

И както наумил, Готованко така направил.

Запретнал една ведре утрин крачоли и тръгнал, накъдето му очите видят. Вървял, колкото вървял, стигнал до една воденица. А пред

нея седял воденичарят и сладко, сладко си похапвал, бяла погача с прясно сирене...

— Ето човек за мене! — зарадвал се Готованко, веднага щом зърнал воденичаря. — Той ще ме научи да си правя хляб като неговия... Едва ли ще да е трудна работа!

Отишъл при воденичаря.

— Какво те носи насам, момко? — посрещнал го оня.

— Тръгнал съм по света да се науча как се изкарва хлябът... — отвърнал Готованко и дума по дума му разправил неволята си, която го сполетяла, откакто умряла майка му; накрая се помолил. — Научи ме, човече, да си правя и аз хляб като твоя — бял, сладък!... Докато съм жив, ще ти остана благодарен за добрината!

— Бива, момко, защо да не те науча! — съгласил се веднага воденичарят, па начаса започнал да учи Шекерчето на мама как се стига от зърното до хляба: — Първо трябва да изореш земята...

— И веднага ли ще ям хляб? — светнали тутакси очите на изгладнелия момък, който не свалял поглед от бялата погача на воденичаря.

— Много бързаш — засмял се ситият човек. — След като изореш земята, трябва да засееш браздите...

— И готово — вече ще ям, нали? — грейнал отново Готованко.

— Почакай! Почакай!... Зърното ще преспи в земята цяла зима, напролет ще покълни, ще се извисят класове, през лятото класовете ще узреят...

— И тогава ли ще ям? — прекъснал го пак нетърпеливият Готованко.

— Още не!... Ще ожънеш класовете, ще ги свържеш на снопи, снопите ще струпаш на кръстци, за да не ги отнесе вятърът. Слънцето ще ги изсуши...

— Е-е, сега няма какво повече да правя — ще ям!

— Почакай още мъничко!... Ще превозиш снопите на хармана, там ще ги овършееш, ще почистиш зърното, ще го докараш при мене на воденицата да се смеле, па след туй...

— Край на теглото — ще ям! Ура-а-а!... — изкрещял Готованко и разтворил гладната си уста така, сякаш бялата погача вече я била допряла.

Но воденичарят и този път го спрял:

— Много бързаш, момко, потърпи още мъничко!...

Сетне продължил да нарежда:

— Ще откараш брашното в къщи, ще го замесиш, ще си направиш питки като моята, ще напалиш пещта и когато тя се нагрее добре, ще хвърлиш питките в нея да се изпекат, а след туй — лапай, колкото ти душа иска!

Като изрекъл това, воденичарят погледнал весело момъка — очаквал той да се разиграе от радост, че най-сетне е стигнал до хляба. Ала чудна работа — вместо да се зарадва, Готованко навел тъжно глава и дълбоко се замислил. Мислил, колкото мислил, накрая въздъхнал:

— Не, воденичарко, отказвам се от хляба — няма да ми е сладък!

— Че защо?! — опулил очи воденичарят. — Преди малко говореше друго — ще ям, та ще ям!

— Така е, ама като се размислих, разбрах, че хлябът не е храна за мене — къде мога да дочакам аз от зърното да стане погача!... Я по-добре ме насочи към нещо, с което по-бързо и по-лесно да се нахраня, че свят ми се вие от глад!

Сега на свой ред се замислил воденичарят.

Мислил, мислил, па станал, посочил на Маминото шекерче хълма, дето се зеленеел срещу воденицата, и попитал:

— Виждаш ли оня баир?

— Виждам го.

— Е, там е лозето на един работлив стопанин. Тази година то е натегнало от плод — все такава едно жълто, едро, медено грозде!... Само прескочи плета, после късай и яж, късай и яж, докато душата ти каже: „Стига!“ — няма да ореш, няма да сееш, няма да жънеш, няма да вършееш, няма питки да месиш, няма пещ да разпалваш!... Светнали очите на гладника, избоботил радостно:

— Прав си, воденичарко, това е храна само за мене! Късмет съм имал, че те заговорих!... Голям късмет!

Сетне Готованко запретнал крачоли и заситнил бързо-бързо към лозето. Щом стигнал там, веднага прескочил плета и полетял с протегнати ръце към първата сведена от меден плод гига. Но направил-ненаправил десетина крачки и — щрак! — хлопнал капан, захапал здраво крака на неканения гостенин.

— Оле-лееее!... Отиде ми крачето!... Помощ... помооооощ! — ревнол с цяло гърло Готованко.

Чули го от колибата двамата мустакати синове на стопанина, грабнали по една дрянова сопа, изтичали при него и размахали сопите по охранената гърбина на Маминото шекерче.

— Какво търсиш тука, крадецо, защо си дереш гърлото?

— Ох, добри хора, рекох да си похапна грозденце, а то... беля! — захленчил жално-милно в отговор гладникът.

— Така ли! Грозденце значи си рекъл да похапнеш!... Ами копал ли си лозето? Плевил ли си го? Пръскал ли си лозите? Рязал ли си ги?... — започнали да нареждат мустакатите мъже и след всеки въпрос стоварвали по една сопа върху гърбината на Шекерчето.

— Оле-лееее!... Няма вечеееее!... — отворил още по-голямо гърло Готованко и взел да се мята като риба на сухо ту наляво, ту надясно, ту напред, ту назад.

Накрая успял да измъкне крака си от капана и — бит-пребит — хукнал презглава направо към воденичаря...

— Е, момко, похапна ли си от гроздето, хареса ли ти? — посрещнал го оня.

— Лоша работа, воденичарко!... — изпъшкар пребитият Готованко. — И гроздето не ми е по вкуса!

— Защо? — изумил се воденичарят.

— Защото в лозето има капани и пазачи... Един капан едва не ми откъсна крака, а пазачите само дето не ме премазаха от бой! Не, не ми се яде вече грозде, братко — на пъти ме към по-лесна храна, където няма да има капани и пазачи със сопи!...

Воденичарят пак се замислил. След туй отново погледнал нагоре, погледнал надолу, па посочил на Маминото шекерче друг хълм:

— Виждаш ли дървото на онзи баир?

— Виждам.

— Току под него има кошара. Вътре сега бляят затворени две стада шилета с ей такива дебели опашки. Овчарите са извели овните и овците на паша в гората — жив човек няма около кошарата!... Е, иди в нея, метни на рамо едно по-едричко шиле, заколи го, хвърли го в пещта и сетне яж, колкото ти душа иска!

Светнали пак помръкналите очи на Готованко. Забравил болката в крака си, претръпнала начаса битата му гърбина и без много-много да му мисли, закуцукал бързо-бързо към хълма с кошарата... Щом приближил срутения плетник, който заграждал от всички страни

затворените душички, агнетата помислили, че се връщат овчарите, и блейнали в един глас:

— Беееее!... Беееее!... Беееее!

Но на Готованко се сторило, че викат него: „Чакаме те-беееее!... Чакаме те-беееее!...“ Зарадвал се, викнал:

— Ида! Ида!

Същия миг се засилил да прескочи плета. И макар да бил тромавичък, прескочил го леко като захвърлен от силна ръка камък. Ала щом тупнал на другата страна, сякаш изпод земята пред него изскокнали три рунтави озъбени овчарски кучета.

— Баф!... Аф!... Рrrrrr! — рипнали дружно кучетата върху настървения гладник.

Готованко се вкаменил от страх. Затракал със зъби, ударил на молба:

— Ама аз... аз... рекох само едно агънце да си взема... едно-едничко!... Моля ви се, мили кученца, не ме хапете!... Аз... аз... няма вече!

Но къде ти разбира куче от дума, за да се трогне и от молба!

Оголили още повече зъби ония ми ти кучета, започнали да го хапят по краката, по ръцете, навсякъде по тялото му — где както им падне. И Готованко накрая — изгубил ума и дума от страх и болки — започнал само да се мята ту наляво, ту надясно, ту напред, ту назад, като очите му бягали все към плетника. И щом се докопал до него, мигом се прехвърлил на другата страна... Сетне — беж, крачета, да бягаме, че бежанова майка не плаче! — търтил през глава към воденицата.

— Какво стана, момко, къде ти е агнето? — посрещнал го воденичарят.

— Вълци да ги ядат, воденичарко, и агнетата, и шилетата, и овцете, и овните! — изсумтял Готованко. — Не ги ща нито печени, нито варени!

— Защо?

— Остави се, братко — пазят ги такива зли кучета, че едва се отървах жив от остриите им зъби!... По-добре ми кажи къде има някоя друга лесна храна — ама без капани, пазачи и кучета!

Замислил се за трети път воденичарят: към каква лесна храна да насочи този гладник!... Мислил, мислил, оглеждал нагоре, поглеждал

надолу, накрая върху трети хълм видял наредени стройно три редици кошери, па тутакси се обърнал към Готованка:

— Виждаш ли пчелина хей горе под горичката на оня баир?

— Виждам го!

— Е, момко, там вече ще можеш спокойно да похапнеш... Знам, че в пчелина няма нито капани, нито пазачи, нито кучета. Иди, отхлупи капака на кой да е кошер, избири си от него по-пълна пита мед и — да ти е сладко!

Засияли пак очите на Маминото шекерче. Медец — славна работа е това!... Забравил отново болката от капана в крака си, белезите от дряновите сопи по натъртената си гърбина, раните от кучешките зъби и защрапал още веднъж бързо-бързо — сега към пчелина на третия хълм.

Щом наближил кошерите, Готованко отдалече дочул безгрижното бръмкане и жужукане на трудолюбивите крилати работнички:

— Бръмммм!... Жжуужж!... Бръмм!... Жжжуужжж!...

И както при агнетата, така и сега при пчелите, му се сторило, че те него викат, него канят: „Бържжжже!... Бържжжже!... Бържжжже!“

Затуй подскочил от радост като яре и се провикнал с пълен глас:

— Ей сега!... Ей сега ще дойда!

Сетне с два-три скока се намерил при първия, най-близкия кошер.

Като не подозирали нищо от намеренията му, пчеличките продължили да вършат безгрижно работата си. Кацали от цвят на цвят. Влизали претоварени с нектар и прашец в кошерите. Излизали оттам разтворени и пак мигом литвали към други цветя е още по-звънко бръмкане, с още по-весело жужукане.

Красота — да легнеш сред кошерите, па да не станеш! Над тебе слънце и песен, около тебе — аромат и цветя! Ееееех, Готованко; еееех, Мамино шекерче, намери си най-последна късмета и ти, братко!

Но когато момъкът отхлупил капака на един от кошерите и измъкнал отвътре най-пълната пита, тази мирна картина изведнъж се променила... Най-напред кротките пчелички забръмчали страшно. Сетне се събрали на купчина като градоносен облак и с яростно жужукане врълетели върху похитителя на мирния им труд.

Налепили се по косматите му крадливи ръце, накацали по лицето и гърдите му, забили като по команда навсяде по него острите си люти жила...

— Оле-лeeee!... Помооооощ! — ревнол начаса Готованко и изпуснал питата.

Ала вместо помощ за него от съседните кошери излетели нови облаци разярени пчели в помощ на пчелите от нападнатия кошер. И Готованко разбрал, че трябва сам да си помогне — плюл си на петите и вдигнал пушилка право към реката, където се бухнал в най-дълбокия вир...

Било вече по здрач, когато Готованко, отекул като мехур от лютите жила на пчелите, се престрашил, излязъл от реката и закретал унило към воденичаря.

— Е, момко, личи си, че славно си похапнал от медаца!... — посрещнал го в здрачината воденичарят. — Два пъти по-дебел си станал!

— Мани, мани, воденичарко, не ми трябва ни меда, ни жилото на пчелите! — изпъшкар страдалецът. — Докато съм жив, няма вече да се сетя за мед!

— Защо, бре момко?

— Че я виж на какво ме направиха жилата на пчелите!...

Едва сега воденичарят се вгледал по-добре в момъка, видял подпухналото му лице, зърнал отеклите му ръце, разбрал какво е станало и прихнал:

— Що да ти правя, братко!... Такава е тя лесната храна — за нея или в капан ще те хванат, или със сопи ще те наложат, или кучетата ще те изпохапят, или с жилата си пчели ще те нажилят!...

След туй, като помислил малко, воденичарят изведнъж предложил:

— Я остани, момко, при мене — помощник да ми бъдеш! Ще видиш, че ако си гледаш добре работата, нито със сопи ще те налагат, нито кучета ще те хапят, нито пчели ще те жилят, а всякога сит ще бъдеш... Хайде, като за начало иди насечи дръвца за огнището, че да си направим качамак за вечеря!

Готованко нищо не казал. Само навел глава и тръгнал послушно към дръвника, дето под току-що изгрялата луна блестяла брадвата...

ПРИКАЗКА ЗА ТЕМЕНУЖКАТА

Една ранна мартенска утрин пред двореца на Пролетта спря пъргаво джудже, с голяма чанта през рамо. То извади от чантата си едно писмо, запечатано с големи червени печати, и почука смело на златните порти. Звънна вълшебна мелодия и портите се отвориха.

— Какво има? — запита разтревожено вратарят на покоите и подаде навън рошавата си глава.

— Аз...

— Кой си ти? Какво те носи по никое време насам?

— Аз съм пощальонът на годишните времена... Нося писмо за Пролетта!

— Дай го тук! Аз ще й го предам!

— Не може! — възрази пощальонът. — Писмото е препоръчано и трябва самата Пролет да се разпише в книгата ми, че го е получила...

— Влизай тогава, щом е такава работата!

И пощальонът на годишните времена предаде лично писмото на Пролетта.

Тя го пое с малките си ръце, разчупи нетърпеливо червените му печати и извади отвътре ситно изписан лист.

— Ха!... — извика радостно Пролетта, когато видя подписа в края на писмото. — Та то било от кокичетата! Гледай ти — писмо намислили да ми пратят, миличките! Какво ли ми пишат? Сигурно молят за слънчице... Колко ли са премръзнали, бедничките!

И Пролетта потопи светлия си поглед в ситните редове на писмото.

Този път, топлодъха майчице — пишеха кокичетата, — молбата, която сме заключили в това си писмо, не се отнася за нас, а за едно малко момченце.

То има сини очи като твоите и сладък като на славей гласец... Откакто подадохме главички над земята, това

момче идва всеки ден при нас. Разкаже ни по една приказка, погали ни с погледа на топлите си очи, свие си китчица от белите ни цветчета и си отива тихо и кротко.

Така всеки ден.

Същото момче дойде и вчера. Но тоя път не ни разказа приказка, а сви мълчаливо китчицата, изгледа с тъжен поглед цялата поляна и си тръгна, без да ни продума нещо. Когато минаваше край нас, всички видяхме добре, че от големите му клепки се ронеха ситни сълзи. Това ни накара да се замислим за съдбата на момченцето. И вечерта помолихме вятъра да ни разкаже нещо за живота на тъжното момче. Вятърът не ни отказа. Той ни откри, че момченцето е сираче, което продавало нашите китчици в дома на един богат човек. Тоя човек имал дъщеря, която много обичала цветята, но не я пускали сама да ги бере... С получените от цветята пари синеокото момченце купувало лекарства за болната си майка. Вчера към обед, когато вятърът минавал край къщата на болната вдовица, дочул, че лекарят казал на момчето да намери повече пари, за да купят на болната едно по-скъпо лекарство, което щяло в скоро време да я вдигне на крака. Но видиш ли, при богатия човек — както ни каза вятърът — не купували по две китки от едно и също цвете!...

Едва тогава разбрахме мъката на момченцето и решихме да ти напишем това писмо. То, горкичкото, страдало, защото сега край нас няма други цветя, от които да си свие повече китки, за да спечели достатъчно пари за скъпото лекарство на болната си майка.

Ето защо, топлодъха майчице, направи чудо, от което да грейне отново радост в топлите сини очи на бедното момченце. Така ще направиш щастливо едно сиротно сърце, а ще донесеш радост и за нас, тъй като ще чуем отново някоя от сладките приказки на момченцето.

Накрая те поздравяваме и очакваме да бъде изпълнена молбата ни!

Белоснежните кокичета от Момина поляна

Когато Пролетта вдигна погледа си от писмото, в очите ѝ грееше едно светло пламъче, което беше долетяло направо от сърцето ѝ. Пощальонът видя пламъчето в очите на Пролетта и разбра, че молбата на кокичетата от Момина поляна ще бъде изпълнена. Нейният грейнал поглед му подсказа това и той изтича радостно навън, сподирен от вратаря на Пролетта.

След тях Пролетта стана от златното си столче и излезе на балкона. От него се откриваше цялата земя. Тя погледна надолу и веднага пламъчето от очите ѝ изгори гъстата мъгла, която беше обвила като с платно земята. Картината на Долния свят се откри цяла пред нея.

Ах, колко грозна била сега земята! Покривите на къщите — покрити с разкъсани, опушени дрипи сняг. Улиците — разкаляни, мрачни. Горите — черни, пусти. А по веселите някога полета сега само тук-там крачеха подранили морни орачи, по припечите блееха изгладнели овци или подскачаха с грак черни гарвани. Да, да, ще трябва да се стяга вече за път — земята е закопняла за пролетна премяна!...

Изведнъж Пролетта трепна. Беше открила това, което търсеше.

Край големия столичен град — по една от горските пътеки — вървеше малко синеоко момче. То газеше по мократа пътека с боси крака и бързаше с приведена глава към поляната на цъфналите кокичета.

Беше умислено и тъжно.

Пролетта надникна в душата му и разбра скръбта в нея по болната му майка. Няколко дребни сълзи опариха клепките ѝ. После те се отрониха и полетяха надолу към земята. Паднаха край пътеката, по която вървеше момченцето.

Същия миг чудото, за което молеха кокичетата, стана.

Сълзите на Пролетта се превърнаха в малки цветчета. Техният сладък дъх веднага лъхна по цялата гора и изправи приведената глава на синеокото момченце. То разбра, че в гората е цъфнало някое ново цвете и го потърси нетърпеливо с погледа си.

Изведнъж от гърдите му се откъсна радостен вик. В един от храстите край пътеката момчето видя шепи малки сини цветчета и полетя към тях с просълзени от радост очи. Цветето беше синьо като очите му и уханно като дъха на Пролетта...



Вечерта пощальонът на годишните времена този ден спря за втори път пред двореца на Пролетта.

— Чук! Чук! Чук! — почука той на златните порти.

Звънна отново вълшебната мелодия и навън веднага се показва пак рошавата главица на вратаря.

— Чувай, момче — посрещна той престорено-строго пощальона, — ако си дошло както тая сутрин да разплакваш добрата ми стопанка с твоите препоръчани писма, по-добре още сега да ти видя гърба!...

— Ух, изплаши ме! — засмя се пощальонът. — Какво точно пише в писмото, драги, не знам, защото не е наша работа да надничаем в чуждите писма, но струва ми се, че сега нося само радост на Пролетта...

— Така ли? Влизай тогава, че тя се изнада да те чака!

Пощальонът на годишните времена беше прав.

Още щом разчупи печатите и извади писмото, Пролетта веднага засия и започна да танцува с него из стаята:

— Ах, колко съм щастлива!... Колко съм радостна, че можах да помогна на бедното момченце и да зарадвам така много милите ми кокиченца!... Чуйте какво ми пишат те!

И тя — като се спря — зачете със сподавян от радостни сълзи глас:

Наша топлодъха майчице! Пишем ти това писмо, а сме толкова развълнувани от радост, че не знаем за кое най-напред да ти благодарим... За новата ли дружка, която ни изпрати? За радостта ли, която видяхме да блика от очите на тъжното момченце? За това ли, че майка му — според както ни разказа преди малко вятърът — била вече взела от скъпото лекарство и се чувствувала по-добре?... И тъй като ако ще до утре да мислим кое повече ни радва, пак нищо няма да намислим, завършваме писмото си с три пъти „ура“. Веднъж за слава на твоето щедро сърце, втория път в чест на новата ни дружка, която нарекохме Теменужка, и третия път за щастието на синеокото момченце и неговата

майка! Ура!... Ура!... Ура!... Накрая те целуват с благодарност:

Белоснежните кокичета от Момина поляна

Когато свърши писмото, пощальонът и вратарят постояха известно време с наведени глави. Сетне се погледнаха с грейнали очи.

— Е, чу ли? Казах ли ти, че писмото е радостно? — въртна победоносно глава пощальонът.

— Че аз да не съм твърдял противното!... — засмя се широко вратарят, забравил сериозността си на пазач.

— Тогава?

— Не остава нищо друго, освен да викнем като кокичетата... Ура-а-а-а!...

— Ура-а-а-а!...

Пролетта изтича при тях, прегърна ги и след миг тримата се понесоха във весел, щастлив танц...

* * *

Това се е случило преди много, много години.

Но всяка година оттогава, щом Пролетта разпръсне с усмивката си мъглите и над земята се понесе топлият ѝ дъх, из храстите по горите подава свенливите си цветчета едно чудно цвете. То е мъничко, синьо като априлско небе и смирено като кокичетата. А дъхът му — о, дъхът му е самият дъх на Пролетта!

Досещате ли се кое е това цвете?

Да, това е уханната горска теменужка, първата дружка на кокичетата, един от най-щедрите дарове на Пролетта!...

Тя и сега — много години след случката с босоногото момченце — радва все така силно децата. Затова — пукне ли Пролетта — иди, ако можеш, ги спря да не търсят като палави козлета из горските шубраци нейните мънички дъхави цветчета... И може би в чест на непознатото им босоного братче, заради което Пролетта тогава е дарила земята с теменужките, днешните деца също бързат да поднесат първите китчици от уханните ѝ цветчета дар на своите майки.

СЪКРОВИЩАТА НА РУДАН

1

Виждаш ли онази далечна планина, дето сега трепти в маранята като кораб, извисил мачтите си високо в безбрежното небе на август? Ами сивата пътечка, която започва да се извива като смок направо от равнината и после пълзи все нагоре към най-високия връх?

Тогава слушай!

Една лятна вечер преди много години по тази пътечка вървял строен момък. На лявото му рамо била праметната торбичка с хляб и сиренце, върху другото му рамо дебнел зорко на всички страни с шарените си очи един ловджийски сокол, а в пояса му бил мушнат меден кавал. Освен това момъкът стискал в десницата си и един дрянов кривак — друго нищичко си нямал.

По обед през планината била минала буря и сега цялата окъпана гора ехтяла от птичи песни и шумяла от шепота на свежите листа и росните треви. Край пътя дъхави ягоди кимали с малките си червени главички към младия човек и сякаш му подвиквали:

— Момко, поспри се при нас!... Не виждаш ли колко сме красиви, нима ще ни отминеш, без да ни откъснеш?!

Но момъкът нищо не чувал, нищо не виждал — бил като че ли глух за птичите песни и сляп за дъхавите горски ягоди. Само вървял и вървял. Едва когато стигнал Самодивския камък, който лежал по средата на пътеката, младежът се спрял да си поеме дъх. И изведнъж трепнал.

— Помощ!... Помооощ!... Помогни ми, човече! — разнесъл се наблизено някакъв тънък гласец.

Рудан — така наричали младия пътник — се огледал и изтръпнал от онова, което видял. Току до самия Самодивски камък една голяма змия — раззинала грамадната си уста — се канела да налапа едно беззащитно джудже с дълга бяла брада.

Без да се бави, Рудан дигнал кривака си и полетял към змията. Ала преди да стигне до нея, тя изведнъж се смалила, превърнала се на невестулка и побягнала със зловещо врещене нагоре по пътеката. И

сигурно след малко щяла да се изгуби в гъстите храсталаци, които растели отстрани на пътя. Но Рудан откачил верижката от крака на сокола и птицата мигом излетяла нависоко, после се спуснала като стрела към пътеката и когато се извисила отново нагоре, в ноктите ѝ се гърчела невестулката. След това соколът пуснал плячката си и тя тупнала на Самодивския камък. Същия миг се чул трясък, сякаш се пукнало гърне, и там, дето паднала невестулката, припламнал огън с гъст черен пушек. А когато Рудан отишъл до камъка, от змията-невестулка била останала само една купчина пепел...

— О, благодаря ти, непознати човече! — изтичало джуджето при Рудан и прегърнало краката му. — Никога, никога няма да забравя добрината, която ми направи!

След това джуджето разказало на Рудан, че то е владетелят на всички подземни богатства в тази планина. И змията не била обикновена змия, а една зла магесница, която служела в двореца на хан Тагар. По негова заповед тя непрекъснато преследвала джуджето и другарите му, за да ги погуби, че да може ненаситният хан да заграби и техните съкровища. Джуджетата могли да се спасят от магесницата, само ако някой я ударел върху Самодивския камък. И ето — Рудановият сокол направил тъкмо това.

Накрая джуджето рекло:

— Кажи ми сега, момко, с какво да те наградя за отплата, дето отърва мене и другарите ми от най-големия ни враг?

В отговор Рудан въздъхнал:

— Ох, ако трябваше да мисля само за себе си! А то...

— Какво, кажи?!

Сега на свой ред Рудан разказал:

— Хей в онова селце, дето сега се е скупчило като къртичина върху двата хълма, се родих и израснах аз... Сега бягам от него, по гурбетчилък съм тръгнал, защото зле се живее там. Всичко, което събираме от плодородната ни земя, го задигат слугите на хан Тагар. Той погуби баща ми още когато бях дете, защото учел хората, че и те имат право на по-добър живот... Оттогава израснах като сирак с ония хора долу, с тях до днес делях заедно мъката, глада, немотията — нали друго нямаше какво да делим. Преди два дни майка ми затвори също завинаги очи. И последният ѝ завет към мене беше: „Където и да вървиш, синко, каквото и да ти се случи по чуждите земи, никога не

забравяй ония, с които досега си живял... Мъката им да усещаш винаги като своя мъка..." Сега ти искаш да ме наградиш? Знам, ще ми дадеш богатства, ще имам хубави дрехи, ще ям вкусни ястията... Но нали братята ми по градовете и селата долу ще бъдат в туй време гладни, боси, голи!... Такова щастие, братко, не ми трябва — то ще бъде по-скоро наказание за мене!

Джуджето се замислило дълбоко. И мислило дълго. Най-после казало:

— Ами, ако ти дам толкова богатства, че с тях да можеш да направиш щастливи бедните си братя?

— О, ако можеше да стане това!...

— Може, но заради тях ти ще трябва да се простиш завинаги с красотата си, с младостта си, с твоето стройно тяло и да останеш навеки джудже като мене, тъй като само ние, джуджетата, можем да владеем тези богатства!...

— За доброто на братята си бих направил всичко! Ако трябва, и живота си бих дал за тях!... — отвърнал пламенно младият човек.

— Тогава ела с мене!

И след малко двамата тръгнали заедно нагоре по пътеката.

Вървели, вървели — по здрач стигнали близо до върха на планината, дето вече свършвала сивата пътечка. Тогава кривнали надясно и след малко спрели до една черна скала.

Тук джуджето се обърнало отново към Рудан:

— Момко, ние стигнахме до двореца, който искам да ти подаря! С неговите съкровища ти ще можеш да измъкнеш от сиромашията хиляди твои бедни братя. Но — както ти казах вече — ще разполагаш с тях, само ако се лишиш от сегашния си образ и станеш джудже... Знам, че това е тежко за вас, хората. Ето защо ти давам срок да си помислиш още малко, преди да дадеш съгласието си, тъй като превърнеш ли се веднъж на джудже, вече ще бъде късно да се разкайваш — джудже ще си останеш, докато свят светува!

— Аз казах вече: за доброто на бедните ми братя готов съм да дам и живота си! — тръснал решително глава Рудан.

— Добре — помни, че сам си се съгласил! — казало джуджето и допряло пръстена, който блестял върху кутрето на десницата му, до сърцето на младия човек.

Същия миг Рудан усетил страшна болка по цялото си тяло, като че ли някой го бил сложил в менгеме и изведнъж притиснал с всичка сила. После тялото му започнало да трепери и да се смалява надолу. А когато болките престанали и момъкът се погледнал, ледени капки пот оросили сега набръчканото му чело... От красивия строен Рудан, който преди малко стоял като бор пред Черната скала, нямало нито следа. На негово място до дребното джудже, което бил спасил от змията, се озъртало плахо наляво и надясно друго едно джудже — със същата бяла брада, която достигала чак до коленете му, със същите слаби жълти ръце, със същите дълбоки бръчки по дългото лице...

Между това джуджето се приближило до скалата, измъкнало от пазвата си една украсена с диаманти златна пръчка и допряло с нея черния камък. Чул се гръм, като че ли наблизо била треснала мълния, и скалата се разделила на две. Веднага от пукнатината бликнала светлина, която грейнала във вечерния здрач като слънчево зарево — толкова светло било вътре, зад нея.

— А сега ела с мене да си получиш двореца, на който от днес нататък ще бъдеш господар ти, Рудане! — стреснало джуджето Рудана от захласа и нагазило в отвора.

Рудан го последвал послушно.

Щом преминали тесния каменен проход, пред очите на слисания Рудан се открила чудна гледка. Току пред него — додето стигал погледът му — се простирала една необятна подземна градина. В нея вишели клоните си безброй дървета, които вместо плодове раждали ситен маргар и едри като яйца рубини. А в средата на градината се издигал дивен дворец. Стените му били иззидани от сребърни плочки. Покривът му, осеян с диаманти, блестял като звездно небе. Вратите били изковани от тежко самородно злато. А от всеки етаж се издавали напред чардаци, направени от чист като изворна вода кристал. Дворецът бил заобиколен от дванайсет фонтана, чиито струи излитали на шеметна височина и после се пръскали над целия парк като златен прах, който блестял с всички цветове на дъгата...

Когато Рудан и джуджето разгледали двореца и неговите подземия, дето в просторни светли работилници се трудили хиляди пъргави джуджета, владетелят на планинските съкровища казал на своя спасител:

— Вече трябва да се разделим, Рудане! Отсега нататък ти ставаш пълен господар на всичко, което видя тук. Можеш да направиш щастливи с богатствата тези, които намериш за добре. Но запомни: оттук навън можеш да изнасяш каквото и да било само веднъж на всеки девет години — през първите девет дни на всяка десета година! Останалото време нито ти, нито хората ти, нито дори прашинка от това, което виждаш тук, не бива да излиза вън от Черната скала!... А сега бъди щастлив в нашия свят!

След тия думи джуджето се изгубило зад Черната скала.

И така Рудан станал владетел на един от най-богатите подземни дворци в оная голяма планина, която виждаш сега да се синее хей там в далечината...

2

В двореца Рудан заживял чудни дни и нощи, които преди това нито бил сънувал, нито пък бил виждал някога дори в най-смелите си мечти.

През деня той обикалял просторните работилници.

Там едни джуджета неуморно се трудели над украшения, направени от драгоценни камъни и злато. Други тъкали вълшебни килимчета, които само да помислиш и могли да те отнесат, където пожелаеш. Трети ковали чудотворни кутии и пръстени, които чрез една тайна дума могли да направят щастлив всеки човек. Четвърти пълнели малки стъкълца с жива вода, която могла да лекува всяка рана и да дава младост и вечен живот на всяко живо същество. Пети...

О, какво ли, какво ли не работели там — и мантии-невидимки, и чехли-самоходки, и свирки, които щом засвирели, разигравали дори дърветата, и мечове, които с един замах могли да погубват цели вражи войски! Всичко, всичко, което Рудан бил слушал някога от приказките на баба си, видял го с очите си тук!

И Рудан бил непрекъснато между работниците през целия ден. Едни наблюдавал какво правят, на други помагал, а при трети се учел на чудния им занаят. Но докато джуджетата работели като че ли само заради самата работа, с него не било така. Всичко той свързвал с ония, заради щастието на които доброволно се отказал от предишния си образ и се затворил в това подземие.

Когато видял вълшебните торби, които само с помощта на една тайна дума могли да отрупат всяка бедняшка трапеза с всякакви ястията, очите му се засмели:

— Ето кое ще отърве моите бедни братя от глада!

А когато спрял поглед на мечовете, които с един замах могли да погубят цяла вража войска, той с радост си помислил:

„Тия мечове ще дадат хубав урок на ханските войски, когато дойдат на село да задигнат храницата на сиромашта за ненаситните житници на Тагар!...“

Така пред всичко.

Но щом си спомнел, че трябвало да минат цели девет години, девет дълги години, докато дойде време за това, по набръчканото му обезобразено лице тозчас се появявали нови, още по-дълбоки бръчки. И горчива мъка свивала човешкото му сърце... Тази мъка ставала особено силна, когато настъпвали часовете на общите обеда и вечери. Тогава всички джуджета напускали работилниците и с весела глъчка се нареждали край една безкрайна трапеза.

Какво ли нямало там за ядене и пиене!

В скъпи порцеланови кастрони димели всякакви ястията — кое от кое по-ароматно й по-вкусно. На кристални подноси руменеели какви ли не плодове — кой от кой по-хубав, по-дъхав и по-меден. А в златни чашки искрели най-различни нектари, от които всяка глътка давала безсмъртие и сила... И всички трапезници шумели, гълчели наоколо, весели и щастливи, както подобава да бъде на такава богата гощавка.

Само Рудан бил мълчалив, скръбен.

„Какво изобилие тук, а долу сигурно сега са петимни да имат на софрата си поне суха коричка хляб!“ — мислел си той и мъката за злата участ на хората от равнината давела с всеки залък гърлото му.

Така всеки ден.

И с всеки изминат ден желанието му да избави час по-скоро от сиромашията бедните си братя ставало все по-неудържимо и по-неудържимо. Затова — когато свършили дните на безкрайните девет години, през които дори не трябвало да се покаже навън от Черната скала — Рудан прекарал през цялата нощ буден. А щом се заденило, още в тъмно изтичал до скалата...

— Пък кажи им да бързат... да бързаааат! — извикал той след сокола, когато птицата литнала към равнината със завързаното на шията й писмо, в което Рудан пишел на сиромасите от равнината да дойдат при него.

И още същия час започнал да ги чака с преливащо от радост сърце.

Каквото и да правел, с когото и да разговарял, където и да бил, от тоя миг мислите му били все подир сокола. Минал, не минал половин час, и той си казал:

— Соколът вече е превалил Големите могили и лети към село!...

По пладне решил:

— Старците са посрещнали пратеника ми, сричат писмото и току поглеждат към нивите, където са привели гърбове младите...

А при здрач — след като дълго гледал към забулената в мрак равнина — с грейнали от радост очи отсякъл:

— Да, сега моите някогашни другари са се върнали от полето, чули са от старците за поканата ми и бързат да се стегнат за път... Ах, защо нямаха крилете на моя пратеник!

И едва тогава Рудан се прибрал зад Черната скала, за да прекара там нощта.

Но на заранта — макар да знаел, че така скоро никой няма да дойде от равнината чак в планината — пак рано-рано излязъл навън. И вече каквото и да шумнело, все му се струвало, че гостите му идват. Вятър ли задухвал по-силно — „те са!“ Заек ли нагазвал суха съчка — „ето ги!“ Птица ли изпърпорвала с криле — „дойдоха!“

И все така, все така.

Ала чуй какво се случило през това време с крилатия му пратеник!...

Когато птицата размахвала криле над Самодивския Камък, долу в гората дебнели дивеч подранили хански ловци. Един от тях видял Рудановия сокол, който летял волно към равнината, и забелязал кутийката на шията му с писмото на неговия стопанин до бедните му братя. Същия миг срещу пратеника на Рудан излетели дванайсет настървени хански соколи. Нападнатата птица се била юнашки. Но нали била сама срещу дванайсет хищници — най-после паднала обляна в кърви на земята... Така ханските слуги заловили писмото на Рудан до сиромасите в равнината. И щом узнали тайната му, конете им веднага препуснали като бесни към дворците на хан Тагар...

Тази нощ залите в главния дворец на хан Тагар светели до зори. Вътре ханът и най-лукавите му съветници непрекъснато блъскали главите си над писмото на Рудан и кроели планове как да измамят джуджето, за да заграбят съкровищата, обречени за бедните му братя от равнината.

И ето: една привечер — минали, не минали три дни, откакто соколът литнал към селото на Рудан — вместо очакваните от някогашния строен момък босоноги тълпи пред Черната скала спрял чуден керван. Напред вървели — качени на три камили — трима

белобради велможи. Очите им гледали зловещо като очите на кукумявки. А зъбите им се издавали напред, сякаш — а-ха! — ей сега ще се забият в гърлото ти. Но затова пък езиците им били медени — говорили сладко-сладко, като че ли мед и масло капело от устата им, колчем подемали реч за щастието на народа. Иначе не могло и да бъде, тъй като те били тримата първи съветници на хан Тагар и техният най-главен занаят бил именно да изтръгнат с медените си езици от народа всичко, което кървавите хански ятагани не могли да получат.

След камилите вървели едно след друго деветдесет и девет магарета. Водели ги деветдесет и девет смугли босоноги младежи с попукани, изранени от пътя крака. Те били стройни и красиви като Рудан, преди владетелят на планинските съкровища да го превърне в джудже. Големите им чела блестели в сумрака, а черните им умни очи горели като звезди. Но затова пък — ах! — те нямали никакви езици. Изрязали ги били тия, които ги изпратили тук, за да не продумат никому нищо за това, което са видели долу в равнината, нито за това, което ще видят тук в планината...

— Кои сте вие и какво търсите тука?! — стъписал се назад Рудан, когато погледът му срещнал вместо чаканите гости зловещите очи на ханските велможи.

— Ние сме тия, които ти чакаш, Рудане! Идваме по твоя покана... — отговорили тримата велможи и се усмихнали колкото могли по-сладко.

— Други хора чакам аз, не вас! На моите бедни братя сърцето ми е обрекло съкровищата, заради които се отказах от човешкия си образ... А вие сте хора на хана, заклеті врагове на сиромасите! Вървете си, вървете си веднага там, откъдето сте дошли... Нищо няма да получите от мене!

Но ханските велможи съвсем не мислели да си отиват с празни ръце.

Те слезли от камилите, заобиколили Рудан и един през друг започнали да го омайват с медените си езици.

— Говориш така, Рудане — подхванал първият, най-старият, най-сладкодумният, — защото мислиш, че животът в равнината си е такъв, какъвто го помниш от преди девет години... Охо, много вода изтече оттогава, много работи се промениха и у нас през това време! По-рано ханът воюваше с народа, защото го беше заслепила една зла

магесница, която загина при Самодивския камък веднага след твоето изчезване... Но сега вече не е така — сега ханът дава мило и драго за добруването на народа и народът му се отплаща с любов. Ах, само да знаеш каква мила дружба цари вече у нас — там долу в равнината — между хан и народ, братко Рудане!...

— Да, да... между хан и народ, братко Рудане! — обадили се като ехо другите двама велможи. — На тази дружба завиждат владетелите на девет съседни ханства, та чак в десето!

После тримата хански пратеници разправили подробно на Рудан как след смъртта на старата магесница уж сърцето на хан Тагар толкова се променило, че още същия ден разтворил съкровищниците си и раздал на народа почти цялото богатство, което се намирало в тях. И народът от този ден така го обикнал, че когато в селото на Рудан се получило писмото му, всички се вдигнали като един човек и отишли в двореца на хана. Там със сълзи на очи го молели да изпрати хората си при Рудана, та те да приемат вместо тях подаръците, които той е определил за сиромашта. „Ти, светли господарю, най-справедливо ще ни поделиш това, което ще ни изпрати нашият мил Рудан, иначе току-виж, че сме се изпотрепали при делбата!...“ — така говорели всички пред хана. Най-после той склонил и ето на: сега трима от най-верните му велможи са тук, при него, при Рудан... макар че доста труден е бил за техните години дългият път от равнината до Черната скала!...

— Като знаеш вече всичко, кажи сега, братко Рудане, можеше ли да постъпим другояче?! — запитал накрая най-старият от велможите.

През цялото време тримата хански пратеници разказвали това така сладко и развълнувано, че дори от умиление към народа сълзи плувнали в очите им. Рудан слушал, слушал, и нали сърцето му било честно, повярвал на лъжите и повел велможите към двореца си. Но щом видял на светлината отново зловещите им лица, съмнението пак клъвнало сърцето му.

— Чакайте! — спрял той изведнъж лукавите мъже. — Къде остана моята вярна птица? Защо соколът ми, не се върна с вас?

Този нечакан въпрос ударил като с камшик велможите. Но смущението им продължило само миг.

— Соколът ли? — отворил тозчас пак устата си най-старият от тях. — Ах, нали не ни посрещна веднага от сърце, съвсем забравихме, синко, че трябваше най-напред от сокола да те поздравим!... — И като

се усмихнал, колкото могъл по-медено, той добавил: — Измъчил си ти, Рудане, птицата в тая самотия без другари, та като видя ханските соколи, мигом се привърза към тях, сякаш в едно гнездо са се излюпили... Но не се сърди, хубаво ще си живее там твойт сокол!

Доверчивото сърце на Рудан повярвало и на тази лъжа. Сетне всички влезли в двореца. Там лукавите гости яли и пили цялата нощ и пак нито за миг не спрели да говорят. Накрая така омагьосали сърцето на Рудан, та той вече не знаел къде да си намери място от радост, че най-послед мечтата му — да направи бедните си братя щастливи — се сбъднала.

И на сутринта, когато трудолюбивите джуджета започнали да изнасят из подземията на замъка товарите със скъпоценности и да товарят с тях магаретата, Рудан тичал неуморно от група на група и на всички весело подвиквал:

— Напрегнете повече мишците си, приятели мои!... За щастието на народа — долу в равнината — бъдете щедри!

А щом опашката на деветдесет и деветото магаре от натоварения керван се скрила зад далечния завой, в Рудановите владения настанал шумен празник. Пръв дал знак за веселбата сам Рудан.

Той грабнал медногласия си кавал, който бил донесъл от село, и се изкачил на Черната скала. Там дълго гледал надолу към равнината. После допрял кавала до устните си и мигом над смълчаните в сумрака планински усой, над вековните върхари звъннала най-топлата, най-сладката песен, която някога била изтръгвана тук от сърцето на живо същество. Тя събудила в сърцата на всички, които я слушали, и тъга, и непозната радост — нали в нея Рудан разказвал ту за страданието на хората в равнината, ту за буйната си вяра, че те наистина вече ще бъдат щастливи!... Неусетно към песента му се присъединили славеите от парка на двореца, гугутките от покрива, дивите зверове в гората. А посреднощ, когато неспокойният вятър Горянин хукнал над трепетните върхари, в този хор се втели и неговите дивни акорди. Тогава като че ли цялата планина изведнъж оживяла, затрептяла, започнала да пее, да звъни с безбройни гласове, въздишки, стонове...

Така продължило до края на деветото денонощие. Когато отзвънял последният негов час, кавалът изведнъж замлъкнал. Рудан слязъл от скалата и се прибрал в двореца си. Същия миг Черната скала

се затворила зад него и над цялата околност, над цялата планина легнала отново дълбока тишина.

И така щяло да бъде за нови девет години. През тях Рудан пак щял само да се разхожда из подземния си парк и работилниците, потънал в мисли какво още да направи за щастието на хората от равнината...

3

Когато след девет години чудният керван за втори път спрял пред Черната скала, Рудан изтичал с искрена радост да посрещне тримата велможи на хан Тагар. И веднага ги поканил на трапезата си. А щом празните блюда станали повече от пълните, той не се стърпял и се обърнал към гостите си:

— Е, разкажете ми сега какво има по вас? Как живеят хората, щастливи ли са? Народът весели ли се, има ли вече на всяка хорска софра хляб и за всяко семейство покрив?

Гостите като че ли само това чакали. Тозчас започнали да се надпреварват кой повече да нахвали и прехвали хала на народа:

— О, долу в равнината сега пее старо и младо, малко и голямо! И най-хубавите песни са за тебе, Рудане, за твоето щедро сърце най-обича да пее народът!...

— Питаш дали на всяка софра има хляб? Хубава работа — та нашият народ вече не поглежда софрата, ако на нея няма печена кокошка, прасенце и поне две тави баклава!...

— За жилищата какво да ти кажем? Отколе вече, братко, у нас всички живеят в дворци — и ханските боляри, и някогашните сетни бедняци!...

Рудан слушал, вярвал и сърцето му се топяло от щастие.

А когато съмнало, керванът на лукавите велможи и тоя път се изгубил претоварен със съкровища надолу към равнината, към ненаситните хазни на хан Тагар...

Така преминали много деветици години. И всякога керваните се връщали с все по-големи и по-богати товари скъпоценности, защото нито Рудан, нито някой друг в двореца му не подозирал колко лъжа и коварство се криело под медените думи на ханските пратеници.

Но ти знаеш, че колкото дълбоко и старателно да крият истината, рано или късно тя излиза наяве. Ако потрябва, с нейния глас проговарят дори безмълвните камъни, но тя не може вечно да мълчи.

Истината не останала няма и в двореца на Рудан. Един ден изобличителният ѝ глас екнал и между неговите затворени стени.

Чуй!

Когато веднъж — преди празният керван да тръгне за Черната скала — ханските палачи се заели да изрежат езиците на младежите, които щели да водят магаретата, езикът на деветдесет и деветия момък паднал на земята. И същия миг се превърнал на мъничко щурче. Но никой не обърнал внимание на тази случка. Никой не забелязал и това, че тоя път, щом Черната скала се разтворила, за да приеме скъпите гости, вътре заедно с тримата пратеници на хан Тагар влязла и четвърта жива душа.

Тази живинка била оживелият език на безименния младеж от равнината — мъничкото черничко щурче.

Както при другите си посещения, така и сега ханските пратеници яли и пили до насита. Произнесли много медени речи за щастливия живот на народа под скиптъра на хан Тагар и призори си тръгнали начело на кервана, който и този път пращял от скъпи дарове. Веднага след тях замаяният от лъжи Рудан изтичал на Черната скала и извадил любимия си кавал. Миг — и сладките му звуци щели както друг път да прогонят тъжната глухота в планината.

Но не станало така.

Щом устните му се доближили до кавала, един измъчен глас го сепнал:

— Рудане, Рудане... кавалът ти е готов да засвири за щастие, за радост. Но ако ти знаеше какво става долу, там, закъдето заминаха съкровищата ти, твоето сърце щеше да пролее най-горчивите си сълзи и да изплаче с кавала най-тъжните си песни!...

Рудан се огледал.

Кой говори? Кой се осмелява да помрачава радостта му? И то сега, когато сърцето му прелива от щастие?

Пред него стояло мъничкото щурче и го гледало с блестящите си като звезди очи — очите на безименния момък от равнината. Те били пълни с мъка, с несподелена скръб...

— Какво може да става долу, когато народът се весели, пее и плува в щастие, щом като вече си има всичко? — запитал объркан Рудан.

— Ах, ако наистина беше така!

— Че какво друго може да бъде!... Ти, приятелю, изглежда, сега за пръв път се пробуждаш, след като си проспал кой знае колко време! Охо, вярно е, че някога народът тънеше в мизерия, но откакто взех да му изпращам моите дарове, хората долу виждат сиромашията само в лошите си сънища! Сега всички живеят в палати; селищата им са прорязани от бели улици, които се събират в просторни слънчеви площи; трапезите им са отрупани с всичко, което човешкото сърце може да пожелае... И така ще бъде винаги, докато мога да им изпращам с щедра ръка от съкровищата си!

— Лъжа е това, Рудане! Голяма лъжа, която съществува само в устата на ханските пратеници, които омагьосаха сърцето ти с лукавите си приказки!... Живеят така тия, дето отвлякоха и днес с измама съкровищата ти. А народът, в чието име го вземат, и сега си живее както е живял от паметта — гние в калните земянки, мокри коравите зъби с горчивите си сълзи и проклина и хала си, и хана... Проклина и твоите съкровища, защото те не му дават нито радост, нито щастие, както те лъжат ханските слуги, а нови бесилки и вериги, нови сълзи и стонове... Това е истината, Рудане!

След тия думи щурчето изчезнало внезапно, както ненадейно се било появило пред Рудан. Но той останал дълго време на мястото си като гръмнат от изненадата... Толкова години сърцето му било люляно само от хубави думи за живота на хората от равнината, а сега изведнъж... Не, не — това не може да бъде истина! Не ханските пратеници, а щурчето лъже! То сигурно е изпратено от магьосницата на Черните гори, за да отрови радостния му празник. Но да има да взема — Рудан не е вчерашен, Рудан може да разпознае истината от лъжата!...

И той посегнал отново към кавала си.

Но тъй като наистина не бил вчерашен, и тоя път устните му не изтръгнали нито звук от него — пред погледа му изплували пак дълбоките, пълни с искрена болка очи на щурчето и го спрели... Нима такива очи могат да лъжат? Не, не — тук наистина има нещо страшно! Веднага след това той си представил ясно и очите на ханските пратеници — с примижалите в коварен присмех зелени зеници. И по цялото му тяло полазили ледени тръпки...

Ах, ами ако наистина думите на щурчето излязат верни? Рудане, Рудане, та какво си правил ти тогава, нещастнико! Не, не, това не може

да бъде истина, такова коварство слънцето не би търпяло под светлия си поглед!

И все пак... кой знае?!

Така Рудан цял ден се мятал между мисълта, че може би думите на щурчето са истина, и надеждата, че под тях се крие само някаква жестока игра на магьосницата от Черните гори. И при здрач не изтраял: захвърлил кавала си, чиято песен тоя ден обитателите на двореца и планината напразно очаквали да чуят, и се прибрал, прегърбен от мъка, зад Черната скала.

Как да узнае истината? Кой ще му помогне да стори това?

Изведнъж Рудан трепнал — някой го потупал нежно по рамото.

Когато се извърнал, видял до себе си старото джудже, което спасил от злата магьосница при Самодивския камък — владетелят на подземните богатства в планината. Гледал го загрижено.

— Какво става днес с тебе, Рудане? — запитал топло той. — Защо не чухме гласа на медения ти кавал? Деветдесет и девет товари със скъпоценности заминаха надолу, за да направят още по-щастлив живота на братята ти от равнината, а ти мълчиш, тъжен си... Нима мисълта, че хората от равнината ще бъдат щастливи за още девет години, не може вече да радва сърцето ти?

— Ах, мой стари приятелю, ако това беше наистина вярно... Но...

И Рудан му разказал дума по дума всичко, което чул от мъничкото щурче с тъжните влажни очи.

— Каж ми сега, стари приятелю, посъветвай ме какво да направя, та да узная дали щурчето казва истината! — извикал накрая Рудан и потопил поглед, пълен с надежда, в очите на старото джудже.

Владетелят на подземните богатства в планината се замислил. И мислил дълго. Най-после изправил старата си глава, па казал:

— Трябва да направиш, братко, онова, което отдавна, много отдавна трябваше да сториш... още тогава, когато надолу замина първият керван, натоварен със съкровищата ти, да провериш с очите си това, което слушаха ушите ти!

Лицето на Рудан — до преди миг покрито с дълбоки грижовни бръчки — изведнъж просияло. Наистина, как не се досети веднага да направи това! Да, да, той трябва да види истината с очите си! И то още сега, още тази нощ!...

Половин час по-късно, наметнат с една мантия-невидимка, която го правела незрим за хорските очи, Рудан се изгубил надолу към равнината, към владенията на хан Тагар.

Рудан вървял без почивка цялата нощ. Не, не вървял, а кажи-речи, летял. И в зори спрял задъхан на един хълм, от който се откривала като на длан столицата на хан Тагар. Току под хълма били скупчени една до друга мънички, грохнали от немощ опушени къщурки. Такива купчини — прорязани тук-там от тесни улици, забулени в гъстата утринна мъгла — опасвали като с черен пояс целия град. След този пояс се извивал втори, после трети, четвърти, пети... И едва някъде в далечината — точно в центъра на града — се извишавали островърхите покриви на грейналите в здрачното утро кули и белокаменни дворци.

Рудан вече се чудел как ще се оправи в големия непознат град, когато пред него се появило пак щурчето.

Здравей, Рудане! — сепнало го то. — Виждам, че гориш от желание да ме изобличиш в лъжа, като видиш долу нещо хубаво... Напразно, братко: колкото и да се взираш надолу, няма да зърнеш там нищо от това, което ти разправяха в твоя подземен дворец пратениците на хан Тагар!...

— Не, приятелю! Ако сега горя от някакво желание, то е само едно: да видя истината, каквато и да е тя. Затова заведи ме по-скоро при нея!

— Тогава да вървим най-напред при ония, на които пращаше съкровищата си, за да бъдат те щастливи, та сам да видиш с очите си щастието им... Хайде!

И щурчето заподскачало пъргаво надолу към града.

Рудан го последвал послушно.

Когато наближили първите къщи, макар че слънцето още не било изгряло, откъм града се задали три дълги върволици от жени и мъже. Първата върволица се насочила към тъмните дупки, които зеели в подножието на хълма, който Рудан току-що бил напуснал с щурчето. Другата върволица, в която имало повече жени, нарамили сърпове, паламарки и коси, извила към натежалите от едро зърно ниви. А

третата върволица ударила направо към мраморните кариери, които се белеели в полите на близкия горист хребет. Отстрани на всяка върволица крачели по два великана, които размахвали в ръцете си бичове от волски жили.

Рудан и неговият водач изтичали към редиците.

Хората в тях приличали повече на сенки, току-що излезли от гробовете. Бледи, прегърбени, изнемощели от глад, непосилен, труд и безсъние, те вървели, олюлявайки се, сякаш били пияни. Само очите им, които горели на пепелявите им лица, издавали, че това са живи същества. Но изостанел ли някой от тях, великаните тозчас се нахвърляли върху него с диви викове:

— Какво се мъкнеш като пребит! Слънцето скоро ще изгрее, а ние сме още в града. Марш! — И волските жили на бичовете се увивали около тялото на нещастника, като багрели с кървави ивици голите му меса, които надничали изпод дрипите.

Рудан гледал тази картина като замаян.

— Кой са тези нещастници? — запитал той щурчето.

— Нима не ги познаваш?... Тези са хората, за щастieto на които ти изпращаше най-редовно цели кервани от съкровищата си...

Рудан не отговорил нищо. Само навел глава, за да скрие двете едри сълзи, които напирали на клепките му.

След малко върволиците се изгубили в утринната мъгла, а Рудан и щурчето потънали зад стените на града. Първите слънчеви лъчи ги огрели пред къщурките на най-крайния градски пояс. Грохнали, опушени, те зеели грозно с издънените си врати и прозорци.

— Да надникнем в някоя от тези къщурки, а? — предложило щурчето й след миг, недочакало отговор, потънало в един от зиналите прозорци.

Влязъл и Рудан.

Вътре имало само една стая. На широк дървен нар лежали три невръстни момиченца и едно малко момченце. В съня си те скимтели като гладни кученца, а жълтите им без време сбърчени лица се свивали болезнено. Долу се сплитали в краката на баба си още три по-големи деца. Те я дърпали за дрипите на полите и се надпреварвали да я молят:

— Хляб, бабо, поне мъничка коричка!

— Гладен съм, бабо, няма ли малко хлебец!...

— Искам да ям...

Бабата се суетяла из стаята, скубела косите си и сипела проклетия с беззъбата си уста...

— Виждаш ли? Чуваш ли? — пошепнало щурчето на Рудан.

— Но може би само тука е така... — отвърнал той с побледнели устни.

— Тогава да вървим и на друго място!

След малко те се изгубили в съседната къща. После в друга, трета, четвърта... И отвсякъде Рудан излизал все по-мрачен и по-мрачен. Видели майки, които запушвали ушите си, за да не чуват писъците на гладните си рожби. Срещнали бащи, които продавали някои от децата си, за да купят хляб на другите. Зърнали девойки и младежи с побелели без време от страдание коси...

Така през целия ден, докато Рудан и неговият водач обикаляли предградията на града, където живеел народът, очите им не срещнали нито едно щастливо лице и ушите им не чули нито една радостна дума. Навсякъде — из мрачните къщурки, по тесните улици, в задимените работилници и дълбоко в тъмните подземия на затворите — над воплите и стоновите се носел като тъжен припев един настойчив вик:

— Хляб!... Хляб!... Хляб!...

Между това слънцето, уморено да гледа толкова страдания, вече бързало към залез.

Тогава щурчето предложило:

— Е, Рудане, ти видя добре как живеят тия, за които изпращаше съкровищата си. Време е да надникнем и при другите — ония, дето те омагьосваха с лъжите си и те ограбваха в името на народа!

— Води ме! — отвърнал Рудан и тръгнал с наведена глава подир щурчето.

Когато навлезли в града на богатите, слънцето било вече залязло, но градът светел като ден. Светлината бликала от едрите диаманти, рубини, ахати и сапфири, изкусно вездани в мраморните статуи пред дворците на Тагар и неговите боляри.

По улиците препускали позлатени каляски, карани от охранени буйногрови коне. И всички бързали към средището на града, дето пламтал с хиляди светлини като огромен драгоценен камък ханският дворец.

От веселите закачки, които си подхвърляли един на друг безгрижните пътници от каляските, Рудан и щурчето разбрали защо всички бързали към двореца. Там ханът тази вечер уреждал пир по случай пристигането на новите деветдесет и девет товари със скъпоценности от подземния дворец на джуджето...

— Точно навреме! — извикало щурчето. — Да побързаме и ние нататък, за да видиш къде са пищните трапези, къде се лее без мяра вино и кои разполагат с богатите ти дарове.

После те се качили на една от минаващите каляски и с нея се вмъкнали незабелязано зад иззиданите от червен гранит стени, които ограждали от всички страни двореца.

Пламналите от светлина просторни зали на ханския дворец били вече пълни с гости. Охранени, натруфени от главата до петите с одежди от златовезана коприна, те се движели бавно, тържествено към залата, дето щял да стане пирът. Когато Рудан и щурчето влезнали там, дванайсетте дълги трапези вече се огъвали от натрупаните върху тях яденета. Но мълчаливите роби продължавали да трупат там все нови и нови съдове, пълни с ястиета, всякакви плодове и какви ли не сладкиши.

Изведнъж всички зали прогърмели от звуците на златни фанфари.

— Ханът! Ханът иде... — зашепнали гостите и замръзнали по местата си като вкаменени.

След миг — съпроводен от многобройната си свита, облечен в пурпурна мантия, обсипана от горе до долу с диаманти и рубини — в залата на гощавките пристигнал хан Тагар.

И пирът започнал.

Рудан, свит с щурчето зад една статуя, наблюдавал мълчаливо пира. Погледът му шарел по подпухналите от пианство и преяждане лица на пируващите, заглеждал се в малките им хищни очички и целият потръпвал от погнуса и ужас. Веднага след това пред очите му изплували върволиците от живите скелети, които срещнал сутринта. После — през пианската врява и ситите крясъци на трапезниците — в ушите му прозвънели отново гладните викове на невръстните дечица от първата къщурка... И сърцето му се свило болно от жал и мъка.

Ах, Рудане, Рудане, виждаш ли в каква заблуда си живял, нещастнико! Как можа да се оставиш да те измамат, слепецо!...

Изведнъж шумът отново стихнал. Всички погледи на пируващите се насочили към трапезата, дето, заобиколен от свитата си, седял хан Тагар.

— Ще говори ханът... Самият хан Тагар ще говори! — чул се предупредителен шепот от всички страни.

Но ханът не станал. Вместо него се изправил един висок белобрад велможа.

Рудан веднага го познал — това бил един от ония трима хански пратеници, които редовно го замайвали с приказките си, за да го ограбват.

— По желанието на славния ни хан сега ще ви разкажа как измавихме и тоя път глупака Рудан — започнал пратеникът с лукава усмивка в злите си очи.

После разказал с най-големи подробности как били посрещнати в подземния дворец от Рудан; смял се до задъхване, когато говорел как го лъгали, докато измъкнат съкровищата му; и накрая завършил с един-единствен вик:

— Глу-у-у-у-пак!

Залата се разтърсила от смях.

Когато кикотът замлъкнал, от мястото си се надигнал сам хан Тагар. Дебел, охранен, той изгрухтял тежко в настъпилата тишина:

— За глупака Рудан, чашите до дъно!

Звъннали стакан в стакан и залата отново се разлюляла от буен, дружен смях.

Рудан се свил като жарнат от коприва.

— И за неговия крастав народ, за чието щастие сега съм разпрострял тази трапеза, още веднъж чашите, до дъно! — задъхал се за втори път хан Тагар.

О, това било вече много!

Рудан може би щял да понесе много още обиди за себе си, сигурно щял да претърпи и ако го били забелязали и оплюли, но да се гаврят с народа сега, когато сърцето му кървяло от мъка пред страданието му — това той не могъл да изтърпи.

И ето: Рудан изтичал във от скривалището си, отметнал мантията, която го правела невидим, и в залата прогърмал възмутеният му глас:

— Напразно ликувате, престъпници! Това е последният ви хайдушки пир... Аз много време бях сляп, но сега прогледнах!...

Малко след това няколко закъснели светулки видели Рудана, че летял като изпусната стрела от опъната тетива към Черната скала, където се намирал дворецът със съкровищата му. И спрял там само миг преди изгрев-слънце. Но този миг бил достатъчен, за да се изтръгне от наболените му гърди една люта клетва:

— Бъдете проклети от днес нататък, вие мои чертози! Превърнете се на камък заедно с всичките съкровища във вас и под вас!... Потънете дълбоко в земята, та никога вече човешко око да не познае цената ви!... А ако все пак някога някой ви измъкне оттам, нека само трудът, честният труд да може да ви върне сегашната цена!

Още не било заглъхнало ехото от последната дума на клетвата, която изрекъл Рудан, и тя се сбъднала... Чул се страшен трясък, като че ли се била сринала планината, и там, дето преди малко блестял с диамантените си покриви и чардаци дворецът, останали да стърчат само камънаци и бурени. Из тях подавали главите си премръзнали от утринния хлад змии...

Но истинските съкровища са като правдата. Все идва ден, когато те излизат наяве, колкото и старателно да са скрити. Излезнали наяве и съкровищата на Рудан, макар че в гнева си той ги бе превърнал на камъни и пепел.

Чуй!

Минали векове.

През това време много бури прогърмели над планината и равнината.

Народът се пробудил, надигнал се, па помел и хан Тагар, и неговия трон, и алчните му велможи, и лицемерните царедворци — всички запратил вдън горите Тилилейски.

Но Рудан — скрит в една пещера при съкровищата си под Черната скала — нищо не чувал, нищо не виждал. „По-далече от ония змии!“ — казвал си винаги той, когато се пробуждал, и се свивал все по-дълбоко и по-дълбоко в дъното на пещерата. Така никой не смущавал покоя в самотията му. Ала един ден — още в тъмни зори — той бил събуден от глухи удари и страшни гърмежи, които отеквали току над него.

— Какво ли става горе? — сепнал се Рудан и за пръв път от памтивека надзърнал вън от скривалището си.

Там една голяма дружина от работници в сини блузи копаела земята и разбивала с взривове каменните блокове край Черната скала.

— Напразен труд!... И да намерят съкровищата, те никога няма да познаят тяхната истинска цена. Ще покопаят, ще погърмят и... ще си вървят! — рекъл си Рудан и се прибрал успокоен отново в пещерата.

Но минали дни, седмици, а синеблузите младежи все копаели и копаели, докато едно знойно пладне копачките им ударили в тавана на самата пещера, дете слухтял потуленият Рудан.

— Ето, сега ще видят, че тук има само камъни и ще ме оставят на мира! — пошепнал си Рудан и се усмихнал.

Бил готов дори да се надсмее зад гърбовете на упоритите работници.

Ала и тоя път не станало така, както си мислел Рудан.

Хората разгледали внимателно отломките от разбитите скали и по лицата им вместо горчиво разочарование се разлели щастливи усмивки. А от гърдите им вместо проклетия се изтръгнали радостни победни викове, които събудили отново заспалото за миг планинско ехо.

Изплашеният Рудан се свил още по-дълбоко в пещерата.

Какво става най-после горе? Какви са тия хора? За какво са им тези камънаци, щом не познават тяхната цена?... Тези мисли го занимавали непрекъснато чак до утрото на другия ден, когато работниците пристигнали пак в планината с големи бръмчащи коли.

Те натоварили колите с част от прокълнатите съкровища и изчезнали с тях надолу, дето била някога столицата на хан Тагар. На другия ден пак дошли. Напълнили отново колите и пак изчезнали. Така се занизали ден след ден — идвали синеблузите работници с празни коли, пълнели ги с камънаци и се изгубвали надолу към равнината с песни и радостни подвиквания.

Най-после Рудан не изтраял.

Веднъж се качил на една от бръмчащите коли и заминал заедно с работниците, за да разбере какво правят тия млади хора със съкровищата му, превърнати от памтивека в прости камънаци... Пътували дълго. И по пладне стигнали в един шумен град, от който се възвишавали към небето високи комини. Те бълвали непрекъснато черни кълба дим. Рудан веднага познал града — това било някогашната столица на хан Тагар.

Но чудно — градът се разпростирал в същата равнина, заобикаляли го същите хълмове, в далечината се синеела същата планина, а от стария град на коварния хан нямало нито помен!... Там, дето някога пъшкали грохналите от мизерия жилища на ханските роби, сега се издигали слънчеви домове с просторни градини. В тях подскачали безгрижно румени дечица. А на мястото, където някога били опънати въжетата, върху които бедните стопанки простирали изпраните дрипи, сега блестели стоманени жици. По тях се плъзгали вагончетата, които откарвали нанякъде Рудановите съкровища.

О, хората не били проспали вековете както огорченият Рудан!

Но какво ли правят в оная голяма сграда със съкровищата му?

Без да мисли много, Рудан седнал в едно от вагончетата и с него влезнал в сградата, дето изчезвали превърнатите на камък съкровища. Там те преминавали от помещение в помещение. И от всяко помещение излизали все по-блестящи и по-блестящи. Най-после Рудан видял, че под грижите на синеблузите работници в последното помещение неговите досега никому ненужни прокълнати съкровища се превърнали в стотици полезни машини — трактори, комбайни, парни котли, локомотиви... Видял това, и същия миг мъката рухнала от сърцето му.

— Бъдете щастливи с моите съкровища, трудолюбиви хора! — изтръгнало се тогава от облекчените гърди на Рудан. — Преди хиляди години аз ги проклетх и ги скрих от очите на хората, защото с тях живееха охолно само малцина... Но сега, когато виждам, че вие с тях правите щастливи ония, които никога не съм преставал да обичам, давам ви ги от сърце!

От този ден Рудан не напуснал вече никога работните хора.

Ходел с тях по планината и им помагал с всички сили на вълшебник да изваждат от нейните недра потулените съкровища. Често пъти слизал и в завода. Там помагал на честните ръце по-леко да връщат предишната драгоценност на прокълнатите богатства. И работниците знаят това. Ето защо, когато чуят, че нагорещеното желязо цвърчи радостно в охладителите, те се споглеждат усмихнато и си казват:

— Чувате ли, Рудан се обажда, другари — стоманата ще бъде здрава!

* * *

Така свършва приказката за Рудан и неговите съкровища.

На мене ми я разказа преди много години старият гарван, който живееше под покрива на вехтата кула край нашия град. Гарвана вече го няма там. Скоро ще изчезне и грохналата от старост кула. Но съкровищата на Рудан не са изчезнали. И никога няма да изчезнат. В трамвая, който превозва работните хора; във влаковете, които отнасят лятно време другарчетата ти в планините и край морето; в основите на

нашия светъл дом; в комбайна, който пълни празните камиони със златните дарове на щедрата ни земя — навсякъде има по малко от тях. И винаги ще има, защото волята на Рудан е такава: да бъдат там, дето се гради народното щастие!...

Издание:

Георги Иванов Русафов. Чудният пръстен
За ранна и средна училищна възраст

Редактор: Цветан Ангелов

Художник: Борис Ангелушев

Художествен редактор: Петър Василев

Технически редактор: Лазар Христов

Коректор: Ана Ацева

Метранпаж: Траян Михайлов

Издателство на ЦК на ДСНМ „Народна младеж“, София, 1956 г.

Държавен полиграфически комбинат „Димитър Благоев“, София,
1956 г.

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА



<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.